

van
Otterplaat
tot Groenveldsweid

Een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden

30e Jaargang - November 2024

'De Otterplaat'

Het blad 'De Otterplaat' is een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden. Het verschijnt eenmaal per jaar en is gratis voor donateurs van de Stichting. De donatie is minimaal € 13,50 per jaar, losse nummers kosten € 9,50.

De Stichting Langedijker Verleden werd opgericht op 20 februari 1987 als opvolger van de Stichting i.o. Verborgten Verleden Langedijk, welke al bestond sinds 14 september 1984. De stichting staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nummer 41239871 en is een culturele ANBI Stichting. Giften aan de stichting kunnen daardoor door de geveer voor 125 % als aftrekpost worden opgevoerd bij de belastingaangifte.

Bankrekeningnummer:

Rabobank Alkmaar e.o.: NL39 RABO 0346 6261 37

Website: www.langedijkerverleden.nl

e-mail: info@langedijkerverleden.nl

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden bestaat uit:

Hans de Graaf (voorzitter) tel. 06-42657846

Dick Zuiderbaan (secretaris) tel. 06-23938211

Henk van Kleef (penningmeester) tel. 06-22317471

Tanja Kuiper (donateursadministratie) tel. 0226-315422

Piet van Kleef (webmaster-social media) tel. 0226-314802

Maarten Koning tel. 0226-755338

Arie Kaan tel. 06-25405385

Frans Tromp tel. 0226-320319

Fokko Bons tel. 06-14174405

Ereleden:

In 1999 Jan IJff (1917-2007)

In 2001 Jaap de Groot (1924-2003)

In 2006 Jan Wijn (1926-2016)

In 2022 Cor Oudendijk (1954-2012)

In 2022 Evert van der Plas

In 2022 Guus van der Plas-Borst

De redactie van 'De Otterplaat' bestaat uit:

Hans de Graaf, Joop Engeringh, Maarten Koning, Jan Marsman jr., Ineke Ooijevaar en Dick Zuiderbaan.

Redactieadres: Kroonstraat 1, 1724 RL Oudkarspel

e-mailadres redactie: hdegraaf1@ziggo.nl

ISSN 1388-6215

Copyright: Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Druk: Zeeman Reclamegroep BV, Den Helder

Inhoudsopgave:

Overpeinzingen bij de voorplaat <i>Jan Marsman jr.</i>	blz 2
Voorwoord <i>Hans de Graaf</i>	3
Seizoen 2023-2024 <i>Dick Zuiderbaan</i>	4
Reacties op het vorige nummer <i>Redactie</i>	6
Schoolklas van Johanna Dirkmaat - Boeijer in Tweede Wereldoorlog <i>Arie Kaan</i>	6
KOOL: handenvol werk en toch een onzeker inkomen <i>Louis Groen en redactie Otterplaat</i>	8
Langedijker huisschilder wordt verffabrikant <i>Henk Komen</i>	15
1000 eilanden van Broek op Langedijk in beeld <i>Dick Kaas</i>	21
Ton Buis, een heel horecaleven en Winkelstraat Noord-Scharwoude <i>Joop Engeringh</i>	25
Een Noodwoning, Aris Bouwens en De Rimboe <i>Joop Engeringh</i>	32
In 1954 verongelukte twee keer een Klaas Kliffen <i>Arie Kaan</i>	38
Langedijker historie verliest opnieuw diverse steunpilaren <i>Arie Kaan en redactie</i>	40
Op zoek naar een veilige haven na bombardementen op Den Helder <i>Frits Kool</i>	42
Jacobus Ariënzoon Groen <i>Kees Groen</i>	48
Het nieuws van 100 jaar geleden <i>Jan Marsman jr.</i>	55
Recent veel boeken gepubliceerd over Langedijker historie <i>Arie Kaan</i>	61
Geen vergoeding kostgeld bij ziekte, ga maar naar je ouders! <i>Arie Kaan</i>	63
Mijn herinneringen aan de Handelskade te Noord-Scharwoude in de jaren 50 <i>Evert van der Plas</i>	64

Overpeinzingen bij de voorplaat

Voor de voorplaat van de Otterplaat 2024 zijn we weer aangekomen in Noord-Scharwoude. Net als vorig jaar is gekozen voor een foto uit de eerste helft van de jaren 20 van de vorige eeuw.

De foto is gemaakt door de fotograaf H.A.F. ten Winkel. Hermanus Antonius Frederikus ten Winkel werd op 27 juni 1888 in Wierden geboren, zijn vader was daar smid. Toen hij nog maar 1 jaar oud was, verhuisde het gezin naar Amsterdam, maar zijn ouders scheidden al vrij snel daarna. Na nog wat omzwervingen duikt hij in de archieven in onze regio op als hij in 1912 in Bergen trouwt. Volgens de trouwakte is zijn beroep monteur. In 1915, dus midden in de Eerste Wereldoorlog, wordt in Saalhof (Duitsland) hun zoon Hermann Wilhelm geboren. In februari 1919 laat hij zich in Schagen op de Loet inschrijven, nog steeds als monteur. Al in augustus 1919 verhuist hij naar Groenveld, zijn beroep wordt daar omschreven als ijzerinstructeur. In 1921 adverteert hij als fotograaf met foto's van de overstroming van de Bleekmeerpolder (zie Otterplaat 2021, blz. 48). In april 1922 verhuist het gezin naar Noord-Scharwoude en later naar Oudkarspel. Deze laatste verhuizing blijkt uit de opdruk op de achterzijde van de ansichtkaarten, welke hij voorziet van de tekst *H.A.F. ten Winkel, Photograaf, Oud-Karspel*.

Voor de a.s. St. Nicolaas
 ingebrande foto's op Porcelain, als:
 K-p en Schotel, Vazen, Wandborden,
 Semie Emaille, Foto's op Broches, Das-
 spelden, Aanshangertjes enz.
VERGROOTINGEN naar elk portret,
 uit groepen en verbleekte portretten in
 zwart, bruin, gekleurd en olievert.
 Billijkst adres. Overal te ontbieden.
 Verzoeken vroegtijdig uw bestelling op
 te geven. Beleeft aanbev.
H. A. F. TEN WINKEL,
 Photograaf. OUDKARSPHEL.

Nieuwe Langedijker Courant, 10 november 1925

Op 12 april 1927 staat in de Nieuwe Langedijker Courant een klein berichtje dat fotograaf H.A.F. ten Winkel naar Kerkrade is vertrokken. Hermanus overlijdt op 11 juli 1962 in Wijnandsrade bij Kerkrade.

— OUDKARSPHEL.
 De heer H. A. F. ten Winkel, fotograaf al-
 hier, heeft zijn zaak opgeheven, wegens gebrek
 aan cliënteel en heeft zich gevestigd te Kerkrade in Limburg.

Nieuwe Langedijker Courant, 12 april 1927

Voor deze foto heeft fotograaf Ten Winkel zijn fototoestel opgesteld op de Dorpsstraat in Noord-Scharwoude en zijn lens naar het noorden gericht. Hij staat ter hoogte van de toegang naar de Oosterstraat (rechts buiten beeld). Omdat er geen schaduwen op de weg te zien zijn, zal het een bewolkte dag zijn geweest. Op de foto staan veel kinderen, die mogelijk naar school gingen of juist uit school kwamen. De kinderen zijn van diverse leeftijden, rechts staan de wat jongere kinderen en links de iets oudere. Kijk eens naar de kleding van de kinderen. De jongens hebben allemaal een pet of hoed op en bijna alle meisjes hebben een grote strik in hun haar, zeker de jongsten. Iets verder staat een meisje met een grote hoed. Het eerste jongetje rechts kijkt nogal ondeugend van onder zijn hoed. En waarom staat die witte emmer bij deze twee jongetjes? Verderop in de rij staat een kind met een heel grote hoed en links van haar staat nog een jongetje met een hoed ondeugend te kijken. En wat steken de glimmende schoentjes af bij de klompen.

De volwassenen staan voornamelijk op de achtergrond. Alleen links staat een man, keurig in pak en met hoed op statig tussen de oudere meisjes. Dan iets verder weg op de Dorpsstraat de andere volwassenen. Een man in pak staat midden op de Dorpsstraat met zijn fiets, een tas hangt aan de bovenste framebuis, hij zal een administratieve functie hebben. Daarna 2 mannen met pet, waarvan de rechter een kleine emmer of verfpot in zijn rechter hand heeft. Is hij van de hoge ladder gestapt om even te poseren voor de foto? Vervolgens een jongeman die met zijn fiets tegen een hek staat geleund. Daarnaast weer 2 mannen met pet, waarvan de man rechts, met pijp, niet naar de fotograaf lijkt te kijken. Namen van personen zijn mij niet bekend, behalve van de man met de pijp die voor de zeer fraaie lantaarnpaal staat, dat is mijn opa Cornelis Hemke.

Op de achtergrond zien we Concordia, gebouwd in 1918. Op de kenmerkende veranda voor de zaak staat geschreven Hotel - Café - Restaurant. Pas rond 1970 zou deze veranda verdwijnen. Tegen de gevel van Concordia staat een lange ladder, blijkbaar was de schilder of een andere ambachtsman daar aan het werk. Voor Concordia staat een auto geparkeerd, mogelijk van een klant van Concordia.

In de bomen linksboven is tussen de bladeren nog net een reclamebord van De Burg te zien Hotel, Café en Restaurant. Tegen de muur van De Burg staat een ouderwetse transportfiets geparkeerd.

In het gebouw rechts op de foto, voor Concordia, was op dat moment de pas daarvoor opgerichte MULO gevestigd. Voor die tijd was het de Openbare Lagere School. Nadat de MULO in de jaren 50 was verhuisd naar de Kerklaan, zijn de 2 lokalen nog als noodlokalen gebruikt voor de Sint Jozef lagere school voor jongens uit Noord-Scharwoude. Rond 1970 is dit pand gesloopt en is daar het parkeerterrein bij Concordia gemaakt.

Voorwoord

Bij de alweer 30ste editie van ons blad "Van Otterplaat tot Groenveldsweid" denk je na al die jaren, over alles zal wel zo'n beetje geschreven zijn. Dat blijkt reuze mee te vallen, want ieder jaar worden we blij verrast door schrijvers die een uniek verhaal hebben over markante Langedijkers of gebeurtenissen die in onze Langedijker dorpen hebben plaatsgevonden.

De verscheidenheid aan onderwerpen is ook in dit nummer weer groot en onze dank gaat uit naar de verschillende schrijvers, die niet alleen uitgebreid onderzoek hebben gedaan maar er tevens na vele uren schrijven mooie artikelen van maakten. Bent u niet zo vaardig om teksten te schrijven, maar heeft u wel een interessant verhaal over onze dorpen, neem dan contact met ons op en wij zetten het samen met u op papier.

Breng ons blad ook verder onder de aandacht van uw familie, kennissen of burens en laat ze kennismaken met onze Stichting Langedijker Verleden. Dat de belangstelling voor de Otterplaat groot is, blijkt uit de losse verkoop bij Primera en De Kleine Bazar. Ze vliegen letterlijk als warme broodjes over de toonbank en daar zijn we echt heel blij mee. Maar nog veel beter is het om voor €13,50 per jaar donateur te worden. U steunt dan niet alleen ons werk maar krijgt ook elk jaar de Otterplaat thuisgestuurd. Alsof dat nog niet genoeg is, heeft u gratis toegang tot ons museum Het Regthuis dat iedere zondagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur is geopend. Verder krijgt u een uitnodiging voor onze jaarlijkse donateursavond, die niet alleen interessant maar vooral ook gezellig is. Tevens bent u van harte welkom op de lezingen die we ieder jaar organiseren.

Tijd om op de inhoud van dit nummer in te gaan:

Dat er in Broek op Langedijk ooit een verffabriek stond, zullen velen onder u niet weten. Henk Komen schreef een interessant artikel over de verffabriek van zijn grootvader Willem Blok.

Louis Groen kijkt terug op zijn jeugd als tuinderszoon, waaruit maar weer eens blijkt hoe hard die tuinders moesten werken voor hun boterham en waarbij ze nog maar moesten afwachten of er ook nog een beetje beleg op kwam. Ik denk voor vele Langedijkers heel herkenbaar.

Op de Handelskade was het in de jaren 50 van de vorige eeuw een drukte van belang met vele bedrijven die vaak een relatie met de veiling hadden. Evert van der Plas was er in die tijd vaak te vinden omdat er voor een jongen met veel interesse in vrachtwagens altijd wat te beleven was.

Jacobus Ariënzoon Groen was een bijzondere man, met alleen maar een lagere schoolopleiding maakte hij, begonnen als tuindersknecht, een prachtige carrière als

politicus en land- en tuinbouwbestuurder. Hij was zelfs tegelijkertijd gemeenteraadslid van Zuid-Scharwoude, lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland en lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kees Groen vertelt het levensverhaal van zijn opa.

Aris Bouwens een BL'er (Bekende Langedijker), wie kende hem niet? Dat er naast deze bekende Aris, die het afgelopen jaar overleed, nog meer personen zijn geweest die de naam Aris Bouwens hebben gedragen of zelfs nog steeds dragen, is door Joop Engeringh uitgewerkt.

Joop Engeringh wandelt ook met ons langs de winkels die er ooit aan de Winkelstraat Noord-Scharwoude waren gevestigd. Vele zijn nog slechts een herinnering. In hetzelfde artikel tekende hij het verhaal van Ton Buis als horecaondernemer op.

Frits Kool schreef een artikel over evacués uit Den Helder die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Broek op Langedijk een veilig heenkomen vonden. Wat veel mensen niet weten is dat Den Helder in de jaren '40-'45 de meest gebombardeerde stad van Nederland was. Drie evacués vertellen hun verhaal over hun jaren in Broek op Langedijk.

Heel interessant is het artikel van de hand van Dick Kaas, "1000 eilanden van Broek op Langedijk in beeld". Bijzonder is dat moderne digitale technieken er belangrijk aan bijdragen dat historische informatie uit verschillende bronnen aan elkaar kan worden gekoppeld. Hiermee wordt informatie zoals bijvoorbeeld wie ooit eigenaar van een perceel was, aktes en foto's bij elkaar gebracht, wat historisch onderzoek vergemakkelijkt.

Het Duizend Eilandenrijk is door Dick Kaas digitaal ontrafeld

Arie Kaan gedenkt een aantal Langedijkers die het afgelopen jaar zijn overleden en die een belangrijke rol hebben gespeeld bij het vastleggen van de Langedijker geschiedenis.

Verder schreef Arie Kaan een artikel over twee Klaas Kliffen's die in 1954 verongelukten, een dramatisch verhaal.

Ik wens u veel leesplezier, op naar de 31ste editie.

Seizoen 2023-2024

Het Regthuis was dit seizoen elke zondagmiddag van 13.00 uur tot 17.00 uur geopend. Veel belangstellenden hebben de expositie met unieke beelden over de ruilverkaveling in de zestig- en zeventiger jaren bezocht.

Het Langedijk van voor de ruilverkaveling roept veel herinneringen op en geeft een duidelijk beeld van hoe de Langedijker dorpen hierdoor veranderd zijn.

De expositie over de ruilverkaveling is nog een aantal maanden te zien. In de 2^e helft van 2025 komt Stichting Langedijker Verleden met een nieuwe expositie over de jeugdcultuur in Langedijk vanaf 1950 tot en met 1990.

Aan de bezoekers van Het Regthuis zijn veel films over het Langedijk van vroeger vertoond. De oude dorpsfilms, waar de inwoners voor en bij hun woningen gefilmd werden, zijn erg populair en veel bezoekers herkennen hun ouders of grootouders op de films. De films zijn nog steeds, per dorp, op een DVD verkrijgbaar.

Op onze website www.langedijkerverleden.nl/otterplaten kunt u de Otterplaten vanaf 1995 t/m 2022 raadplegen, de nieuwsbrieven en jaarverslagen inzien en ons beeldarchief bekijken.

Expositie over de ruilverkaveling

Donateursavond

De donateursavond, tevens jaarvergadering, werd dit jaar gehouden, op vrijdagavond 17 november 2023, in de presentatieruimte van Museum BroekerVeiling. Ruim 200 donateurs waren aanwezig en alle beschikbare zitplaatsen waren dan ook bezet.

Voorzitter, Hans de Graaf opent de donateursavond tevens jaarvergadering

Het jaarverslag werd goedgekeurd en naar aanleiding van de vraag of er nog vrijwilligers zijn die de Otterplaat en andere post willen rondbrengen, hebben zich 5 vrijwilligers aangemeld. 2 vrijwilligers hebben zich aangemeld als reserve bezorger.

In de rondvraag werd voorgesteld om de Otterplaat tijdens de donateursavond uit te delen.

Hier is door het bestuur al eerder over nagedacht maar het probleem is dat je al de namen van degenen die een Otterplaat meekrijgen moet noteren en weer van de bezorglijst moet afschrijven. Dus blijven we de Otterplaat bij u thuisbezorgen.

Ook werd de vraag gesteld: hoe staat het met de financiële positie van Stichting Langedijker Verleden? Is die goed of zijn we in geldnood? Gelukkig konden we vermelden dat de financiële positie van Stichting Langedijker Verleden goed is. De financiële afrekening is op de website www.langedijkerverleden.nl in te zien.

Willemien Koning overhandigt de cheque aan Hans de Graaf

Aan het eind van de jaarvergadering werd voorzitter Hans de Graaf verrast met een gift van de Rabobank. Willemien Koning uit Langedijk, lid van de Raad van Commissarissen van Rabobank Alkmaar en omstreken, kwam namens de Rabobank de ledenraadcheque van 500 Euro uitreiken. Stichting Langedijker Verleden is blij met deze donatie en het is een welkome bijdrage aan de nieuw op te zetten interactieve expositie over de jeugdcultuur in de Langedijker dorpen.

Na de pauze presenteerde Nico Vader een interessante lezing over 't Kofschip. Bijna vijftig jaar geleden zag Cor van Schoorl in Zwartsluis een oud scheepje liggen dat hij meteen herkende als een Langedijker kof en het ijksnummer bevestigde zijn vermoeden. De kof bleek te zijn gebouwd in opdracht van Tinus Bruin uit Waarland. Inmiddels is het schip in oude luister hersteld. Het ligt bij de Museale Schuitenhelling van Nico Vader te Broek op Langedijk.

De aanwezigen zijn een en al oor tijdens de lezing van Nico Vader

Door de unieke levensloop van dit schip kregen de aanwezigen een beeld van het schippersleven in vroeger tijden. Over groentetransport en Ansjovisserij. Van hout naar ijzer, van zeil naar motor, van Zuiderzee naar IJsselmeer, drinkwatervoorziening bij inpolderingen en verdere ontwikkelingen rond de Zuiderzeewerken.

Lezing

Op vrijdagavond 7 juni 2024 hield Arie Kaan een boeiende lezing over 'De Ramp op het Alkmaardermeer'.

Op 10 juni 1956 beleefde de Langedijker gemeenschap onverwacht een grote ramp. Tijdens een jeugdkamp op het Alkmaardermeer verdrinken 4 Langedijkers. Vier anderen worden door een 13-jarige jongen die in de buurt roeit nog net gered. Dit drama heeft een grote indruk gemaakt op de inwoners van Langedijk. Tijdens de presentatie zaten veel aanwezigen met een brok in hun keel te luisteren en kwam de ramp weer als een horrorfilm aan hen voorbij.

Franck van Kleef geeft uitleg bij de getoonde foto van vroeger

Uw Wijk te Kijk

Dit seizoen is Franck van Kleef weer verdergegaan met presenteren van (straat)foto's van de Langedijker dorpen zoals die er voor de ruilverkaveling uitzagen. Bij het zien van de foto's uit die 'goede oude tijd' kwamen bij veel bezoekers herinneringen van vroeger naar boven. De spontane reacties uit de zaal leverden elke keer weer interessante verhalen en waardevolle informatie op. Ook het item 'Foto onbekend' aan het einde van elke presentatie, bracht veel gespreksstof op gang en meestal wisten de bezoekers de foto's te traceren. De opkomst was elke week boven verwachting en de zitplaatsen waren dan ook meestal allemaal bezet.

Dankzij de medewerking van bibliotheek Kennemerwaard en gemeente Dijk en Waard kon Stichting Langedijker Verleden u deze zeer gewaardeerde presentaties aanbieden.

Uw Wijk te Kijk was elke woensdagochtend van 11.00 uur tot 12.00 uur in de centrale hal van de Binding.

Meer informatie over Uw Wijk te Kijk was en is te vinden op www.langedijkerverleden.nl/agenda of www.bibliotheekkennemerwaard.nl

Activiteiten

Dit seizoen heeft Stichting Langedijker Verleden aan diverse activiteiten deelgenomen. Op 6 april 2024 hebben wij in samenwerking met de SPDW (Stichting Promotie Dijk en Waard) een erfgoedcursus aan inwoners van Dijk en Waard gegeven over de geschiedenis van het Geestmerambacht, het ontstaan van Oudkarspel en Het Regthuis.

Op 7 en 8 september 2024 stonden wij met onze foto-kraam op de Streekmarkt bij Museum Broekerveiling. Veel bezoekers van de Streekmarkt hebben de foto-kraam bezocht en 10 bezoekers waren zo enthousiast dat ze zich hebben opgegeven als donateur. Ook deden wij weer mee aan de Open Monumentendag op 14 en 15 september 2024. Ruim 230 belangstellenden hebben toen Het Regthuis bezocht en daarmee waren deze dagen zeer geslaagd.

Verder hebben we nog presentaties verzorgd voor diverse verenigingen, scholen, clubs en familiebijeenkomsten. Wilt u ter gelegenheid van een feestje, familiebijeenkomst of reünie een bezoek aan Het Regthuis brengen? Dan kan dat eventueel in combinatie met Het Behouden Huis waar u een arrangement met koffie, thee, gebak en een vaartocht kan boeken.

Afspraken kunnen gemaakt worden via tel: 06-23938211, info@langedijkerverleden.nl of via tel: 0226-753063, info@behoudenhuisoudkarspel.nl

Reacties op het vorige nummer

Dit jaar hebben wij van bezoekers aan de tentoonstelling in Het Regthuis, de Streekmarkt bij de Broekerveiling, de bijeenkomsten in de Binding van Uw Wijk te Kijk, de donateursavond enzovoort opnieuw veel positieve reacties over het vorige Otterplaatnummer mogen ontvangen. Inhoudelijk waren er geen vragen of opmerkingen. Dit stimuleert de redactie om ook volgend jaar een nieuwe Otterplaat uit te brengen.

Wilt u een bijzonder voorval uit de geschiedenis van ons dorp, een uitzonderlijk voorwerp, een uniek persoon in

woord en beeld met dorpsgenoten delen, neemt u dan contact met ons op. Wij helpen u graag.

Gelovig in de Sint in de vijftiger jaren

In dit artikel van Louis Groen in de Otterplaat van 2022 staat op bladzijde 43 en 44 een foto waar Sinterklaas arriveert op de Luizeknip. Wij willen graag de namen weten van de personen die op de foto's staan, wanneer de foto's genomen zijn en wie ze gemaakt heeft.

Hopelijk kunt u ons hieraan helpen.

Sinterklaas arriveert op de Luizeknip met de 'metor'

Sinterklaas op de 'Luizeknip'

Arie Kaan

Schoolklas van Johanna Dirkmaat - Boeijer in Tweede Wereldoorlog

Aanleiding tot de vriendschap met familie Dirkmaat

Door een bijzonder toeval ben ik bevriend geraakt met een familie Dirkmaat uit Broek op Langedijk. In 2010 schreef ik een boek over alle slachtoffers die in de Tweede Wereldoorlog zijn overleden en inwoner waren van Langedijk. In dat boek, Toevallig Gevallen, beschrijf ik de omstandigheden waarin elk slachtoffer kwam te overlijden. Dat viel soms niet mee om 65 jaar na de oorlog van iedereen voldoende gegevens te achterhalen met liefst ook nog een paar foto's erbij.

Van Dirk Jan Dirkmaat, gesneuveld op 27 februari 1942 in de Slag in de Javazee tegen een Japanse vloot, wist ik nauwelijks iets om zijn verhaal goed te kunnen schrijven. Dat was ook niet zo gek, want de rest van dat gezin, 5 broers en een zus, was enkele jaren na de oorlog allemaal geëmigreerd naar de Verenigde Staten van Amerika.

Maar dan word ik gered door Klaas ten Bruggencate (1928- 2024), die vroeger bij de jongste broer van Dirk Jan

in de klas zat, Henk Dirkmaat. "Ik zal hem wel even bellen, bij onze verjaardagen bellen we elkaar ook altijd nog om bij te praten". Dat bracht vanaf dat moment allerlei berichten op gang en digitaal kreeg ik foto's en documenten. Bovendien spraken we via de telefoon intensief met elkaar. De contacten verliepen zo vriendschappelijk, dat Henk Dirkmaat en zijn vrouw Johanna Boeijer mij uitnodigden om drie weken bij hen in huis te verblijven.

Zal ik naar Amerika gaan?

Ik was 60 jaar, had nog nooit gevlogen, had deze mensen nog nooit 'in het echt' ontmoet, maar mijn gevoel zei 'doe het toch maar'. Het bleek een meer dan goede beslissing. In die drie weken kreeg ik te zien hoe ze leefden in de staat Michigan, in de stad Grand Rapids. Maar ook spraken we veel over Broek op Langedijk dat zij in 1954 hadden verruild voor Amerika. Over hoe het gezin de oorlog wist te overleven, ieder op zijn manier. Dat vader Dirk-

Okt. 2024, Grand Rapids
Arie Kaan bezoekt Johanna
Boeijer opnieuw

maat altijd al naar Amerika wilde om te ontsnappen aan het zware akkerleven en wat van de wereld wilde zien. Dat zijn vrouw zei "dan ga je maar alleen" en dat hij daarom nooit was gegaan. Zijn kinderen hield hij daarom altijd voor "als jullie het willen, moet je het doen." Dat hebben ze dus allemaal gedaan.

Ook Henry Dirkmaat en JoAnn Boeijer, want dat werden hun nieuwe namen. De Nederlandse invloeden in Michigan zijn behoorlijk groot, dat is alleen al te zien aan de namen van de plaatsen daar: Holland, Nederland en Zeeland. Opvallend is ook dat er heel wat Broekers zijn geëmigreerd na de oorlog. Dat werd trouwens gestimuleerd door de over-

heid, want Nederland was veel te vol met zijn 10 miljoen inwoners.

In 2024 opnieuw naar Grand Rapids

Vanaf 2010 hebben we contact gehouden met elkaar. Enkele jaren geleden is Henk Dirkmaat overleden. Maar de intussen 91-jarige Johanna ("Jopie")Boeijer woont nog zelfstandig, rijdt auto, houdt goed contact met familie en een flinke vriendenkring en volgt het nieuws in de wereld. Ze vindt het leuk als ik weer eens zou komen en in oktober 2024 word ik opnieuw hartelijk ontvangen. Haar uitstekende geheugen blijkt nog steeds bij alle verhalen over vroeger. Als mijn oog valt op een fotolijstje met een schoolklas, blijkt dit de vierde klas te zijn van de Van Arkschool uit Broek op Langedijk. Johanna Boeijer staat daar ook op en omdat ze 'van 1933 is' zie ik dat de foto in 1943 genomen moet zijn. Middenin de oorlog, toen er nauwelijks foto's werden gemaakt. Dat maakt deze foto toch wel bijzonder. Mooi is ook dat ze nog heel veel namen weet van de klasgenoten. Dit brengt mij op het idee de ontbrekende namen te vragen via een oproep in de Otterplaat.

Twee oproepen voor deze foto

Johanna wil heel graag twee dingen weten met betrekking tot deze foto:

1. Wie weet er ontbrekende namen te melden?
2. Wie zijn er nog in leven van deze klasgenoten?

Iedereen die hier iets over weet wordt van harte uitgenodigd dit aan de redactie te laten weten! Rechtsboven staat meester Aarsen, "die kon zo mooi vertellen!"

Boven, v.l.n.r. Monie Wagenaar Annie Kostelijk - Jopie Boeijer - Annie Balder - Treinie Pluister - Tinie van der Pol - ? - ? Kansen - Jos Schelhaas - ? Til - Immy Glazekas - Tinie Vroegop - Corrie Bak - Trien Koedijk 2e rij v.l.n.r. ? Kroon - Klaas van der Molen - ? - Arie Balder - ? - ? Blom - ? - Bregje Dekker - Treinie de Bree - ? Pasterkamp

3e rij v.l.n.r. Wout van den Heerik - Simon Aardema - ? Kossen - ? - ? - ? Kostelijk - ? - ? den Hartigh - ? - Jaap Kruk

Liggend vooraan: Links is Frits ?, en rechts is ?

KOOL: handenvol werk en toch een onzeker inkomen

Als 73-jarige tuinderszoon denk ik vaak terug aan mijn jeugd en aan zaken die in dit verleden speelden. Ik kan daarbij niet om kool heen. Het hoofdproduct voor de vele tuinders dat toen in grote delen van het Geestmerambacht werd geteeld. Mijmerend denk ik terug aan het planten zetten, het water geven met de tuutemmer en het binnenhalen van de kool. Hoe men op elkaar ingespeeld moest zijn om dit zware werk te kunnen doen. De kool die 's winters in de schuur in walen lag en daar werd bewerkt voor verkoop op de veiling. De hoop op een goede prijs die we er lang niet altijd voor kregen. En ik realiseer me gaandeweg hoe vaak die kool door onze handen is gegaan.

Poepe Witte en Deense bewaarkool

Als kleine jongen snap ik in de vijftiger jaren van de vorige eeuw niks van die naam. Ik denk hierbij aan wat anders. Iets wat in niets lijkt op de van buiten lichtgroene en van binnen witte kool. Begin herfst wordt van die grote, snelgroeiende, losbladige kool de eerste zuurkool gemaakt. Tuinders uit het Waarland, waar de ruilverkaveling dan al heeft plaatsgevonden, rijden met trekkers en karren boordevol kool naar de zuurkoolfabrieken. Dan valt er wel eens zo'n kool op straat. Als kind is het een sport, om al fietsend naar school, de kool nog een trap te geven. Poepe Witte is geen bewaarkool en wordt direct van het land verkocht en verwerkt.

Mijn vader, Dirk Groen, verbouwt ze niet. Hij verbouwt vaste sluitkool: Denen of Deense bewaarkool. Die komt eind oktober tot half november van de akkers, wordt in de koolboeten bewaard en bewerkt en ligt daar te wachten tot we er op de veiling hopelijk een goede prijs voor krijgen.

*Links staan de twee koolboeten, dan de stal voor de koeien.
Daarnaast het ouderlijk huis van de familie Groen.
(foto particulier bezit)*

Maar voordat het zover is, heeft vader de kool na het planten vele keren in handen gehad: de kool snijden, in de manden leggen, uit de manden in de vlet stapelen,

weer in de manden leggen en in de boet in walen stapelen, kool afbladeren en rotte plekken eruit snijden, omleggen, weer opstapelen in de schuit en dan voor de verkoop ermee naar de veiling. De teleurstelling kan, na het vele werk, groot zijn als de kool op de veiling 'door-draait'. Dan brengt het product heel weinig op. Er wordt aan de verkoper een vastgestelde minimumprijs voor de partij betaald en de kool wordt vernietigd of als veevoer verkocht. Soms kopen vader en mijn oudste broer Arie, die het veehouderdeel van het gemengde bedrijf runt, hun eigen kool terug als veevoer. Als ze de kool dan aan de koeien voeren, zijn deze pas echt de laatste keer door hun handen gegaan.

Koolzaad

In de vijftiger jaren van de vorige eeuw zoekt vader elk najaar op de akker de mooiste kolen uit. Zorgvuldig worden die met de struk en zoveel mogelijk klei aan de wortels van het land gehaald. Hij bewaart ze winterdag droog, schoon en vorstvrij in een apart hoekje in de boet en zorgt ervoor dat ze niet verrotten. In het vroege voorjaar plant hij ze volgens de 'Regeling tot bestrijding van kruisbestuiving' op de aangeduide plaats voor deze koolsoort, zie kaart 1948, weer in de grond. Uit de kruissnede die hij op de kop maakt, begint deze zetkool te groeien. Uit de bladoksels groeien stengels waar bloemetjes aan komen die nieuw zaad leveren.

Zetkool met kruissnede op de kop van de kool

Na een poosje wordt dat geoogst, gedorst en daarna droog bewaard. Vroeg in het voorjaar zaait vader dat zelf gewonnen zaad: Denen kool in een groot bed, rode en gele kool in kleinere bedden.

Hulpmiddelen: plantenhoëns en tuutemmer
(foto particulier bezit)

De kunstmestbak 'kobus' (foto particulier bezit)

Met een paar honderd planten erin is het een heel gewicht. Als vader met de achterwaarts gebogen arm en open hand 'er om vraagt', leg ik er als aangever die achter hem loopt steeds een plant in die door vader met het plantenzettertje in de grond wordt gezet. Met zijn voet drukt hij de grond bij de plant aan. Na een poos zijn we volledig op elkaar ingewerkt en wordt het erg saai. Ik verzin een grap. Als er tussen de koolplanten een stekelige distel zit, geef ik die ook aan. Vader boos: "hè, wat is dat nou verd....! Dat barrel steekt!" Nijdig foeterend komt hij overeind en strekt gelijk zijn gepijnigde rug. Een andere keer lachen we samen bij zo'n zelfde soort grap. Dan geef ik onkruid aan dat hij soms ongemerkt ook plant en wijzend op zijn werk vraag ik plagerig: "hé pa, moet zoëntje ook de grond in?" Maar meestal komt het niet zover en heeft hij mijn grap bijtijds door. We wisselen het planten zetten af met het trekken van nieuwe strepen en met watergeven. Elke plant krijgt een flinke scheut slootwater uit een emmer met een tuit eraan, de tuutemmer. Bij goed weer is in korte tijd alle kool geplant. Als het af en toe wat regent, slaan de koolplanten goed aan en groeien ze als de 'bekende' kool. Bij droog weer ga ik op de woensdag- en zaterdagmiddag weer mee naar de akker. We geven de

planten dan met de tuutemmer nog een flinke guts water. Wat een werk! En dan maar weer hopen op perioden van zon en regelmatig een regenbui. Om het onkruid tegen te gaan, wordt er zeker één keer geschoffeld of gewied. Zodra de kool alle grond bedekt, hoeft dit niet meer. Soms strooien we nog een keer kunstmest, Kalkammonsalpeper, voor wat extra voeding.

Kool thuishalen

Het is donderdagavond tegen het eind van oktober en door de toegenomen oostenwind is het een stuk kouder geworden. We zitten aan tafel ons brood te eten. Vader en Arie overleggen. "Als de kou doorzet, krijgen we volgende week waarschijnlijk wel wat vorst", zegt Arie, waarop vader antwoordt: "We gaan morgen twee vletten vol kool snijden en dan zaterdag nog een keer. Volgende week halen we de laatste kool binnen. Dan hebben we voordat er vorst komt alles thuis. Als het echt gaat vriezen, vriest de boel kapot en dan hebben we niets. En jij Louis, jij kan mooi mee de kool uit de mand in de schuit leggen." Vader zegt het in een paar woorden. Het is mij duidelijk, een dag dus niet naar school maar op het land helpen. Zodra het 's morgens licht wordt, zetten we alles in de schuiten: tenen manden, messen, een lange loopplank, kloeten, touwen, waterdichte regenpakken en oude wollen jassen. We trekken laarzen aan, klompen zouden in de prut blijven hangen. Er gaat voor de hele dag eten en drinken mee: moeders zelfgebakken brood, het op bricketkooltjes gestookte komfoortje en de warme koffie met melk erdoor. Koffiemelk noemt moeder dat. Oude koffie van gisteren, gemengd met melk. Niets wordt bij ons ooit weggegooid.

We varen weg, het kleine vletje is met een touw vastgebonden achter de grote vlet. De Penta buitenboordmotor ronkt en spuwt aan de achterkant rook en koelwater uit. We gaan via de Aingesloot die wij Doesensloot noemen naar de Doesenakker. Aan de andere kant van de akker ligt een smalle binnensloot. Omdat al jaren op de ruilverkaveling wordt gewacht, is het al lange tijd niet meer uitgebaggerd. Arie legt de grote vlet vast op de kop van de akker en vaart met de kloet de kleine vlet tot achter in het slootje. Daarna legt hij de loopplank over de boorden van het schuitje. Hij neemt de manden mee en zet ze op de akker. Vader snijdt met een groot, vlijmscherp koolmes de kolen van de stronken en doet ze in een mand. Waar de klei zomerdag keihard is, glibberen de mannen op hun laarzen nu alle kanten op. Er zitten dikke plakken klei onder de zool en de vettige klei krult tot op de bovenkant van de voet. Omdat het lopen en sjouwen vader minder goed afgaat, blijft hij kool snijden en is het zware loopwerk voor Arie. Hij loopt, steeds oplettend om niet uit te glijden, met een mand kool voor zich van de akker naar de schuit, de loopplank op en zet deze neer. Met een lege mand gaat hij de akker weer op. Ik leg de kool uit de mand in de schuit.

Reikhalzend kijk ik uit naar koppiestoid.

Als het vletje driekwart vol is, stoppen we. Vader drukt met de flint van de kloet tegen de voorplecht van de vlet. Aan de andere kant doet Arie op buurman zijn akker hetzelfde. Met de helt van de kloet tegen de borst duwen ze het vletje naar het eind van de akker. Het schuitje ligt zo diep dat de zwarte bagger in de sloot wordt opgedreven. Het stinkt verschrikkelijk. Ze zijn blij dat het lukt en dat het vletje niet vast zit in de bagger. Op de kop van de akker aangekomen, werken we nog een half uur door. Dan is het vletje vol.

Koppiestoid

“Koppie doen?“, stelt Arie voor. We kruipen in de grote vlet onder de dikke jassen en eten brood met spek. Het warme komfoor staat in een ijzeren kuip. Op de koffie drijft een dikke vluus. Vader schuift dit lichtbruine melkvel opzij en schept de bekers vol. Eerst warmen de mannen er hun handen aan, daarna drinken ze het op. Het is allemaal heel bewerkelijk, maar nieuwerwetse thermoskannen zijn kwetsbaar en veel te duur. Ik krijg lauwe chocolademelk uit de fles die tegen het komfoor ligt. Het brood is snel op, de koffie ook. Omdat we rond twaalf uur weer gaan eten, doet vader met een tang nog wat brieketkool uit de doofpot in het komfoor en dan gaat de deken er weer over. “We gaan weer aan de gang,” zegt hij. “Het is koud en van stilzitten word je nog kouder,” antwoordt Arie die nu ook af en toe meehelpt met kool snijden. Dat is alle conversatie tussen hen. Alles is gezegd. Ze weten wat er gedaan moet worden.

Kouwe hande

We werken op deze mistige, koude oktoberdag hard door. Ik heb wanten aan die vanmorgen nog droog waren. Al snel zijn ze nat van het regenwater dat uit de kool komt. Mijn vingers worden ijskoud. Ik sta te jammeren maar voor kouwe hande is er geen tijd maar wel een reuze oplossing. Het water in de sloot is in deze tijd van het jaar al flink afgekoeld. Vader is mijn gezanik zat. Hij stapt op zijn prutlaarzen de vlet in. “Kom maar hier,” zegt hij, pakt mijn handen en duwt ze met wanten en al in het wel heel koude water. Nu zijn mijn wanten helemaal zaiknat. Nog steeds jammerend, ga ik verder met het werk. Maar even later komt de stoom van de wanten en gloeien mijn handen. Ze zijn door het broeien weer lekker warm geworden. Vader en Arie hebben weinig last van koude handen. Ze hebben de door moeder gebreide polsies aan. Handschoenen waar aan de duim en vingers de toppen ontbreken. Met het snijden van de kool hebben ze zo goed houvast. Tegelijk blijven hun handen hierdoor redelijk warm.

Als de grote vlet ook vol is, duik ik in de voorstevan onder de oude wollen jassen. Arie heeft de grote schuit gekeerd en met het kleine vletje als sleep tuffen we langzaam naar huis. Voorzichtig varen we over het grote en diepere water van de Winterweg langs de akker met de

naam ‘Hoek van Holland’, via de Doesensloot en dan zijn we thuis. Ik spring uit de schuit de stelt op en ga naar binnen. De kachel is warm, ik krijg thee en een snoepje. Het is voor vandaag genoeg geweest. Na de thee voert Arie eerst de koeien en melkt ze daarna. Vader legt de plank weer over de boorden van de schuit en begint met het lossen van de kool. Hij haalt de ruwe bladeren eraf, sorteert de kool op grootte en legt ze in manden die op de plank staan. Daarna brengt hij de manden stuk voor stuk naar binnen. In de boet legt hij de verschillende maten kool in walen. De allerkleinste kolen, de stortjes, worden afgedekt tegen de vorst, voorlopig buiten bewaard om snel te worden verkocht.

Overall in de dorpen aan het Geestmerambacht wordt de kool binnengehaald. Dit leidt tot sloten vol schuiten met kool die moeten worden gelost. Er is haast geboden. De gevreesde vroege vorst is de stok achter de deur. Want als die invalt en de kool op het land bevriest, heb je alleen nog maar de stank van rottende kool. Als alles tenslotte in de schuur ligt, wordt het rustiger. Het werk op de akker is klaar voor dit jaar. Nu gaat het werk verder in de boet.

Schuiten met kool tussen het Grenspad en de Prinsengracht. De foto is genomen vanaf het bruggetje dat naar de timmerwerkplaats van Piet Engeringh gaat

Lichtpunt in de boet

“Ga jij maar eens kijken hoe het bij je vader gaat,” zegt moeder, “vraag maar of hij koffie komt drinken.” Ik trek een jas aan en loop de koolboet in die een paar jaar geleden tegelijk met de nieuwe koeienstal is gebouwd. Achterin zie ik het licht van de looplamp. Tussen twee walen hoog opgestapelde kool is een looppad gemaakt. Voorzichtig loop ik naar achter erop lettend de kool niet te raken. Beschadiging van de kool betekent rotting en dat is iets wat vader niet wil. De rechterwaal is bijna omgelegd, het eind komt in zicht.

Pa gekleed in manchester broek, blauwe kiel en manchester ribjasje, knikt tevreden. “Het schiet op, vandaag komt deze waal klaar”, zegt hij.

Hij vindt het wel mooi rustig werk dat kool afbladeren. Ik kijk hoe vader de kool schoonmaakt. Handig snijdt hij met het mesje in twee bewegingen kerven in de stronk van de kool waardoor een ovaal stukje ontstaat in de buitenste bladeren. Met de punt van zijn koolafbladertje, wipt hij deze stukjes stronk eruit. Die vallen samen met de lelijke bladeren in de mand die op de grond voor hem staat. Vader is erg zuinig op dat mesje met houten handvat van het Duitse merk 'Herder' uit Solingen. Het is niet alleen duur, maar 'het gaat ook naar je hand staan'. Het schoppenteken erop ken ik van het kaarten.

Vader legt de kool die is schoongemaakt op de al omgelegde stapel. De stapel glimt je tegemoet. Het is een prachtig gezicht, alle kool van dezelfde grootte strak opgestapeld. Hij draait zich in het omleggersgat, de ruimte tussen twee stapels kool, om. "Is de koffie klaar?" vraagt hij wel wetend waarom moeder me naar hem toe heeft gestuurd. Vader draait de bol in de looplamp boven hem los en volgt me naar het licht voor in de schuur. Daar doet iemand de deur open. Het is het 'mannetje van de maan'. We noemen hem zo omdat hij een kaal, rond hoofd heeft wat lijkt op afbeeldingen van de maan die je soms in boekjes tegenkomt. Het is Jaap Ootjers van de Spoorstraat die bij tuinders restjes niet te veilen kool opkoopt en doorverkoop aan zuurkoolfabriek Hart. Kool waar een rottende stronk, kankerstruk, uit is gehaald. Vader heeft er wat apart liggen en maakt de verkoop ervan met Jaap rond. We lopen naar huis. De koffie staat klaar. Vader stopt intussen een papieren rijksdaalder in zijn portemonnee.

Bram de Geus tussen de walen kool in het omleggersgat bezig kool schoon te maken

Veiling De Noordermarktbond

We worden bij vroege, strenge vorst in Duitsland, Polen en Rusland altijd hoopvol. Misschien vriest de oogst daar kapot. De een zijn dood is de ander zijn brood. En het vriest om de Oost! Vader besluit alvast wat kool te gaan veilen. Soms mag ik in de boet meehelpen om de kool

in de manden te leggen. Het opstapelen in de schuif is een secuur werk. Dat doet vader, want de kool moet er goed uitzien als ze geveild wordt. Als de schuif, met twee verschillende maten kool vol is, varen we naar De Noordermarktbond. Dit is ruim een half uur varen achter de huizen van Oudkarspel en Noord-Scharwoude langs. We kijken naar de rotzooi in de sloot en in de achtertuinen en steken onze hand op naar allemaal bekende mensen. Dan linksaf onder de Mosselenbrug door de Wuijversloot op en voorbij café Spoorzicht de lighal in. Het brede water is overkapt door indrukwekkende houten spanten. Aan beide kanten van de hal zijn liggoten. We leggen de schuif vast en gaan op de meegenomen fietsen naar huis.

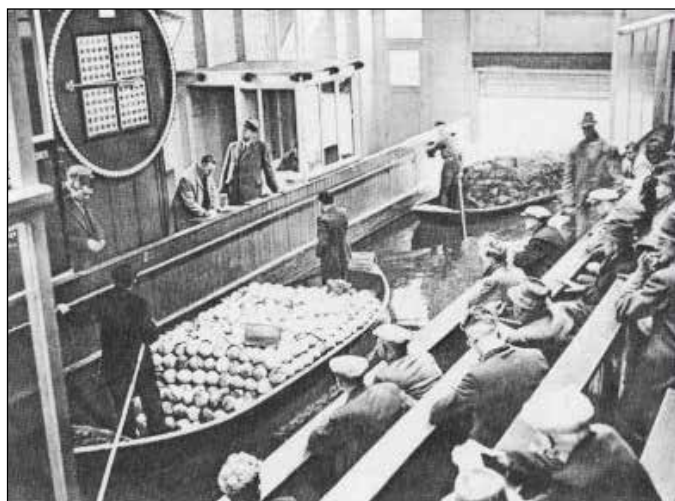
De lighal in aanbouw 1930 (foto m.v. Van Dongen)

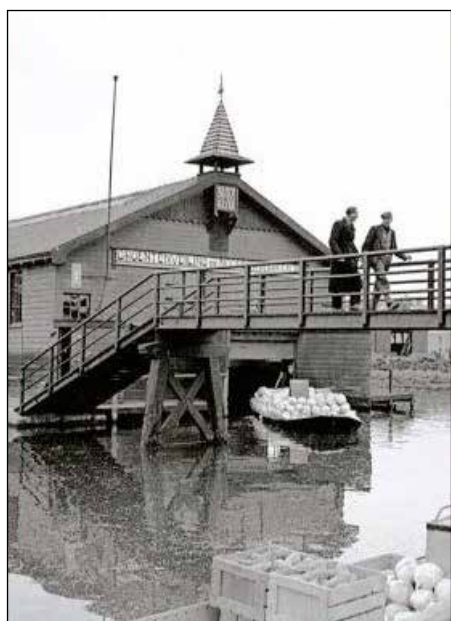
De Noordermarktbond met lighal

De volgende dag zijn we vroeg bij de veiling en wachten op de keurmeester die de kool keurt op maat en kwaliteit. Dan komt de veilingmeester die blikken nummers uitdeelt. Bij loting wordt daarna bepaald wie als eerste het veilinglokaal in mag varen. Een lange rij schuiften vaart vanuit de lighal via de achterkant het afmijnlokaal binnen. De commissaires en de handelaren zitten aan de rechterkant in de oplopende banken. Ze verhandelen zelf de kool of kopen voor opdrachtgevers in binnen- en buitenland.

Met drukknoppen die zich op de banken voor hen bevinden, zetten ze de klok stil op de prijs die zij voor het product willen betalen. De eerste van de commissionairs of handelaars die drukt, is de koper. Links van ons, tegenover de banken hangt de veilingklok en daar onderlangs is een loopbrug met daarop het kantoortje waarin de betaalmeeester zit. Ik hoor de stem van de veilingmeester, die naast de klok staat, als hij de schuit kool veilt die voor ons is. Dan zijn wij aan de beurt. We varen voor de veilingklok langs. De veilingmeester presenteert onze partij: "Dirk Groen, Deense kool 36/100, 800 kilo." Als de partij is verkocht, gaat het verder: "Dirk Groen, Deense kool 42/100, 1500 kilo." Ook deze partij wordt voor een goede prijs verkocht. De betaalmeeester noteert de gegevens: datum, verkoper, hoeveelheid, product, prijs en koper. Vader steekt de veilingbon in zijn zak.

Een schuit met de te veilen kool voor de klok in het afmijnlokaal. De kooplieden zitten in de banken voor de klok.

*De tuinder vaart de verkochte kool het veilinggebouw uit.
(foto Karl Blokker)*

Veilen is niet ingewikkeld, dat leer je snel. Het belangrijkste is, wordt de kool verkocht? En bij vriezend weer in Oost-Europa en verminderde aanvoer gaat dat prima en zijn de prijzen meestal goed.

*De mannen van De Transport gaan nu eerst op de foto. Daarna beginnen ze met het laden van de verkochte kool.
(foto archief Jan Marsman)*

We varen het afmijnlokaal uit en gaan naar de overkant van het veilingterrein onder de brug door de sloot achter de Handelskade op. Daar leveren we de verkochte kool bij het spoor af. Arie heeft handen als kolenschoppen. Hij gooit vanuit de schuit twee kolen precies gelijk op naar de man van De Transport die in de goederenwagon van de trein staat.

Als de afstand te groot is, staat er nog een 'transporter' tussen hen in. De kool is afgeleverd. Er gaat vandaag gelukkig niets mee terug naar huis.

Veevoer

Bij ander weer is het maar de vraag of de kool wordt verkocht. Als de prijs die vader kan krijgen hem niet bevalt, kan hij de partij 'ophouden' door op een knop aan de reling te drukken. Dan moet alles weer mee naar huis, de boet in en later er weer uit. En omdat de prijs dan ook niet veel anders zal zijn, doet hij dit niet. Maar... er wordt ook niet door de kooplieden op de knop gedrukt! De partij wordt niet verkocht, maar draait door de minimumprijs. Wij willen deze niet-verkochte kool als veevoer terugkopen en hoeven ze dus niet naast de peerdeboet aan de spoorkant tegenover de veiling te lossen. Hoewel er nu veel minder handelaars zijn dan bij de echte veiling, is het veilen van de doorgedraaide kool voor mij ook best spannend. De veilingmeester regelt de verkoop hiervan. Vader vaart de vlet weer binnen en Arie of ik drukken op de knop aan de reling en zo kopen we ons eigen product terug. Omdat het nu veevoer is en voorkomen moet worden dat ze weer wordt geveild zodat nog een keer de minimumprijs gevangen kan worden, snijden vader en Arie met de grote koolmessen diepe sneden in de bovenkant van de kool. Ze worden op een open plek in de vlet gegooid en daarna de rest er bovenop.

Elke kool moet zo'n snee hebben. Pas als er controle is geweest kunnen we met het veevoer naar huis. Vader berust erin.

De kool is doorgedraaid en wordt hier met de vrachtauto afgevoerd

Een transporter naait deze zakken dicht. Ook brengen we hier kool in fust, houten kratten die we van de veiling huren, naar toe. Kool in fust is handiger om per auto te vervoeren. In de neerzethal krijgt vader bij aflevering een briefje met daarop de gegevens van wat hij heeft afgeleverd. Bij uitbetaling door ome Paul volgt de definitieve veilingbrief.

De kool is van schuur tot veiling heel vaak door de handen gegaan. Soms wordt ze voor een beste prijs verkocht, vaker voor een goede, maar met regelmaat voor de doordraai premie.

Dank aan Jan Spaansen en vooral Theo Groen voor alle zinvolle aanvullingen en correcties.

Zeker dank ook aan de taalcorrectie door Harry Plompen en het redactiewerk door Ineke Ooijevaar.

Ome Paul

Naast Jaap Ootjers, die kleine partijtjes niet te veilen kool opkoopt, worden er soms ook grotere partijen kool direct uit de schuur verkocht. Dan komen er handelaren zoals Piet en Jan Sneekes aan huis.

Die kopen voor de zuurkoolfabrieken bepaalde maten kool die op de veiling niet of onvoldoende zijn aangeboden. Net als de geveilde kool gaat de betaling ervan via de veiling.

Ome Paul Bergen, betaalmeester, betaalt aan de hand van de veilingbonnen het te ontvangen bedrag bij ons thuis contant uit. Na de thee en een sigaar gaat hij naar huis. Het werk zit er voor hem op. Wij aan het Noordend waren de laatste tuinder waar hij uitbetaalde dit keer.

In latere jaren neemt het vervoer van de verkochte kool per auto toe. We leveren de kool dan af aan de wal van de in 1957 naast de veiling gebouwde grote neerzethal. Ze worden hier in doorzichtige, gekleurde zakken van minimaal 25 kilo gedaan.

Veiling „LANGEDIJK EN OMSTREKEN“ Afd. Noord-Scharwoude									
Week	Weekrekening voor				Nummer				
41	16 Epsilon				23				
Tijd	Kopert	Hoofdbald	Product	Prijs	Noerret % 5	Los 4 5	5	8	9
11/10	33	500	muul	18,00					
-	-	400	-	-			14 =		20 9/10 100
		1400					169,60		16
19/10	16	500	Piel	9,60	53,76				10
-	32	400	-	10,90	43,60				20
-	-	700	-	10,00	77,76				16
		1600			175,12				
	584								
24/10	31	140	melje	0,70	12,10				7
-	30	320	Bak	5,00	16,00				16
		460			30,74				
TOTAAL OPBRENGST					206,66		26,320		469,06
Marktgeld					11,00		10,16		
INHOUDINGEN:					Bijgevoerd warm fust				
Marktgeld					24,00				
Fondsbetfing					584				
DIVERSE KOSTEN:					AT: Inhoudingen				
Fusthuur					10,00				39,52
Papier/Leem. fust									429,54
Wacht									17,10
Totaal					10,00				400,00
									935,72
									250,00
									505,72
									20

Veilingbrief 1969 (foto eigen archief)

Langedijker huisschilder wordt verffabrikant

Van schildersambacht tot verffabricage

Huisschilder Willem Blok (1891-1944) uit Broek op Langedijk was afkomstig uit Schagen waar zijn vader Hendricus Blok (1857-1929) een goed lopende smederij en fietsenmakerij had. Het gezin Blok behoorde tot de goede ambachtsslieden in Schagen. Smid Blok zocht per advertentie naar een smidsleerling, hetgeen erop wijst dat zijn beide zonen Jan en Willem niet in de voetsporen van hun vader wilden treden. Uit de krant vernemen we dat zoon Willem in 1904 tot de geslaagden behoorde van de Burgeravondschool. Hij volgde daar niet het onderwijs in het smidsvak, maar die van huisschilder.

Huisschilder Willem Blok (1891-1944) met zijn vrouw Engeltje Heerschap (1890-1964) op hun huwelijksdag 10 mei 1915

In 1865 werd de ambachtsschool opgericht met als doel leerlingen op te leiden voor het ambacht van smid, timmerman, huisschilder en metaalbewerker. Deze school was toegankelijk voor jongens uit de arbeidersklasse die een vak wilden leren. Daar kwamen rond 1900 ook cursussen bij voor auto-, motor- en rijwielhersteller. Verplicht onderdeel van dit onderwijs was toen het voor enkele jaren in de avonduren lessen volgen van de Burgeravondschool. Deze avondschool was bedoeld om leerlingen als aankomende ambachtsslieden extra te onderwijzen in de vakken rekenen, wiskunde en tekenen.

Tekenonderwijs

Willem tekende graag. Zijn familie bezit nog schilderijen van hem, zowel olie als aquarel, maar ook pentekeningen. Zeer waarschijnlijk heeft zijn artistieke talent hem ertoe gebracht niet voor het vak van zijn vader te kiezen, maar om huisschilder te worden. Hij slaagde voor het diploma handtekenen en volgde een tekencursus georganiseerd

door de 'Vereniging tot bevordering der bouwkunst voor Schagen en Omstreken'. Er werden tentoonstellingen georganiseerd in het lokaal 'De Beurs' in Schagen. In 1905 kreeg Willem de eerste prijs voor handtekenen. Zo ook in 1906. De Schager Courant meldde: *'De tentoonstelling werd besloten met de uitreiking van de behaalde diploma's. De voorzitter, de heer W. Roggeveen bracht vooral dank aan het plaatselijke Rembrandt-Comité, dat voor de beste leerlingen een vijftal der bekende albums had aangeboden. Twee ervan konden al dadelijk worden uitgereikt aan de leerlingen W. Blok en J. Roggeveen, de andere drie blijven voor een volgende cursus bewaard.'* In 1912 behaalde Willem op een tentoonstelling voor huisvlijt de eerste prijs in de categorie mannen boven de zestien jaar. Ook in 1922 won hij prijzen voor ingezonden tekenwerk, maar dan is hij al gehuwd (in 1915) met Engeltje Heerschap (1890-1964) en was vanaf 1917 als huisschilder gevestigd aan de Dorpsstraat 87 (later nr. 5 en nu nr. 19) nabij de haven van Broek op Langedijk.

De Dorpsstraat in Broek op Langedijk tussen het Havenplein (voorheen Spieringbuurt) en de Stationsweg (voorheen Spoorstraat) voor de brand bij Willem Blok in 1921. Het pand links met gebroken kap is de schilderwerkplaats en ernaast de woning van Willem Blok. Geheel rechts het oude café 'Langedijker Welvaren', later fietsenmaker Dekker.

Willem kocht Dorpsstraat 87 van landbouwer en visser Jacob Hoogland voor f 2.500. Het waren twee aan elkaar gebouwde panden. Het rechter pand werd gebruikt als woonhuis en het linker als schilderwerkplaats. Hij was niet de enige huisschilder in dat buurtje tussen Spoorstraat en Spieringbuurt bij de haven van Broek. Het schildersbedrijf van J.P. den Hartigh zat er dan al enkele generaties, maar in die tijd was een concurrent als overbuurman blijkbaar geen beletsel om je er te vestigen. Willems achternicht Maartje Blok (1861-1929), weduwe van Dionysius Kossen (1855-1912), woonde al langer in Broek. Zij was een dochter van Frans Blok (1826-1887) die sluiswachter was van de Broekersluis.

Mogelijk heeft zij haar neef, die een pand zocht om te starten, attent gemaakt op de mogelijkheid Dorpsstraat 87 te kopen.

Brand bij Blok

In 1921 ging het fout. In de nacht ontdekte Willem brand in zijn werkplaats. Hij wist zijn vrouw en zijn driejarige zoon Harrie in veiligheid te brengen. De telefoon en de moderne brandspuit waren er toen nog niet. Midden in de nacht, slaand op een ketel, probeerde hij de buurt wakker te maken onder het uitroepen van: "Brand bij Blok, red mijn spul". Zijn woning en werkplaats brandden tot de grond toe af. De Schager Courant meldde op 29 november van dat jaar: *'Hedenmorgen om 3 uur brak een felle brand uit in de schilderwerkplaats van W. Blok. De middag van tevoren was de vrouw des huizes aan het vlees bakken in de werkplaats toen de vlam in de pan sloeg. Met behulp van de burens werd dit begin van brand geblust. Blijkbaar is iets blijven smeulen en is 's nachts om 3 uur brand uitgebroken. De schilderwerkplaats en ook zijn woonhuis werd een prooi der vlammen. Zijn boeken konden alleen gered worden.'*

Willem Blok liet een nieuwe woning met werkplaats neerzetten, een pand met in de architectuur invloeden van de Amsterdamse School. De ramen waren uiteraard door hemzelf ontworpen in art deco stijl. De bovenlichten werden voorzien van glas-in-lood.

Daags na de brand in 1921. De schilderswerkplaats en woning van Blok zijn verdwenen. De buurtbewoners komen kijken naar de resten. Willem met hoed staat midden op de foto.

Om een goed huisschilder te zijn, was, zeker in de eerste helft van de vorige eeuw, artistiek talent noodzakelijk. Huisschilders waren ook creatieve schilders die uithangborden versierden en boerenwagens decoreerden. Het schilderen was een veelzijdig ambacht en de schilder beheerste vele technieken. Een bijzonder fraai onderdeel van het schildersvak was het maken van hout- en marmerimitaties. Juist deze creatieve kant gaf de huisschilder veel werk. Om het verhaal compleet te maken werd er door de schilder ook behangen, glas ingezet, glas-in-loodramen gemaakt, verguld, verzilverd en geëmailleerd. Die glas-in-loodramen ontwierp en maakte Willem Blok zelf.

Hij had een kistje met door hemzelf op kaartjes in aquarel geschilderde voorbeelden van dergelijke ramen. De klant kon daaruit een keus maken. Alle motieven waren in art deco uit gevoerd, de mode in de jaren twintig en dertig. In Broek waren veel huizen gebouwd met erkers en voorzien van bovenlichten in glas-in-lood. De meeste zijn verdwenen. Je ziet ze nog zelden.

De nieuwe woning van Willem Blok gebouwd na de brand. Het pand is opgetrokken in de stijl van de Amsterdamse School en heeft art deco glas-in-lood bovenlichten.

Bovenlichten met glas-in-lood in de stijl van de art deco, ontworpen en gemaakt door de huisschilder, waren populair in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. Helaas zijn de meeste stijldecoraties uit die tijd verdwenen. Een pand aan de Dijk in Broek heeft ze nog.

Bijverdiensten

Omdat het buiten schilderen een zomerse aangelegenheid was, betekende de winter voor de huisschilder een rustige tijd. Veel schilders hadden er wel iets bij om extra inkomsten te verkrijgen. Sommigen hadden een kruidenierszaak, een klompenhandel of zelfs een café. Wat ook opvalt, is dat huisschilders vaak een actieve rol speelden in het verenigingsleven van de buurt, of het dorp waar zij zich hadden gevestigd. Het zal te maken hebben met, zeg maar de klantenbinding.

Hij kende iedereen en iedereen kende de huisschilder. Ze namen een opvallende plaats in het dorpsleven in. Ze deden meer dan alleen schilderen. Zo ook Willem Blok. Hij zat onder andere in het Nut (de plaatselijke afdeling van de 'Maatschappij tot Nut van het Algemeen'), was betrokken bij de IJsvereniging Broek op Langedijk, beoefende zelf het schoonrijden en was met zijn vrouw Engel-tje Heerschap actief in de plaatselijke dansgroep. Zelf had hij geen bijverdiensten nodig.

Uit de aanslagen inkomstenbelasting blijkt dat hij al in 1920 tot de goeude burgerij behoorde met een inkomen van f 2.500 per jaar, wat indertijd een goed inkomen was voor een huisschilder.

Kleurgebruik

Als huisschilder was Willem Blok adviseur voor het gebruik van kleur. Het gebruik van kleur is altijd onderhevig geweest aan mode, maar ook de traditie bepaalt het kleurgebruik en uiteraard wat technisch mogelijk was. Konden kleuren in het interieur afgeschermd worden voor de zon door gordijnen en jaloezieën, voor de kleuren buiten kon dat niet. Lange tijd waren kleuren niet goed bestand tegen zonlicht. Ze verkleurden snel. Groen en blauw bijvoorbeeld komen als natuurlijke kleurstof weinig voor, in tegenstelling tot geel en (bruin)rood.

Eeuwenlang dekten groene kleuren slecht en hadden weinig kleurkracht. Voor buitenwerk was er lang geen bruikbaar groen. Wat er was verblauwde snel.

Dat veranderde pas in de negentiende eeuw. Afhankelijk van de verbindingen was er tot dan Spaans groen, Fries groen en Bremer groen. Vooral Bremer groen blauwde sterk na. Vanaf 1850 kwam het chromaatgroen opzetten, een sterk groen dat bekend was onder namen als grachtengroen, rijtuigengroen en dekgroen. Het sterke standgroen uit die tijd was een chromaat waar Bremer groen aan was toegevoegd. Chromaatgroen was samengesteld uit chromaatgeel en Berlijns blauw. Afhankelijk van de mengverhouding werd de kleur anders. Willem Blok gebruikte bijvoorbeeld zijn eigen groene kleur die in de regio bekend stond als 'Blokgroen'. Het schilderwerk aan de Broekerveiling werd jarenlang aan hem uitbesteed en die veiling is wel geheel van hout. Het gehele exterieur schilderde hij alleen, alles met de hand en vrijwel zeker in Blokgroen.

Langedijker meekraptelers

Zolang er nog geen houdbaar groen bekend was, werd het hout beschermd door het zwart te teren. Kozijnen en ramen werden wit geschilderd en de luiken aan de binnenkant rood. De rode kleur kon niet tegen zonlicht en werd daarom alleen aan de binnenkant gebruikt. Van de zestiende tot de achttiende eeuw werd er in Langedijk meekrap geteeld. Dat is een plant waarvan de wortel gebruikt werd om rode kleurstof te maken, die als een soort was op het hout werd gesmeerd. In de zestiende eeuw, met de komst van de houten molens en de vele

houten schepen, nam de behoefte aan pek en teer enorm toe. Deze werden vanuit Zweden ingevoerd. Teer om hout tegen weersinvloeden te beschermen werd eeuwenlang gebruikt. Tot ver in de twintigste eeuw werd voor de schuren en de schuiten in Langedijk teer gebruikt (*de Werfstraat in Noord-Scharwoude werd voorheen Pikstraat genoemd, naar de pek=teer die daar op de schuitenmakerijen werd gebruikt*). Later kwam de black varnish, een uit steenkool gedistilleerde teerlak. De molens in de Schermer werden ermee gedaan en kregen daardoor die mooie diepzwarte kleur.

Tekening van Hendrik de Winter uit 1744 van Broek op Langedijk. Pas na 1700 kwam geleidelijk baksteen in gebruik voor woningen en boerderijen. Tot in de negentiende eeuw bleef hout het voornaamste bouw materiaal met name in dorpen en op het platteland. Om hout tegen rot en verwerking te beschermen gebruikte men houtteer. Alle huizen en boerderijen hadden daardoor de kleur donkerbruin tot zwart.

Onbeschermd hout verweert en wordt grijs en de kans op houtworm is groot. Toch bleven veel middeleeuwse houten huizen onbeschermd. Middelen tegen houtrot waren duur. Als we ons de bebouwing van Langedijk moeten voorstellen in de veertiende of vijftiende eeuw dan zien we houten huizen en stolpboerderijen. Baksteen kwam pas aan het begin van de 17^e eeuw. Zo'n houten boerderij kon wel generaties lang meegaan maar de verrotte delen moesten voortdurend vervangen worden.

Wie geld had conserveerde het hout met teer. Je kunt het je moeilijk voorstellen, dat aan de Langedijk eeuwenlang houten huizen stonden die allemaal donkerbruin tot zwart geteerd waren. We weten dit uit de zeldzame vondsten waarop de oorspronkelijke verf nog te vinden is. Een huis in Zaandam uit de 17^e eeuw werd in 1963 gesloopt en herbouwd op de Zaanse Schans. Hierdoor kwamen verborgen houten wanden tevoorschijn. Deze bleken bedekt te zijn met een harde glimmende zwarte laag, vermoedelijk een mengsel van hars en teer. Op een kozijn uit Koog aan de Zaan, eveneens uit die tijd, trof men achtereenvolgens een dunne laag donkerbruin aan (vermoedelijk houtteer), roodbruin van dodekop, een verfstof die toen veel gebruikt werd, enige donkerbruine lagen, mosgroen, donkergroen, lichtgroen, hardgroen en tenslotte wit.

De oudste huizen op Marken waren bruin geteerd met houtteer, Stockholmer teer genoemd. Later werd deze teersoort vervangen door zwarte koolteer die minder in het hout trok en als een korst opdroogde

Harpuis en koolteer

Behalve teer kende men al vroeg een ander houtbeschermingsmiddel. Vooral voor de scheepsbouw was dit van groot belang. Het smeersel werd harpuis genoemd, was goed tegen houtworm en vormde een uitstekende bescherming tegen verwerking van het blanke hout. Harpuis is een mengsel van vernis, hars, zwavel en lijnolie. Het is een vette substantie met een sterk conserverende werking doordat het diep in het hout trekt en het hout laat ademen. Rot en schimmel krijgen daardoor geen kans. Het is een natuurlijk smeermiddel dat als grondstof al vermeld wordt in de tolregisters van Dordrecht (1287). Door het harpuis blijft de warme bruine houtstructuur zichtbaar, zoals we kunnen zien op de oude zeeschilderijen uit de zestiende en zeventiende eeuw. De onderwaterlijn van de romp moest behandeld worden met verf die het aangroeien van wieren en schelpen moest tegengaan. Daarvoor is vanaf de vroegst bekende tijden koolteer gebruikt. In Langedijk werd teer voor de schuiten nog gebruikt tot de ruilverkaveling van de jaren zestig uit de vorige eeuw. Het gebruik van koolteer is nu verboden.

Verf maken

In zijn werkplaats maakte Willem Blok in de winter zelf zijn verven, zoals vrijwel elke huisschilder dat in die tijd deed. Hier had hij ook zijn opslagplaats voor materialen en gereedschap. Pigmentpoeders (verfstoffen) borg hij op in de pigmentkast.

De werkplaats van de huisschilder. Een pigmentkast en vaten met verfstoffen. Op de werkbank staan glas-inlood ramen.

Veel gebruikte verfstoffen, zoals loodwit, gele oker en zwartsel stonden in vaatjes onder de werkbank. Die pigmenten kwamen onder andere uit Frankrijk zoals gele en bruine oker. Omber en siena kwamen uit Italië en krijt uit Engeland. Verf maakte hij door vermenging van pigmentpoeders met verschillende soorten olie en drogingsmiddelen om er een vloeibare of pasteuze vorm van te maken. Willem Blok kocht zijn pigmentpoeders bij de handelaar in droge verfstoffen, de verkoper, en zijn oliën en vernissen bij de vernisstokerijen die in de tweede helft van de achttiende eeuw ontstonden, met name in de Zaanstreek. Behalve lijnolie werd ook papaverolie gebruikt voor wit blijvende verven. Standolie werd gebruikt voor de zogenoemde standverven (glansverven) en natuurharsen voor de vernissen. Standolie was rauwe lijnolie dat verhit werd tot 300 graden Celsius en daardoor langer houdbaar was (stand houdt) dan ongekookte lijnolie. De olie werd gemengd met de pigmentpoeders en dan gewreven, of gemalen, net zolang tot er een goed strijkbare verf ontstond.

De potmolen

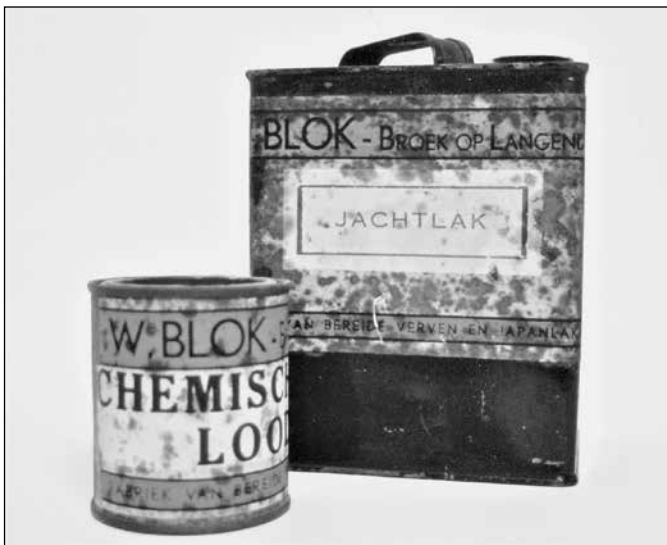
Omstreeks 1860 verscheen de eerste ijzeren verfmolen die ook wel potmolen werd genoemd. Dit was een kleine handmolen waarin de olie vermengd werd met het pigment. Een verbetering was de potmolen met menginrichting. Een voordeel van dit type molen was dat de grondstoffen vooraf niet eerst gemengd hoefden te worden. Olie en pigment werden in de trechter gestort waarna het deksel werd gesloten. Vervolgens werd de slinger enige minuten gedraaid waardoor pigment en olie werden vermengd. Door het grote vliegwiel ging het draaien lichter. Als de verf de juiste fijnheid had, werden de bussen afgesloten weggezet en met rust gelaten. In de daaropvolgende maanden kon de verf 'rotten' waardoor de kwaliteit nog beter werd. Jarenlang behoorde de potmolen tot een vast onderdeel van de schilderwerkplaats. Ook Willem Blok maakte hiermee zijn verven.

Een elektrisch aangedreven potmolen voor het mengen van pigmentpoeders en olie om verf te maken.

Electrische verfmaaldery W. Blok

Op 14 december 1931 liet Willem Blok zijn bedrijf bij de Kamer van Koophandel inschrijven als 'Electrische verfmaaldery en verfhandel W. Blok'. Daarmee hing hij zijn kwasten aan de wilgen en ging fabrieksmatig verf mengen voor andere schilders. Hij was vol ambitie en zijn geloof in het welslagen van deze nieuwe activiteit was groot. In 1923 kocht hij van Jacob Hoogland het pand dat achter zijn woning stond. Dit werd verbouwd tot een fabriekshal waar moderne potmolens, voorzien van drijfriemen, elektrisch werden aangedreven. Hij was niet de enige in zijn tijd die vol enthousiasme geloofde in een grootse toekomst voor deze industrie.

Twee producten uit de 'Electrische verfmaaldery en verfhandel' van Willem Blok uit Broek op Langedijk. Een bus loodwit en jachtlak.

Het waren echter ook de jaren van de crisis. Schilders verdienden geen droog brood meer. Willem Blok had een goede keuze gemaakt. Zijn verffabriek liep goed. Hij kon er tot de oorlogsjaren goed van leven, hoewel hij niet de enige was in de regio die zich met verf maken bezighield. In Alkmaar waren dat onder andere Jan Metz, de N.V. Frisia, Bosman verffabriek en de lak-, vernis- en verffabriek 'Saturnus'. Aan het einde van de jaren dertig waren er in Nederland meer dan driehonderd bedrijven en bedrijfjes die fabrieksmatig verf maakten. Er is weinig bekend over de klantenkring van Willem Blok. Mondelinge gegevens vertellen dat hij zijn klantenkring had tot in Brabant. Het door hem gebruikte briefpapier, dat nog bewaard is gebleven, laat in ieder geval ambitie zien. Het is in het Engels opgesteld. 'W. Blok's paint Works, Dorpsstraat 5, Broek op Langedijk, Holland' staat erboven.

De verfindustrie

De verfindustrie in Nederland heeft haar wortels in de olie- en verfmolens die vanaf de zestiende eeuw, vooral in de Zaanstreek, waren gebouwd. Ze leverden de droge

verfstoffen en lijnolie aan de schilders die zelf hun verf maakten. In de achttiende eeuw ontstonden vernisstokerijen die natuurharsen smolten en daar lijnolie aan toevoegden. Deze vernissen dienden als glanzende afwerklaag voor het schilderwerk. Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw begon de fabrieksmatige productie van bereide verf, zoals japanlakken en standverven. Het blik en de tube waren uitgevonden, waardoor de verf langer kon worden bewaard. Het waren de verkopers en vernisstokers die begonnen met de vervaardiging van bereide verf. De opkomende industrie, zoals de automobiellindustrie, had behoefte aan sneldrogende, glanzende lakken.

Fabrieken namen het werk van de verfmolens over en gingen massaal produceren. Zo startte huisschilder Wiert Willem Sikkens in 1792 in Groningen zijn lakstokerij, een nu nog bekende naam. Vooral in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw ontstonden veel verffabrieken. De drempel om een verffabriek te starten was laag. Je moest wat kennis hebben van het bereiden van verven en wat investeren. Veel kleine verffabrieken zijn ontstaan uit het schildersbedrijf. De Zaan kende een grote concentratie. De grootste fabrikant was daar in de jaren dertig de firma Pieter Schoen & Zonen met ongeveer 260 werknemers. Op het hoogtepunt telde Nederland zo'n 200 verffabrieken die aangesloten waren bij de Vereniging van Vernis- en Verffabrikanten (VVV). Nu zijn er nog maar vier grote verffabrieken en een paar kleinere, waarvan Akzo Coatings (Sikkens) en Sigma Coatings 60 procent van de markt in handen hebben.

De oorlog

In de oorlog gingen de Duitsers de gehele markt voor grondstoffen controleren, waarbij vooral de belangen van de oorlogsindustrie centraal stonden. Op 1 augustus 1940 werd de distributieregeling voor verf en verfgroondstoffen van kracht. Alle schildersbedrijven moesten zich in laten schrijven bij de sectie Verf van het Rijksbureau voor Chemische Producten om nog in aanmerking te komen voor bonnen, waarop lijnolie en terpentijn werden verstrekt. Willem Blok had met het naderen van de oorlog al flinke voorraden ingeslagen. Lering getrokken uit de Eerste Wereldoorlog toen de schildersbranche met enorme tekorten te kampen kreeg, had de verfindustrie de nodige reserves opgebouwd. Tot begin 1942 kon Blok zijn fabriek nog draaiende houden.

In 1942 kwam dan de concentratie tot stand. Alleen de grote jongens met een omzet van meer dan een ton mochten nog verf produceren. Van de kleine bedrijfjes werd de vergunning ingetrokken om nog langer zelf verf te maken. Toen Willem Blok bovendien geen toewijzing kreeg voor elektrische energie was hij gedwongen zijn bedrijf te sluiten. Hij mocht gedurende de oorlog geen verf meer maken, ondanks dat hij nog flinke voorraden aan grond-

stoffen had. Wel was het toegestaan dat deze firma's hun handelsactiviteiten konden voortzetten door de hun toekomende grondstoffencontingent onder te brengen bij een doorwerkende fabrikant naar eigen keuze. Die leverde de verf en Willem Blok mocht dan alleen nog zijn eigen wikkel op de bussen plakken. Of hij daarvan gebruik heeft gemaakt, is niet bekend, omdat het archief van de Sectie Verf in de oorlog verloren is gegaan, maar de kans is klein. De verffabriek in Broek op Langedijk lag de laatste oorlogsjaren stil. In 1944 stierf Willem Blok plotseling, vermoedelijk aan een hartaanval.

De doe-het-zelf markt

Na de oorlog veranderde de verfhandel ingrijpend, vooral door toedoen van de nieuwe verven die op de markt kwamen. Rond 1955 ontstond het 'doe-het-zelven' in Nederland. Een groeiend aantal particulieren neemt sindsdien zelf de kwast ter hand. De sneldrogende en gemakkelijk te gebruiken moderne verven die op de markt kwamen, maakten deze ontwikkeling mogelijk. In het begin was hiertegen veel weerstand bij de professionele schilders. Zij zagen het doe-het-zelven als een directe bedreiging. Om de derving van inkomsten te compenseren startten steeds meer schilders een eigen winkel waar de verven uit de moderne verffabrieken door de consument konden worden gekocht, verven met alle eigenschappen die een doe-het-zelver aan verf stelt: gemakkelijk te verwerken, in een keer klaar, een snelle droging en eenmaal droog een hoge glans.

Einde van de Langedijker verfindustrie

Harrie Blok, de zoon van de in 1944 overleden verffabrikant Willem Blok, probeerde na de oorlog het bedrijf van zijn vader nieuw leven in te blazen. Tal van in de oorlog stilgelegde bedrijfjes deden hetzelfde. De vraag naar verf was groot. De kunst was om aan grondstoffen te komen. De klantenkring moest weer van de grond af worden opgebouwd. Mede door de komst van de nieuwe synthetische verven bleek dit een bijna onmogelijke opgave. Het traditionele afzetgebied van de firma in Broek op Langedijk was weggevallen, hetzij om economische dan wel om technische redenen. De Elektrische verfmaalders W. Blok stopte uiteindelijk in 1954. Even was er nog sprake van geweest dat de verffabriek Vliegthart uit Delft het bedrijf in Broek op Langedijk zou overnemen, maar dat is uiteindelijk niet doorgegaan. De fabrieksruimte werd door de weduwe Blok-Heerschap nog een paar jaar verhuurd aan de firma Scheffel en de Jong uit Egmond-Binnen die er een chocoladefabriek vestigde. In 1956 rolden de eerste in Langedijk gemaakte chocolaatjes en suiker-

Dorpsstraat 19 in Broek op Langedijk. Het woonhuis van Willem Blok is nog duidelijk herkenbaar. Op de foto is er een fietsenwinkel gevestigd.

producten van de band. Een lang leven kende dit bedrijf niet. Eind 1959 werd het opgeheven. De woning met de erachter gelegen voormalige verffabriek werd door de weduwe Blok-Heerschap uiteindelijk verkocht aan Maurits Kool uit Broek op Langedijk. Op de plaats waar eens de eerste verfindustrie in Langedijk ontstond, vestigde zich later een fietsenwinkel.

Bronnen en literatuur

- Jonker, A., 1989. *Ambachtelijk en artistiek, Westfries huisschilders uit de 19^e eeuw*. Westfries museum.
- Groen, H.J., 2000. *De concentratie in de Nederlandse verfindustrie 1950-1970*. Hattem.
- Groen, H.J., 1999. *De Nederlandse verfindustrie tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Hattem.
- Heesters, J.H.P., 1995 *Het oude schildersambacht*, J.H.P. Heesters, Leeuwarden.
- Janse, H., 1974. *Houten huizen. Een unieke bouwwijze in Noord-Holland*. Zaltbommel.
- Meere, J.A.P., 1943 *Het schilderambacht I, verfstoffen, en II, bind-, verdunnings- en droogmiddelen*. Uitg.-mij. N.V.H. ten Brink, Meppel.
- Maanen, R. van, 1992. *Kleurkaart Noord-Holland*. Wormerveer, St. Uitg. Noord-Holland.
- Steen, J.H. van der, 1991. *200 jaar Sikkens, Akzo Coatings bv*, Sassenheim.
- Asaert, G., e.a., 1976. *Maritieme geschiedenis der Nederlanden*. Bussum.
- Dhr. C. van Groeningen, voorzitter Stichting Schildermuseum, Leiden
- Dhr. A. Molenberg, beheerder Schildermuseum van Akzo Coatings (Sikkens) in Sassenheim.
- Stichting Schildermuseum in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen

1000 eilanden van Broek op Langedijk in beeld

Inleiding

Begin van deze eeuw kreeg ik contact met Marianne Teunis, één van de medewerkers van de stichting COOG¹, over mijn genealogie site (familie.kaas.nl). Daarin staat veel informatie over overleden inwoners van de Langedijk en in het bijzonder die van Broek op Langedijk. Ze stuurde me een kaartje hoe het Oxhoofdpad (waar ik in Broek op Langedijk mijn jeugd doorbracht) er in 1832 en rond 1905 uitzag.

1. Oxhoofdpad rond 1970. Bron: Stichting Langedijker Verleden

Duidelijk anders dan ik me herinnerde. Ik ging daarom op zoek naar het ontstaan van het Oxhoofdpad. In het archief zocht ik alle achtereenvolgende eigenaren op van de woningen, en de bijbehorende verkoopakten. Al snel drong tot mij door dat in de kadasterarchieven nog veel meer informatie beschikbaar was. Onder andere over akkers en woningen, gebruik en wijziging daarin van het perceel en verkoopprijzen, familierelaties, erfenissen en beroepen. Het kadaster is er ook voor de belastingen dus die informatie stond daar ook allemaal in.

Maar het belangrijkste was: naast de kaart van de Stichting COOG is het nu mogelijk om een kaartje te maken van alle percelen van een bepaalde inwoner van Broek op Langedijk, met kenmerken en indien beschikbaar een foto en de notariële akte van overdracht.

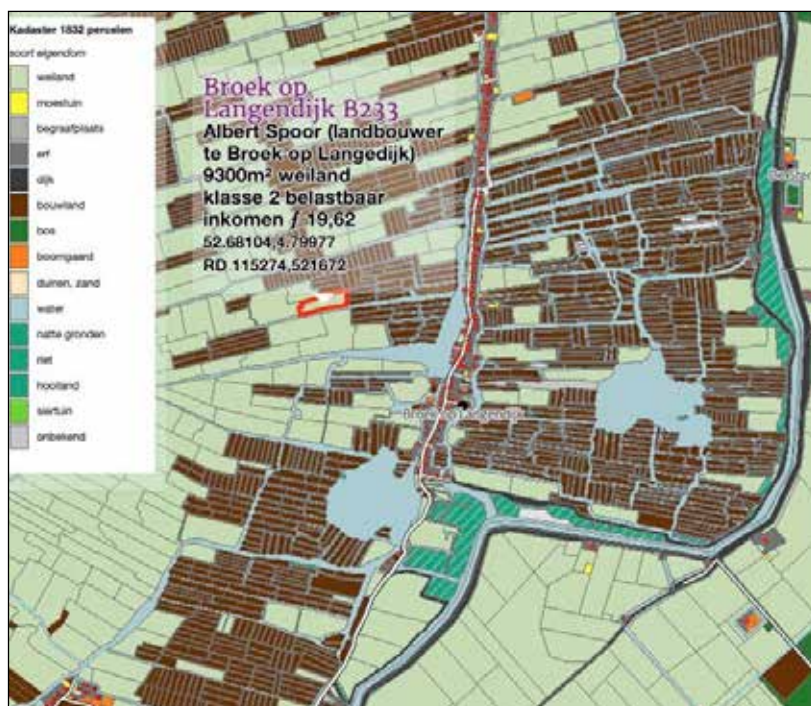
Stichting COOG

Door Stichting COOG is rond de eeuwwisseling (ca. 1990 - 2010) het oude Geestme-rambacht in kaart gebracht. Onder de titel 'meer dan 4 eeuwen water- en veldnamen' heeft deze stichting van elke gemeente/dorp een boek samengesteld met daarin (oude en nieuwe) kaarten van de gemeente en de ka-

dastrale benaming van alle percelen in 1832. Ze hebben daar enorm veel oude akten van voor 1832 voor doorge- spit. Per perceel is vervolgens de eigenaar, het gebruik en de samenvatting van de informatie opgenomen. Na jaren speuren zijn enkele WordPerfect en PDF-documen- ten weer gevonden. Daarmee zouden ook andere geïn- teresseerden die informatie kunnen gebruiken en kan er eventueel een nieuwe druk van uitverkochte exemplaren mogelijk worden.

HisGis als voorbeeld

HisGis is een programma van de Frysk Academie en de KNAW². Daarmee kan veel informatie uit de COOG-boeken zichtbaar worden gemaakt op een kaart. Het programma wil alle informatie die gekop- peld is aan vastgoed met een Geografisch Informa- tie Systeem zichtbaar maken. Men is begonnen om de zogenaamde OAT³ gegevens zichtbaar te maken. Het programma is bedoeld als kapstok voor het op- hangen en weergeven van digitale kennis over men- sen, bezit, erfgoed, landschap en sociale en economi- sche ontwikkelingen in het verleden. Inmiddels zijn voor Langedijk alle basisgegevens zichtbaar. Na het klikken op de link: <https://hisgis.nl/viewer/noord-hol-land/> kun je inzoomen op de kaart die op het scherm zichtbaar wordt tot op de gewenste gemeente. Daar- na wordt het gewenste perceel zichtbaar. Door op het perceel te klikken krijg je alle gegevens van rond 1832. Inclusief de geolocatie³ daarvan.

2. Informatie wordt op de kaart zichtbaar gemaakt

Maar er kan veel meer. Rechtsonder is een button 'kaartlagen'. Door daarop te klikken, kun je informatie zichtbaar maken over bijvoorbeeld het soort gebruik van het perceel, de belastingopbrengsten of een luchtfoto.

Op afbeelding 2 is te zien hoe de informatie van sectie B nummer 233 uit 1832 in Broek op Langedijk zichtbaar wordt gemaakt.

Mijn eigen onderzoek

Sinds 2000 ben ik begonnen met het opzoeken in het kadastrarchief in Haarlem van (kadastrer) gegevens van Broek op Langedijk in de periode 1832 - tot de ruilverkaveling. Van veel van de 1000 eilanden (akkers) heb ik die gegevens in mijn computer ingevoerd. Eerst alleen van de directe families (Kaas, Kommer, Kostelijk, Strijbis en Huibers). Later heb ik dit uitgebreid naar alle overige kadastrale percelen. Ik heb daarbij, op basis van het kadastrarchief alle (ook nieuwe) sectienummers tot aan 1970 gekoppeld aan sectie en nummer uit 1832. De geografische locatie heb ik van de HisGIS organisatie gekregen. Zij krijgen van mij weer de veldnamen van de akkers terug. Omdat mijn zus Reinie en ik voor het vastleggen van onze genealogie vrijwel alle inwoners van Broek op Langedijk in kaart hebben gebracht, was het een koud kunstje om alle akkers en woningen te koppelen aan een naam uit onze genealogische database. Maar je had daarmee geen enkel idee waar een perceel ergens lag. Nadat ik begin 2023 vrijwilliger werd bij het landelijke HisGIS programma, zag ik mogelijkheden om mijn informatie ook op een kaart zichtbaar te maken. Ik ben daarmee nog niet klaar maar een concreet begin is er.

Het op deze wijze zichtbaar maken van papieren informatie (een plaatje zegt meer dan 1000 woorden) heb ik ook op kadastralinformatie van na 1832 toegepast. Ik heb daar een paar voorbeelden van opgenomen.

Het vastgoed bezit van Pieter Berkhouwer

3. Eigendommen van grootgrondbezitter Pieter Berkhouwer

Afbeelding 3 is een plaatje over de verspreiding van de eigendommen van een grootgrondbezitter, genaamd Pieter Berkhouwer (geboren op 27-02-1835 te Broek op Langedijk). Zijn 59 percelen (excl. water) waren verspreid

over het hele gebied. Het plaatje maakt nog gebruik van de kadastratekeningen uit 1832. Hopelijk komt de door HisGIS gebruikte ondergrond aan het eind van 2024 algemeen beschikbaar en dan pas ik dat natuurlijk aan.

Klikken op een 'pin' op de kaart geeft de informatie van het betreffende perceel. Daarmee zie je het sectienummer, de omvang en het gebruik ervan.

Bij het maken van een plaatje van kadastrergegevens werd me nog meer duidelijk. Opeens zag ik hoeveel grondbezit invloedrijke personen in de gemeente hadden. Achteraf niet zo vreemd als je beseft dat vroeger het census⁵ kiesrecht gold.

Ook werd duidelijk dat veel tuinders niet of nauwelijks grond in eigendom hadden. Zij huurden, en meestal was er een langdurige pacht, bijvoorbeeld bij een diaconie. Ik ben ook voorzichtig begonnen met het in kaart brengen van waar vroeger de middenstanders: bakker, melkboer, kruidenier, smid, schilder, schoenmaker, timmerman, schuitemakers kooplui, schippers enzovoort woonden. Ook hier helpen de gegevens van het kadaster. Rond 1970 zie je dat door schaalvergroting veel van deze middenstanders en tuinders zijn verdwenen.

De erfenis van Maarten Spoor (29-09-1787) - (18-10-1875)

4. De zwarte pinnen geven het bezit van Maarten Spoor aan

Over Jacob Kaas, de oom van mijn overgrootvader is een bijzonder verhaal te vertellen. Hij werkte voor Maarten Spoor, een rijke tuinder. Maartens enige zoon was overleden en hij had geen andere erfgenamen. Daarom beloofde hij Jacob Kaas dat hij de hele erfenis zou krijgen, als hij ging trouwen met zijn dienstmeid Maria Dekker.

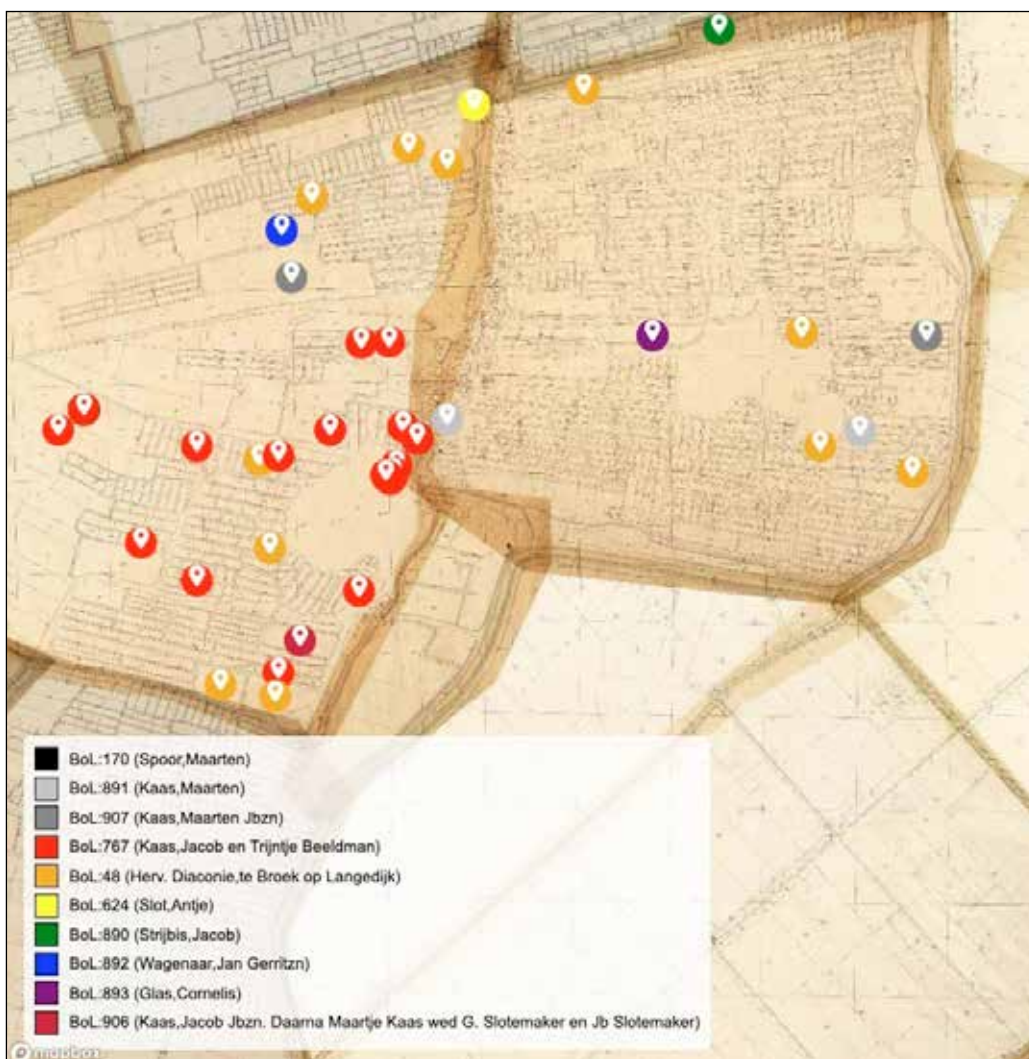
Maar ja, Jacob ging al met Trijntje Beeldman. Wat te doen? Want het ging om veel geld. Jacob koos voor Maria en trouwde op 16 juni 1861. Ze kregen samen acht kinderen waarvan er bij het overlijden van Maria op 18 januari

1871 nog maar vier in leven waren. Vervolgens trouwde Jacob op 20 juni 1872 alsnog met zijn eerste liefde Trijntje Beeldman (tenminste dat zegt de overlevering). Maarten Spoor leefde toen nog en zorgde ervoor dat, naast Jacob, ook de vier kinderen van Maria zouden delen in de erfenis.

In de volgende afbeeldingen laat ik zien dat dit verhaal grotendeels klopt.

Verdeling na de erfenis

Afbeelding 5 geeft aan waar het bezit van Maarten Spoor na zijn overlijden is heengegaan.

5. De kleur van de pinnen geven de nieuwe eigenaren aan

Weliswaar was aan Jacob en Maria de hele erfenis beloofd, maar omdat Maria al in 1871 overleed had Maarten Spoor (uit voorzorg?) vastgelegd dat haar kinderen ook een deel van de erfenis zouden krijgen.

De kleur van de pin geeft de nieuwe eigenaar aan. In de legenda een compleet overzicht van die nieuwe eigenaren.

De toekomst

Met de opgedane kennis ben ik verder gaan experimenteren. Ik heb, met dank aan Stichting Langedijker Verleden, al een groot aantal foto's van woningen (van vroeger en nu) toegevoegd aan mijn genealogische database.

Ook gedeeltes van archiefdocumenten van enkele zogenaamde hyp4 verkoop registers van het kadaster heb ik gekoppeld. Hyp4 is een term uit aktes van het Kadaster om de levering van onroerend goed vast te leggen, met uitzondering van hypotheeken. In afbeelding 6 staat de specificatie van sectie A2410 (Oxhoofdpad 1).

Daarbij een foto van Oxhoofdpad 1 en 2. Omdat de aankoop na 1949 is gebeurd, is de hyp4 akte nog niet in het archief beschikbaar (notariële akten worden openbaar na 75 jaar).

Naast de koppeling van foto's en verkoopinformatie zoals te zien is in afbeelding 6 zijn er nog nieuwe mogelijkheden. De toekomst is de zogenaamde 'time machine'. Dan kun je interactief een locatie aanwijzen en vragen wie allemaal eigenaar zijn geweest en in welke periode. Ook kun je de genealogische gegevens van de eigenaar en zijn gezin opvragen.

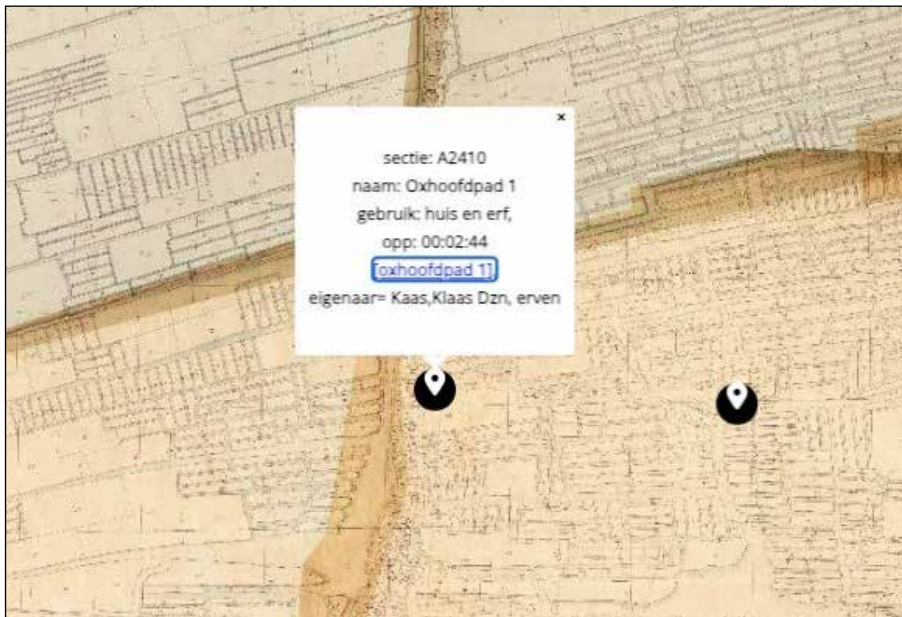
Een mooi voorbeeld is daarvan al aanwezig voor elk van de elf Friese steden. (zie <https://maps.hisgis.nl/fr/fs/>)

Zelf proberen?

Het verhaal hierboven is maar een voorbeeld van wat mogelijk is. Als je zelf aan de slag gaat, begint het pas echt te leven. Je kunt het uitproberen. Een plasje maken met informatie

over je voorouders uit Broek op Langedijk?

Ga naar <http://familie.kaas.nl> en kies kadaster zie later zoe in 'zoek in kadaster'. Volg daarna de instructies. Je kunt dan zelf een (overleden) persoon of een kadastrale sectie en nummer uit Broek op Langedijk selecteren en daarvan de gegevens zichtbaar maken.

6. Afbeelding van Oxhoofdpad 1 en 2 en de specificatie van sectie A2410 Oxhoofdpad 1

Ik heb daar ook een kant en klaar voorbeeld neergezet waarbij de (vroegere) eigendommen van mijn ouders zichtbaar gemaakt worden (zie afbeelding 6). Ik ben benieuwd naar de ervaringen.

Meer weten over het kadaster?

Ik ben zelf zo enthousiast geworden dat ik, in NGV⁶ verband, een presentatie en workshop heb opgezet om anderen wegwijs te maken in de kadaster archieven. Het lukt me daarmee om anderen enthousiast te maken en te helpen gegevens over gebouwen of hun voorouders te vinden.

Ik heb bijvoorbeeld al informatie over de manufacturenwinkel van de familie Oudes (later postkantoor) in Noord-Scharwoude aan een kleinzoon kunnen toesturen. Ook voor de familie Groen uit Zuid-Scharwoude heb ik kadasterinformatie gevonden.

Vele handen

Ook geïnteresseerd in genealogie en alle kadastrale eigendommen van je voorouders? Dan daag ik je uit om mee te helpen met het vastleggen van voor jou interessante gegevens uit de dorpen in het Geestmerambacht.

Alle gegevens zijn, binnen de privacy-regels, openbaar beschikbaar. Belangstelling om je eigen gegevens toe te voegen? Laat maar weten!

Dick Kaas

E: dick@familie.kaas.nl

- ¹ COOG staat voor Coördinatie Onderzoek Oud Geestmerambacht.
- ² KNAW staat voor Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
- ³ OAT staat voor de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel; Het begin van het Kadaster in 1832.
- ⁴ Geolocatie wordt aangegeven als een positie op de wereldkaart. Tegenwoordig de GPS coördinaten.
- ⁵ Censuskiesrecht wil zeggen dat je pas bij een bepaald bedrag aan betaalde belasting mocht deelnemen aan het verkiezen van vertegenwoordigende organen (bijo. gemeenteraad). Bovendien mochten alleen mannen stemmen die 23 en later 25 jaar waren. Rond 1880 stemde maar ca 10% tot 14% van de manlijke bevolking. In kleinere plattelandsgemeenten zoals Broek op Langedijk zou het percentage kiesgerechtigden in de periode van het censuskiesrecht vermoedelijk rond de 5% tot 10% hebben gelegen. Dit was gebruikelijk voor dergelijke landelijke dorpen in Nederland in de 19e eeuw, waar veel mensen in armoede leefden of slechts een bescheiden inkomen hadden uit landbouw.
- ⁶ NGV staat voor Nederlandse Genealogische Vereniging.

Ton Buis, een heel horecaleven en Winkelstraat Noord-Scharwoude

Ton Buis wijst aan waar in Noord-Scharwoude op de Dorpsstraat De Bistro en, daar achter op de Voorburggracht, 't Bunkertje staat

Op de hoek Dorpsstraat - Tulpenstraat in Noord-Scharwoude staat voor de Marskramerwinkel een openbare zitbank waarop altijd wel een wat oudere "zitting" houdt. In het voorbijgaan tref ik er Ton Buis aan en neem naast hem plaats. „Even uitrusten?“, begin ik. „Nee, ik wacht effe op mijn vrouw Joke die fruit aan de overkant haalt bij de Turkse Toko van Cevdet Yilmaz. En het is ook goed even in de buurt van mijn oude werkplek De Bistro en 't Bunkertje te zijn. Maar Joop, woonde jij hier niet in de buurt?“

„Zeker wel, ons huis stond daar naast schilder Zijp en hier bracht ik in de jaren 50 de eerste tien jaren van mijn jeugd door. De plaats waar nu dit bankje staat was destijds het hart van winkelcentrum Noord-Scharwoude.“

„Daar weet ik niets van, ik ben in 1950 geboren in Hoorn en wij verhuisden al in 1958 naar Broek op Langedijk. Maar vertel eens over je winkelstraat.“ „Nou, daar ben ik niet in drie zinnen mee klaar. Jij kunt je leven in de horeca ook niet even vertellen.“ „Klopt, dan wordt het bedát Kerst. Maar Joop, ken je dat winkelcentrum Noord-Scharwoude niet op papier zetten voor de Otterplaat?“ „Is goed als jij me je horecaleven vertelt.“ We lachen erom, maar als Joke Buis met een tas vol fruit naar het bankje terugkeert, hebben we een deal gemaakt: het resultaat staat hieronder.

Het verhaal van Joop: Winkelstraat Noord-Scharwoude in de jaren 50, van de Sparwinkel van Kraakman bij de Prinsengracht tot De Burg:

Terwijl ik nog over het Langedijker woord bedát van Ton nadenk en in welke situaties je dat woord gebruikt, ga ik in gedachten terug naar mijn jeugdijaren en de herinneringen aan de vele winkeltjes die in de jaren 50 tussen de Prinsengracht en hotel De Burg stonden. Het zitbankje voor De Marskramer van nu zou precies in het midden hebben gestaan.

Noord-Scharwoude was op een aantal door bruggen over het water naar zijpaden, de Oosterstraat en de zuidkant van 't Weggie (Spoorstraat) na, louter een smalle dorpsstraat ingeklemd tussen de Voor- en Achterburggracht. Kijkend vanaf de Dorpsstraat zag je in het westen alleen akkers en sloten en in de verte Koedijk. Naar het oosten weer alleen eindeloze akkers en sloten.

Slager Bark tegenover de Prinsengracht. De dreg met de geblokte stok hoopt men nooit nodig te hebben

De winkelstraat die ik beschrijf begint net over de grens van Noord-Scharwoude, ongeveer bij de Prinsengracht. Vrijwel naast de woning van Kuiper, toen Kaan, met de borden Noord-Scharwoude en Zuid-Scharwoude op het pand, stond Slagerij Bark. Als daar in de morgen een koe met zijn neusring dicht tegen de muur vastgebonden stond wist je: daar moet ik uit school heen. Achter de gesloten schuurdeur was de koe geschoten en daarna mocht je in de open deur toezien hoe de koe, op de rug liggend op een soort ladder, van de huid werd ontdaan en verder werd geslacht. Een betere anatomische les was er niet, maar je eetlust was daarna ook een tijdje weg.

Je hoeft je huis niet uit om naar het volgende dorp te gaan

Gert Kraakman was zijn tijd vooruit

Aan de noordkant van Kaan trof je de Sparwinkel van Gert Kraakman aan. Je mocht hier al zelf sommige boodschappen in een mandje doen en ook begon hij als een soort voorloper op de SRV-wagen een rijdende winkel. 'Kopen bij de Spar is sparen bij de koop' was het motto. Zijn sigaar legde Gert alleen even opzij als hij op de grote Berkel snijmachine plakjes kaas ging snijden of koffie in de maalmachine deed. Als kind hoopte je dat moeder Klokzeep of Victrixpudding kocht, want daar zaten kinderverrassingen in.

Vanaf rechts de panden van Ide Nijman, bakkerij Roel Kuin en de schilderswinkel van Martien Zijp

Op de plaats naast de grote kerk waar nu Albert Heijn staat, stond de Sint Jozef jongensschool en de manufacturenzaak van Ide Nijman. Mevrouw Nijman kon op de grote toonbank met 1 knipje in een rol stof voor een jurk of tafellaken die stof mooi recht doormidden scheuren. Voor ons kinderen was de speelgoedafdeling interessanter. Wat zullen er voor 5 december veel kinderneuzen tegen het etalageraam gedrukt zijn. Een stok met gaatjes ging in een grote doos vol kleiknikkers en met één handbeweging langs die stok werden zo de 25 knikkers voor een stuiver verzameld. Je revolver was met een doosje klappertjes weer gauw geladen. Als het glaasje uit moeders handkoffiemolen stuk viel, was hier voor een dubbeltje wel een reserve glas te koop.

De volgende winkel is die van bakker Roel Kuin. Wat een uren zal die man gemaakt hebben. Vrijwel alle producten, soorten brood, de koekjes in alle vormen en smaken, speculaas, taai-taai, gebak, beschuit, ontbijtkoek, kadetjes etc. maakte hij zelf, verkocht hij in de winkel en ventte hij tot ver in de omtrek uit. Nu is alleen bakker Frank Rood in Oudkarspel nog zo'n vakman.

Martien Zijp volgde zijn besnorde vader Dirk als schilder op en in de winkel verkocht mevrouw Zijp, als ze niet als vroedvrouw was weggeroepen, verf en behang. Elke rol moest eerst nog in de lengte door een machientje om een centimeter van de zijkant af te snijden. Omdat wanden en plafonds nooit mooi aansloten, werden er rolletjes 5 cm brede behangbandjes verkocht die natuurlijk bij het behang moesten passen. Met een houten rek op zijn rug vervoerde Martien op zijn fiets een nieuwe ruit. Vaak was het glas nog niet geheel vlak. Voor kinderen was het verleidelijk om een vinger in de verse stopverf te drukken.

Boven de ingang van de winkel het grote groene Anker. De mevrouw op de Solex heeft alle ruimte

Aan de overkant van Zijp verkochten de dames Bekker in hun hoeden- en stoffenzaak ook naalden, boordenknoopjes en alle kleuren kaartjes Bratt om gaten in sokken te stoppen. De winkel werd overgenomen door dhr. Opbergen die er Magazijn Het Anker in begon. Later verkocht Jaap Koomen er schoenen.

Het kruidenierswinkeltje van Barneveld

Links van het bankje waar we op zitten stond het piepkleine kruidenierswinkeltje van Barneveld, met daarin ook nog het woonkamertje! Je kon hier van alles kopen of... op laten schrijven, maar vaak moest een pond suiker of een pak SB-stijfsel even van achter uit de schuur gehaald worden. Je Maggi-flesje kon je hier uit een grote fles laten bijvullen. Om klompen te passen, ging je in de schuur mee de trap op. En wie weet nog wat klompsokken waren? Nu onvoorstelbaar: klanten bleven dan soms in goed vertrouwen alleen in de winkel even wachten. 's Avonds achterom nog een boodschap halen? Geen probleem! Producten waren niet geprijsd en hadden geen houdbaarheidsdatum. Pas op: bij het verlaten van de winkel stond je meteen op straat. De NACO-bus lijn U passeerde de deur op centimeters. Aan de overkant van het bankje had Jan Wiersma zijn bloemenzaak.

In de zijtassen van zijn JAWA motorfiets bracht hij de boeketten en rouwkransen weg. Menige schooljongen zal bij de afvalhoek op het kerkhof achter de kerk even zo'n lauwerkrans omgedaan hebben en zich Wout Wagtmans hebben gevoeld. Later maakte Wiersma er een slijterij van. Nu drijft Cevdet Yilmar er zijn fruitwinkel.

Op de plaats van de doorsteek naar de Voorburggracht stond aan de westzijde de melkzaak van Wim Sniijders. Met bewondering keek je toe hoe mevrouw Sniijders met een staaldraad, bevestigd tussen twee houten handvatten een grote kaas doorsneed. Voor het eerst in mijn leven zag ik daar iets van plastic. Een beker van zacht plastic die niet stuk kon vallen! Buiten stonden kratten met flessen melk, havermout- en gortepap. Vervelende straatjongens vonden het soms niet alleen leuk om winkeldeuren open te gooien en weg te rennen, maar drukten in het voorbijgaan ook capsules van papflessen in. Gerrit Smit nam de zaak later over. Achter het bankje, naast het huis van groente-exporteur Jan Groothuizen met zijn tamme meeuw, stond de villa van Frans Slot (firma Slot Frans).

De villa van groentehandelaar Frans Slot met links en rechts van het balkon de naam Huize Gertrude

De villa zou na verbouwingen de, voor die tijd, zeer moderne videotheek Van der Tak worden. Nu staat er De Marskramer. Voor de doorsteek verdwenen ook het pand

van Molenaar de vrachtrijder, links op de foto, en de houten noodwoning waar pianoles in werd gegeven door mevrouw Jupijn.

Zet deze kaart voor je raam en de vrachtrijder komt aan huis de opdracht ophalen

De groene noodwoning, in het midden van de foto, ten zuiden van bakker Bouwens, moest wijken voor de doorsteek naar de huidige Tulpenstraat. Zo ook het huis van de familie Molenaar. Aan de overkant verdween de melkzaak van Gerrit Smit voor de doorsteek naar de Voorburggracht. De Dorpsstraat is wel erg smal bij de winkel van Bouwens. Daarom werd de winkel later een paar meter ingekort.

Aan de noordkant van ons zitbankje staat het huis van bakker Bouwens. Op zondagmiddag kon je er ook een ijsje van 5 kopen en voor 6 cent werd die nog even in warme chocolade gedompeld. Zoon Aris begon in het huis zijn museumwinkeltjes, maar dat is een verhaal apart. Naast de bakkerij had slager Knecht zijn winkel. Alles werd vers klaar gemaakt. Moest je als jochie voor de toonbank lang wachten en stapte je wat achteruit omdat grote mensen voorgingen, dan kon het zo maar gebeuren dat je middenin een halve koe stond die daar achter je aan de haak hing. Als thuis gezegd werd dat je konijn op vakantie was, wist je dat deze voor het velletje door hem het leven had gelaten.

In een vrachtwagen met open laadbak werden bij de slagers de karkassen opgehaald om er knopen en lijm van te maken. Menig kind had een nachtmerrie van de eruit stekende beenderen.

Tussen de moderne winkel links en het oude pand was de toegang tot de fietsenmakerij. Rechts de boekwinkel met uithangbord van kantoorboekwinkel Mienes en uiterst rechts de groentezaak van Kaas.

Voorts kijk je vanuit het zitbankje nog uit op wat in die tijd de fietsenwinkel van Wout Kuiper was. Uit de auto-maat aan de muur kon je voor een paar munten een fietslampje trekken. Kuiper verkocht ook, voor in de ogen van velen, wonderlijke elektrische apparaten. Hij had verstand van gas, elektriciteit en water.

Jan de Wit vaart met een boot vol toeristen door de dikke laag kroos richting Broeker Veiling. Bij harde westenwind werd veel kroos naar de Voorburggracht geblazen. De kroosmachine bracht dan uitkomst.

De unieke kroosmachine haalt een dikke laag kroos van het water.

Zijn kinderen waren lid van de klompengroep, traden op voor toeristen. Vaak Duitse toeristen die door Jan de Wit in een open rondvaartboot door de Voorburggracht werden vervoerd. Maar niet vlak voor schooltijd, omdat schooljongens dan vanaf de brug niet alleen konden kwatten, maar ook Duitse scheldwoorden konden roepen. De Kuipers mochten in klederdracht zelfs meelopen in het defilé voor koningin Juliana. Een paar meter verder trof je het wolwinkeltje van mevrouw Kooy. Zij zat vaak buiten wol te spinnen op een spinnewiel met naast haar de keeshond. Het pand werd verbouwd tot de kantoorboekwinkel van Dick Mienes.

Kantoorboekhandel Mienes, groentehandelaar Ootjers en Klaas Kaas de groenteboer

Later zou deze overgaan in snackbar De Bistro. De groentezaak van Klaas Kaas stond er bijna naast. De zuurkool werd er los uit het vat verkocht en met een grijpstok kon een blik appelmoes van de bovenste plank worden gepakt. Spinazie werd in een hangende weegschaal afgewogen en in oude kranten verpakt meegegeven. Vaak werd Klaas winnaar van etalagewedstrijden. Aan de overkant, voor het huis van Grietje Hink die een mestvarken in het schuurtje had die je na het vissen de gevangen "witkatjes" kon voeren, stond het snoepwinkeltje van Rijnders.

Rechts de snoepwinkel van Rijnders met ernaast kruidenier Kleimeer

En tenslotte stond nog voor De Burg het kruideniers-winkeltje van Kleimeer waar die lieve mensen nog losse meelbloem, suiker en stroop verkochten.

Het verhaal van Ton Buis: Mijn leven in de horeca

In 1951 werd ik in Hoorn geboren, maar ons gezin verhuisde al snel naar Broek op Langedijk. Vader had er een baggerbedrijf. Brede sloten werden met de grote schuit uitgediept en voor smallere sloten was er een kleinere boot met dragline. Als kind vond ik die machines geweldig en later zou ik vader opvolgen. Maar met de ruilverkaveling werd het baggeren overbodig en verdampte mijn droom.

Tijdens de kermis op Het Verlaat vroeg Toon Stoop me te helpen bij het tappen van biertjes achter de bar. Wat een gezelligheid! En een praatje maken met Jan en alleman was het helemaal. Na de kermis mocht ik herhaaldelijk terugkomen om te helpen bij enkele feestjes. In 1968 raakte ik aan de praat met Alie en Nico de Jong, eigenaren van snackbar De Bistro aan de Dorpsstraat in Noord-Scharwoude. Zij hadden de wind mee: het was flowerpower-tijd, de jeugd koos een eigen weg en een patatje halen en een colaatje of zelfs een biertje drinken waren daar uitingen van.

Ton tapt de eerste biertjes

Ton Buis en Cathy Hoogland

Oogluikend mocht ik als 17-jarige samen met Cathy Hoogland en Tiny Baars achter de bar staan en assisteren waar nodig. Mijn hart ging open. Elk weekend feest! En 80% van de bezoekers bestond uit leeftijdsgenoten; het leek elke week meer op een familiereünie. Terwijl de sfeerverhogende jukebox singels als Bloody Mary bijna doorzichtig draaide, werden grappen en grollen met serieuze gesprekken afgewisseld.

"We gaan viswedstrijden organiseren bij het kanaal, nee op zee makreel vangen. Veldvoetballen tegen andere horecabedrijven, wie gaat er mee naar Norg?" Spontaan werd er van alles georganiseerd en na de bouw van Sporthal Geestmerambacht speelde De Bistro mee met drie heren- en een dameszaalvoetbalteam. Willem Kos, Hoekema, Dirk Konijn boden zich aan als trainer. En zo vervulde De Bistro naast flauwe grappen als gebitten passen (veel jeugd had destijds al een gebit of deelgebijtje. Deze werden in een emmer water gegooid en de laatste die het eigen passend gebit uit het water viste hing aan een rondje) ook een rol in het maatschappelijk leven. In de Bistro leerde ik mijn vrouw Joke Kraakman kennen en dat was aanleiding om over de toekomst na te denken. Na mijn schooltijd had ik in de bouw werk gevonden als kraanmachinist bij de gebroeders Wijman. Maar nu wilde ik meer vast werk in de horeca.

Bapito aan de achterzijde van hotel café restaurant Concordia

Bapito

In Concordia te Noord-Scharwoude zwaaiden Piet en Ella Duif de scepter. Piet wilde meer doen met de zaal waar onder meer de kolfclub, de bridgeclub en de operetevereniging gebruik van maakten. Tijdens een gesprek met Piet ontstond het idee om voor de jeugd vanaf 16 jaar een discotheek op te starten op de woensdag-, zaterdag- en zondagavonden. Of ik in dat plan wilde participeren. Natuurlijk! De zwager van Piet, Kees Kramer, maakte een offerte voor de verbouwing. We hikten nog aan tegen de prijs van de apparatuur, verlichting en draaitafel. Bart Hoes, die bij Piet werkte, wilde ook meedoen. En zo werd Bapito (Bart, Piet en Ton) in april 1974 geopend. Het was een schot in de roos. Waren de woensdag- en vrijdagavond aardig bezet, op zaterdag en zondag vanaf 5 uur was het volle bak al werd het zondag na half tien rustig. De jeugd moest immers op maandag weer naar school en ouders hadden toen nog grip op hun kinderen.

Wij waren ons ook bewust van onze verantwoordelijkheid en het Dortmunder Unionbier werd niet voor iedereen getapt. Ook maakten we de politie blij, op luilakmorgen waren we dan vroeg open en organiseerden we iets bijzonders, bijvoorbeeld De Rolling Stones-ochtend met als dj The One and Only: Tonie Ricardo (Anton Tromp).

In december 1974 zijn Joke en ik getrouwd. Ik werkte nog in de bouw en Joke als kapster, een druk leven zo samen met de horeca erbij. Maar zo konden we wel een huis op de Mosselstraat kopen. In 1975 wilde moeder Duif Concordia van de hand doen. Schoonzoon Piet mocht het niet kopen, Bart wilde het niet en ik kon door de koop van het woonhuis het financieel niet rond krijgen. De disco draaide nog 1 jaar en sloot toen de deuren.

't Ambacht

Grillbar 't Ambacht naast bioscoop Tivoli

Iedereen kende op de grens van Oudkarspel bioscoop Tivoli van Theo Sintenie. Wie ging er destijds op zondagmiddag niet cowboyfilms kijken? Het woord indiaan werd met respect uitgesproken. Theo had het naastgelegen pand van Blijleven overgenomen en er een grillbar in gemaakt die hij wilde verhuren. Joke en ik zagen dat wel zitten en openden op 13 april 1975 't Ambacht.

Van woensdag tot zaterdag vanaf 5 uur en zondag vanaf 4 uur serveerden wij met name aan veel bekende oud-klanten tosti's, biefstukjes, sateetjes. Ruim vier jaar hadden wij het daar geweldig naar onze zin. In 1979 vroeg Theo of wij de bioscoop er ook bij wilden nemen. Deze werd steeds meer verhuurd voor bruiloften, de schietvereniging zat erin en waarom zouden we er geen discotheek in beginnen en avonden vullen met live muziek?

Joke Buis tapt een biertje, Peter Bakker met hoed kijkt toe

Namen als George Baker, Jacques Herb, Pussycat vlogen al door ons hoofd. We besloten het niet te doen, de gemeente eiste allerlei maatregelen en er was weinig parkeerruimte. Theo wilde 't Ambacht nu terug om te trachten het geheel elders aan te bieden.

Werk vond ik in Alkmaar op het Luttk Oudorp in De Koperen Pot bij Ton Oud.

Veel zou voor me veranderen toen ik op de Voorburggracht een patatje haalde bij 't Eethuisje van Klaas de Graaf. Hij vertelde me dat zijn bierpomp dicht moest daar hij niet de juiste papieren had. Klaas was een kleurrijk figuur. Hij zou gered zijn als Joke met haar cafédiploma en ik met mijn diploma handelskennis er 33 uur zouden komen werken. Wat een druk leven: overdag in de bouw, in de avonden en weekends in De Koperen Pot en in 't Eethuisje. Met Klaas ging het niet goed, veranderde de naam van de zaak zelfs even in Fiasco en na een echtscheiding van Petra de Wit kon ik de zaak kopen.

't Bunkertje

Snackbar 't Bunkertje aan de Voorburggracht in Noord-Scharwoude

Op 9 december 1982 openden wij snackbar 't Bunkertje. De naam 't KomBuis bestond al en mocht niet. Petra bleef naast de snackbar wonen en was bij alle veranderingen en de geboorte van ons derde kind Niels onze steun en toeverlaat. Toen Petra verhuisde, kwamen broer Ludo met Marian Bruin naast de snackbar wonen en ons assisteren. De zaak liep goed.

Ton maakt plannen voor een restaurant

Op een avond kwam Jan Groen, van beroep kok, met het idee: waarom begin je niet een restaurant? Na diverse gesprekken volgde een grote verbouwing en mede door geweldige kok Jan waren we dik tevreden met de nieuwe opzet, veel catering, een maandmenu en toeloop van gasten.

Café de Hut

Café de Hut, aan het eind van de Spoorstraat, werd gerund door Marian en Moos Glas, eigenaren waren Wim Glas en Trudy Klaver.

In 1987 kochten wij dit café en we hadden er grote plannen mee. Maar al gauw kwamen er nieuwe horecaregels en nieuwe wetten: het dak moest hoger, toiletten moesten gescheiden etc. Slopen en nieuwbouw zou beter zijn. Na veel wikken en wegen werden de eerste bouwplannen gemaakt. En zo...

De Buizerd

Hotel-café-restaurant De Buizerd

Op 10 juni 1992 werd na een grote investering hotel-café-restaurant De Buizerd geopend. Na een paar goede jaren en heel hard werken, bleek er echter te weinig klandizie te zijn voor het restaurant en in augustus 1995 werd een faillissement onafwendbaar.

Met behulp van goede vrienden maakten we een doorstart met 't Bunkertje.

Joke, Luuk, Judith, Niels en Ton Buis stropen de mouwen op in 't Bunkertje

In 1996 kwam dochter Judith bij ons werken, in 2004 werd het restaurant bij de snackbar getrokken en kwamen de kinderen Luuk en Niels in de zaak.

Rond 2011 maakten we een 5-jarenplan waarbij de kinderen óf de goedlopende zaak zouden overnemen óf zouden verkopen. Na veel twijfelen ging 't Bunkertje in 2015 net voor de coronacrisis en de opkomst van bezorgdiensten in de stille verkoop.

50 jaar horeca

En zo schreef Ton Buis, horecaman in hart en nieren, met belangstelling voor groot: 16 jaar raadslid, mede oprichter van het Langedijker Koor en belangstelling voor klein: 35 jaar zitting in de organisatie van de Sinterklaasintocht, 50 jaar horecageschiedenis Langedijk. Hoewel 50 jaar? Bedát!

Een Noodwoning, Aris Bouwens en De Rimboe

Mijn naam is Aris Bouwens (1) (2) (3) (4) en ik kom uit een familie van bakkers.
(De nummers achter de namen verwijzen naar de Aris verder in dit verhaal.)

Wie kent niet het TV-programma **Wie van de drie?** De familie Bouwens maakt er met gemak **Wie van de 4,5,6,7** enzovoorts van.

Een noodwoning

Op mijn zoektocht naar: Wie woonden er in de groene, houten noodwoning die begin jaren '60 moest wijken voor de doorsteek in de Dorpsstraat in Noord-Scharwoude tussen de Voorburggracht en de Tulpenstraat, werd mij verteld: "Mogelijk een zekere Aris Bouwens (7) en hij woont in Oudkarspel."

Aris (7) Bouwens van 7-11-1948 met zijn duiven in Oudkarspel

Nu ken ik in Noord-Scharwoude een Aris Bouwens (3) als buurjongen en als de man van De Museumwinkel-tjes en de Westfriese verhalen en altijd woonachtig in de bakkerij van zijn vader Hark en niet in een houten noodwoning.

Ik besloot de heer Aris (7) Bouwens in Oudkarspel eens op te zoeken en dat werd een bijzondere ontmoeting: "Ja, ik ben Aris Bouwens (7) en ik kom uit een familie van bakkers." Al gauw zie ik dat hij niet de Aris Bouwens (3) van De Museumwinkel-tjes is. Hij nodigt me uit te gaan zitten op zijn terras voor de enorme postduivenverzameling. Hij is een boeiende spreker en zijn verhalen fladderen nog meer kanten op dan de postduiven. En in die verhalen valt de naam Aris Bouwens verschillende keren. Maar de ene keer is dat een oom, dan een neef, dan een voorvader met de naam Aris.

Ik kan er geen touw aan vast knopen. Dat wordt nog ingewikkelder als hij een map met krantenknipsels en losse familiefoto's opent.

Als in een versnelde diavoorstelling wordt in rap tempo verteld wie wie is en wat waar en in welke periode. Zo zitten we in Indië, zo in Zwitserland en gaan we met Napoleon naar Rusland.

De houten noodwoning waarin Aris (7) in 1948 geboren werd

De houten noodwoning staat in het midden van de foto rechts. Pal daarboven de bakkerij van bakker Bouwens. De grote brug linksonder leidt naar de Westerstraat. In het grote huis over de brug rechts woonde de directeur van de gasfabriek. De twee grote gasketels "zongen" bij het op en neer gaan als deze gevuld werden of door hun gewicht zakten en zo druk op de leidingen uitoefenden. Links in het midden de ingang van de gymzaal. Aan het eind van de Westerstraat stond de NCI waar veel meisjes werk vonden en kleding maakten voor C&A.

In de stapel foto's valt mijn oog dan op een plaatje van de eerdergenoemde noodwoning. Hier kwam ik in feite voor. Aris (7) legt uit dat zijn ouders hier de eerste bewoners van waren. Hij is erin geboren op 07-11-1948 en woonde er tot 1952 omdat het gezin toen verhuisde naar

de Laanweg. De noodwoning werd vervolgens bewoond door zijn ome Klaas Bouwens en later gaf mevrouw Jupijn er pianoles in. Bij de realisatie van de doorsteek naar de Tulpenstraat werd de noodwoning afgebroken.

De familie Stam uit Oudkarspel die noordelijk pal naast de oude winkel van Antoon Kayer woonde, maakte er achter hun huis een zomerwoning van. Hier woonden zij dan in als ze hun woonhuis tijdelijk verhuurden. De provincie kocht het pand en de noodwoning vervolgens op vanwege het onzinnige plan om een viaduct over het dorp te maken. Dit ging niet door en Jan van Leeuwen kocht nu het pand van de provincie en heeft vanwege de uitbreiding van zijn huis de noodwoning rond 1984 gesloopt. Mijn vraag is beantwoord en als ik met de foto van de noodwoning voor het archief van Langedijker Verleden rijker huiswaarts wil keren, zie ik nog net op een krantenknipsel het woord Napoleon staan. "Lees dat thuis maar, zegt Aris (7), neem de fotomap en alles maar mee, het komt wel terug."

Merkwaardige mensen
in ons gewest

RUIM ZEVENTIG ●
JAAR BAKKER ●

OPA BOUWENS HEEFT ER NOG NIET GENOEG VAN.

Het moet in de dagen, toen Gam Borst bakker in Oudkarspel was en opa Bouwens, thans in zijn vier en tachtigste daar als jonkste knechtje met zijn bloote beenen een Schotische wals in het roggebrooddeeg danste, toch wel aardig zijn geweest om te leven.

We verbakten zo'n twaalf tot zestien zak rogge, vertelt opa, allemaal aan van die zeponders, want wittebrood aten de menschen niet veel, wel eris een regeltje. Als die oudbakken waren, kon je ze mooi voor de sop gebruiken zie je, maar anders allemaal roggebrood en grove stoet. Dat ze niet meer last van het suur hadden, begrijp je niet hè?

Opa Bouwens bakt nóg, hij doet het nu al ruim zeventig jaar, maar hij vindt dat hij nog niet gemist kan worden. Zijn tulbanden komen nog even luchtig en smakelijk uit de heeteluchtoven als vroeger van boven het takkebossevuur, en hij is nog een baas in het pellen van amandelen voor de gevulde koeken . . .

"Ik heb niks op met die menschen, die op hun veertigste jaar al gaan rentenieren zegt je, en voor hun huis op een bankje zitten en de heele dag zitten te prakkezeeren over de centen van zijn buurman. Of die nou armer of rijker is, en waar die het nou wel van doet" . . . Van die lui die dan hun land verhuuren . . . Want zie je, dat zijn menschen die -- opa zegt het op zijn goed rond Hollandsch -- vreten van een ander zijn werkkracht".

Zoo, daar kunnen die Akmaarsche roggebroodrenteniers en de Hoorsasche niksdoeners van den Koepoortweg met mee doen. Opa denkt er eenmaal anders over, hij heeft de kleine zaak ongewerkt tot een bedrijf dat er zijn maz.

Bij mij is het niet zoo, zegt opa: "Van rottig meel en slecht gewicht is deze opzucht" zooals een bakker in Friesland in

BAKKER BOUWENS.
Foto's Fred. Groot)

dat ik een dubbeltje in de week verdienen.

Dat dubbeltje is goed, zei mijn moeder, maar je moet er vrij klompen dragen bij hebben, anders blijft er van die twee stulvera te kort over . . . Moet je nou zien, afijn dat hoort er bij . . .

Over den oorlog is opa Bouwens natuurlijk niet best te spreken, want wat moet je je klanten voorzetten? Gaat allemaal wel veel harder, maar het haait toch niet, die vechtpartij met wat zijn vader beleefd heeft. Die ging met Napolen naar Rusland en ze kwamen met zijn vijven terug . . . "Loopende?", vraagt de zleinzoon, aan de anderen kant van de peltafel.

"Vanzelf, sporen waren er toch niet" . . .

En dan heeft opa écht geen tijd meer, de tulband moet er noodig uit en er staat een schaalte aardappelen ook in . . .

Kwiek nog loost hij naar den oven, haalt er de bruine heerlijkheid uit, bekijkt een ooenblik met het oog van den meester het pronkstuk.

Het zóóveelste.

Krantenbericht uit de Schager Courant van 18-07-1941. Opa Hark Bouwens, 84 jaar en 70 jaar bakker, geboren in 1857 en overleden in 1944, vertelt dat de oorlog erg is, maar het niet haalt bij de tocht van een voorvader met Napoleon naar Rusland.

Thuis besluit ik aan de hand van de meegegeven krantenknipsels en foto's uit te zoeken wie nu welke Aris is, maar dan. Op 5 mei 2024 overlijdt Aris Bouwens (3) de markante man van de Westfriesse verhalen, het theatertje en De Museumwinkeltjes. Voor de Otterplaat wil ik nu niet alleen ontrafelen wie welke Aris is in de familie Bouwens maar met name Aris (3) van de winkeltjes blijvend herinneren.

Het verhaal van de familie Bouwens

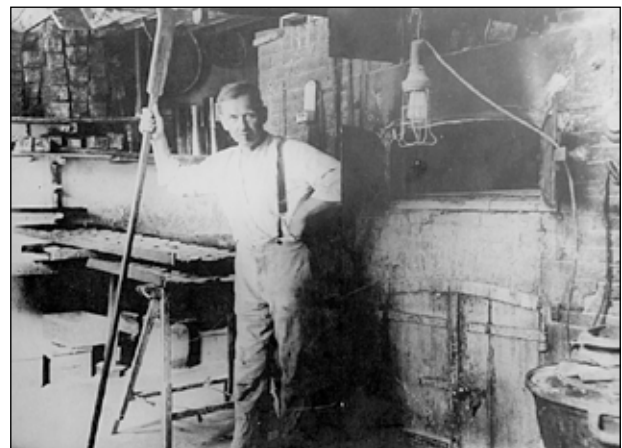
De eerst bekende Bouwens is Jan Bouwens geboren in 1601 te Zuid-Scharwoude. Maar we pakken het verhaal na 4 generaties op bij Gerrit Bouwens geboren in 1754 te Oterleek. Een kleinkind, Aris Bouwens (1) 1826-1906 was daar als bakker werkzaam. Zijn zoon Hark (Har genoemd) Bouwens 1857-1944 werd bakker in Noord-Scharwoude en trouwde met Maartje Kroon 1858-1944 uit Oudkarspel.

Maartje Kroon en Hark Bouwens op de voorgrond.

Achter Maartje staat Hark Bouwens jr, de vader van Aris (3) van de winkeltjes.

Geheel rechts Agie Toepoel, moeder van Aris van de winkeltjes.

Zoon Aris (2) Bouwens 25-11-1883 / 28-8-1940 voor de oven

Hun zoon Aris Bouwens (2) 1883-1940 is bakker bij vader Hark die zijn zoon 4 jaar overleeft. Aris (2) trouwt met Maartje Klingeler 1896-1984. Zij kregen 5 kinderen:

- **Zoon Hark**, Har genoemd, 1919-1977 kreeg 2 kinderen: Aris (3) 1944-2024 van de winkeltjes en Piet

Hark, (Har) Bouwens
in de bakkerij

- **Zoon Jan**, 1920-2006 kreeg 1 zoon Aris (4)
- **Dochter Maartje** 1925-2016 kreeg 5 kinderen waaronder een Aris-Jan (5)
- **Zoon Klaas** kreeg 4 kinderen Andre, Hans, Klaas, Marja. Vader Klaas werd als korporaal in 1948-1949 naar Indonesië gestuurd om er te vechten tegen Soekarno en kwam daarna in Langedijk op het gemeentehuis werken.

De geboortedatum werd in Frankrijk aangepast,
1922 werd 1928.

- **Zoon Aris (6)** geboren 1922 en overleden in 1998 is voor WO-2 koksmaat op de Spaarndam. Het schip liep in 1939 op een mijn in de Thames. Hij trouwt in 1947 met Geertje Fijma 1925-2002. In 1943 wordt hij door de Duitsers opgepakt en moet hij in Frankrijk, Straatsburg, als bakker werken. Daar gaf men hem een identiteitsbewijs met verkeerde geboortedatum om verdere uitzending naar Duitsland te voorkomen. Jan, Har en Aris (6) gingen werken in de bakkerij van hun vader.

1878-1953, de bakkerij bestaat 75 jaar. Van links naar rechts:
Jan, Hark, Maartje Klingeler en Aris (6) Voor elke klant
ligt er een krentenbrood klaar.

Aris Bouwens (6) en Geertje Fijma
gehuwd 10 juni 1947

Aris (6) en Geertje kregen twee kinderen:

- **Zoon Aris (7)** Bouwens (5) 1948-heden
- **Dochter Ali** Bouwens 1953 - heden

De Rimboe

Met deze Aris (7) heb ik het gesprek over de houten noodwoning, een stukje geschiedenis van de familie Bouwens met de vele Arissen en over zijn bijzondere huisvestingen. Als vermeld werd hij geboren in de noodwoning en verhuisde hij met het gezin naar de Laanweg. Na zijn huwelijk in 1971 vertrok hij voor zijn werk naar België. Bij terugkeer in Langedijk na 5 jaar, betrok het echtpaar een huis op de Korteweide te Zuid-scharwoude. In 1982 kochten zij in Oudkarspel van de familie Brink het karakteristieke huis *De Rimboe*:

Met op de achtergrond De Butterlaan, nu de Lourens
Bogtmanstraat in Oudkarspel, staat de woning van de familie
P. Brink: De Rimboe. Rechts van het huis wordt een boerderij
afgebroken, alleen het vierkant staat er nog.

Op de plaats van de boerderij zijn naast De Rimboe (zie het struikgewas) twee identieke woningen gebouwd. Bewoner Piet Krijgsman noemde zijn huis De Boereplaas, naar de boerderij die gesloopt werd. Op de akkers links werden de Sint Maartenschool en de Barnewielschool gebouwd. Midden onder staat een plee, WC, aan de slootkant.

Het stuk grond voor het huis belemmerde de doorvaart. De gemeente haalde er een stuk van af en de bewoner kreeg (slechte ruil van 1 op 4) meer grond achter De Rimboe. Rechtsonder de scheepswerf van A. Kat.

Beurtschipper Oud uit Oudkarspel ploegt door het ijs. Als hij versnelt, blaast de Kromhoutmotor mooie ronde kringetjes uit. In huis voelt men de omwentelingen van de schroef.

In 1982 kopen Aris (7) en zijn vrouw Joke Bouwens De Rimboe aan de Voorburggracht van de familie P. Brink. Zij wonen er tot 2009.

In 2009 heeft de gemeente grote plannen met het grondstuk van De Rimboe, De Boereplaas en een stuk van de school. Aris (7) en Joke verlaten de woning.

Komt er hoogbouw, een knarrenhof of ... Niemand die het weet. De Rimboe staat tijden leeg. Twee burgemeesters worden er nog tijdelijk in gehuisvest. In 2024 worden de panden gesloopt en is er een start gemaakt met een nieuw woningbouwplan. Aris (7) Bouwens weet er al een naam voor: **De Rimboe** of **De Boereplaas**.

Aris (7) en Joke Bouwens voor hun Rimboe. In 2024 werd het huis gesloopt samen met De Boereplaas en een deel van de school. Er zou een knarrenhof komen, maar die plannen zijn veranderd in een andere vorm van woningbouw.

In 2024 redt Piet Krijgsman bij de sloop van zijn oude woning nog net het historische naambord

Een podium voor een bijzondere Aris

*Aris Bouwens (3) en zijn vrouw Corrie Schelvis
in zijn thuiscafé*

Bij het zien van deze foto zullen veel Langedijkers en talloze mensen van buiten het dorp zeggen: “Die man uit Noord-Scharwoude ken ik.”

En dat is geen wonder. Zijn hele leven stond hij midden tussen de mensen. Hij heeft wat afgepraat en daarom kan een luisterend oor zijn levensverhaal bijna met zijn eigen woorden op papier zetten:

Aris Bouwens, zoon van Hark Bouwens en Agie Toepoel, geboren op 14-6-1944, getrouwd met Corrie Schelvis, overleed op 5 mei 2024 en werd net geen 80 jaar. Als kind hielp hij al gauw mee in de bakkerij aan de Dorpsstraat te Noord-Scharwoude.

Daar was altijd wat te doen, er was *reuring* van 's morgens vroeg tot 's avonds laat en wat is er mooier dan uit school in deze thuishaven met je rug tegen de warme oven een boek lezen.

Aris, links, met buurjongens Jaap en Thijs Wiersma

Zelfde plaats, ander kapsel

Daarvoor was niet altijd tijd. Helpende handen waren welkom en er moest langs de weg met de bakkerskar gevent worden.

*Aris (3) met zijn moeder Agie Bouwens rechts.
In het midden Geertje*

Dat lag Aris wel, een praatje hier een verhaaltje daar. In nood hielp hij ook de melkboer met zijn wijk. “Vente blijft hetzelfde werk”. En als 20-jarige begon hij zelfs zijn eigen melkwijk. “Een makkie toen, je kon overal je kar kwijt, nu staan er overal auto’s.” Al gauw werd Aris voor Hille Beschuit vertegenwoordiger. Verruilde diezelfde baan voor Bolletje Beschuit. In de mooie rode VW bus met het Bolletje figuur erop kwam hij bij tal van mensen en werden zijn nostalgische gevoelens voor oude winkeltjes gevoed.

Toen hij voor zijn baan zou moeten verhuizen, kon hij Noord-Scharwoude, de bakkerij en het mooie dialect niet missen. Een bakker deed zijn toonbank weg en Aris plaatste die thuis op zolder, daar konden mooi de oude spulletjes op en in die hij met zijn Bolletjeskar in de loop der tijd verzameld had. Begin jaren '80 kon hij op zaterdag op De Zwarte Markt in Beverwijk komen werken. Een daar in de opslag staand sigarenwinkeltje kocht hij op en deze kwam ook op zijn zolder te staan. Een zuivelwinkeltje kwam erbij en tal van reclameborden en attributen uit de periode 1920 tot 1970 vulden het huis en een op de kop getikt barretje maakte het compleet. Aris begon mensen rondleidingen te geven en de nostalgische verhalen gingen erin als koek. "Van ut ien kwam ut aar." De humor van Aris, zijn kennis van vroeger, zijn Westfries dialect werkten aanstekelijk. Beneden werd een theatertje ingericht. Heel knus, heel eenvoudig, bijna kneuterig. Het kreeg bekendheid als het kleinste theater-tje van Nederland. Zo'n 30 tot 40 'man' kon erin. Het publiek? Dorpsgenoten, breiclubjes, de commissaris van de koningin, Louis van Gaal, Piet Schrijvers, iedereen was welkom in theater Op Skoôt. Niet de minsten traden op: De Andersons, Harry Saksioni, Rob Chrispijn, Astrid Nijgh, Johan Hoogeboom met Andermans Veren, Lenny Kuhr enzovoorts. Aris zelf sprak de mensen aan in keurig ABN, maar men keek natuurlijk uit naar het moment dat hij in het mooie West-Fries zijn humorvolle voordrachten deed. Zijn vrouw Corrie ging daarbij rond met worst en blokjes kaas.

25 jaar lang zou Aris, met Corrie op de achtergrond, er druk mee zijn. Druk met de museumwinkeltjes, druk met het theater, met het schrijven van boeken als Verhalen van Aris en Aars, 't moet gewoôn Aars verhalen van Aris,

optreden bij Verhalen Halen, teksten maken in het dialect voor Schrijfgroep Creatief West-Fries, zuks moet je opskroive, het blad Skroivendevort, het blad van Museum Broekerveiling 'de Grote Klok', druk zijn als lid van het Westfries Genootschap.

Wegens zijn gezondheid stopt hij in 2014 met de rondleidingen in zijn museumwinkeltjes en daarna valt ook het doek van het theatertje.

Achter blijft een enorme verzameling voorraadblikken, emaillen reclameborden, pakken tabak en wat al niet aan nostalgische spullen. Aris zegt zelf: "Verzamelen is een ongevaarlijke vorm van hebzucht." En dan met een kwinkslag: "Ik heb een hekel aan verzamelaars, ze willen alles hebben wat jij niet kwijt wil. De jacht was vaak net zo mooi als de prooi. Nu zit ik met alles, wil er knap van af en Corrie en kinderen mag ik er niet mee opzadelen. Zij zeggen dat ik het zelf verzameld heb en nu maar moet opruimen ook." Dat lukte in 2015, maar het deed pijn, het was het einde van een tijdperk.

Met het overlijden van Aris heeft Langedijk een kleurrijke man verloren. Aris die zo humorvol in het Westfries kon vertellen en schrijven en anderen een podium gaf. Het Westfries was zijn lust en zijn leven, hij zette ons dorp op de kaart. Het mooiste woord vond hij teugenopzienderswerk, want "als het of was en het was lukt, den ware je bloid."

Aris was rijk met Corrie, zijn kinderen, zijn theater, Museumwinkeltjes, maar of het hem vooruitbracht? "Tja, ik hew altoid weunt in Noord-Skarwou, ben niks opskôten: geboren op nummer 544, weunde 28 jaar op 548 toen weer 17 jaar op 544 en nou al 8 jaar op 546."

Aris helemaal in zijn element in de museumwinkeltjes

Tot slot nog een raad van Aris: "Mensen, hou het verleden vast, er is al te veel onherstelbaar verbeterd." En die raad neemt de Otterplaat ter harte.

In 1954 verongelukte twee keer een Klaas Kliffen

Bij mijn dienst als suppoost in ons museum het Regthuis is het me nu al een paar keer overkomen. Een bezoeker begint iets te vertellen met zoveel interessante historisch informatie, dat ik voel dat er een verhaal voor de Otterplaat in zit. Onlangs maakte ik dit opnieuw mee. Nico van der Hurk vertelde mij namelijk het verhaal hoe zijn opa Klaas Kliffen, kloetend in zijn schuitje, was verdronken. Tijdens mijn onderzoek naar die gebeurtenis begon het verhaal echter steeds uitgebreider te worden. Water en (bijna) verdrinking bleek een veel grotere rol in de familie Kliffen te spelen dan alleen bij zijn opa.

Nico van der Hurk heeft een koffer met foto's en documenten tevoorschijn gehaald over zijn familie

Tevens werd duidelijk dat een andere Klaas Kliffen precies een

maand eerder ook was verongelukt, met een auto. Precies dezelfde naam en beiden krijgen een ongeluk met fatale afloop, met exact een maand verschil in 1954, dat vraagt erom verder onderzocht te worden. Natuurlijk komt dan ook meteen de vraag: waren ze misschien familie van elkaar?

Tijd om beide gebeurtenissen, waar de landelijke dagbladen ook verslag van deden, eens nader te beschrijven.

Klaas Kliffen 1902 - 1954

Klaas Kliffen staat 3e van rechts, met hoed, op weg naar het strand in 1933 met de familie Valkonet. Alle namen staan in de Otterplaat van 2013. Klaas trouwde in 1926 met Frederika Valkonet, die de foto heeft genomen.

Het is 26 oktober 1954 en Klaas Kliffen uit Oudkarspel is voor zijn werk in de provincie Groningen. Hij heeft een hele andere baan dan tuinder, wat velen nog zijn in die tijd. Ook bij hem staat in zijn huwelijksakte in mei 1926 als beroep landbouwer, maar in juni 1928 wordt hij al benoemd tot tijdelijk controleur bij het U.C.B. Dit landelijke Uitvoer Controle Bureau controleert de import en export van de Nederlandse groente- en fruitladingen. Met een kwaliteitscertificaat van de U.C.B. kan de lading per trein, vrachtwagen en binnenschip met een gerust hart worden doorgelaten. Het benodigde groene document wordt een begrip: "heb je al een groentje voor de lading?". Klaas hoeft niet op de akkers te zwoegen, doet zijn werk goed en van controleur schopt hij het tot hoofdcontroleur en in 1953 zelfs tot Districtshoofdcontroleur.

*Jubileum te Broek op Langedijk
De heer Kliffen vijfentwintig
jaar hoofdcontroleur UCB*

Alkmaarsche Courant, 26 juni 1953

Vol lof wordt hij in juni 1953 uitgebreid gehuldigd op zijn 25-jarige jubileum als hoofdcontroleur bij het U.C.B. In café Welgelegen in Broek op Langedijk prijzen allerlei sprekers zijn kundig en tactvol optreden bij de exportcontrole tussen tuinbouw en handel. Vele geschenken mag hij ontvangen als dank voor zijn verdienstelijke werk.

Fataal ongeluk

Ruim een jaar later rijdt hij op die bewuste 26e oktober 1954 met een andere inspecteur van het U.C.B. in een nieuwe auto bij Zuidhorn. Het is tegen 13.00 uur als ze een andere auto inhalen. Hun auto wijkt echter teveel naar links, raakt van de weg en komt in volle vaart tot stilstand tegen een boom. Klaas is op 52-jarige leeftijd op slag dood, de medepassagier is zwaargewond en zal een dag later overlijden.

Het moet daar een gevaarlijke weg zijn geweest waar kort daarvoor ook al een ernstig ongeval plaatsvond. Dat er slechts een uur na het ongeval van Klaas op die plek nog een keer twee auto's op elkaar botsen, geeft nog meer te denken. Door dit tragische verkeersongeval komt er abrupt een einde aan de mooie carrière van Klaas Kliffen. Bij de uitvaart worden zijn grote verdiensten voor de laatste keer nog eens opgesomd. Het zijn troostende woorden voor zijn moeder die het verdriet van een zoon verliezen moet doorstaan. Zijn vader is dat verdriet bespaard gebleven. Hij was enkele jaren daarvoor in 1952 overleden.

Klaas Kliffen 1883 - 1954

Klaas Kliffen, in het midden met pet en pijp, naast de speeltuin aan de Kerklaan

Het is 26 november 1954 als Klaas Kliffen uit Zuid-Scharwoude kloetend in zijn schuitje bij diverse tuinders witte kool ophaalt. Het is de kool die wat afwijkt maar nog prima gebruikt kan worden voor zuurkool. Hij brengt die dan verder naar een zuurkoolfabriek en zo vaart hij rustig om 11.30 uur door de Voorburggracht. Plotseling gaat het vlakbij de Prinsengracht, in de bocht bij het koelhuis van de gebroeders Commandeur, helemaal mis! Blijft zijn kloet een moment in de modder vastzitten en verliest hij zijn evenwicht? Of blijft de helt van zijn kloet net achter zijn jasje steken en trekt dat hem overboord? Een goede andere mogelijkheid is een hartaanval. Zekerheid is hier niet over, maar feit is dat hij in het water terecht komt. Zijn benen hangen nog binnenboord over de rand, de rest van zijn lichaam zakt weg in het water. Zwemmen kan hij niet, bovendien is hij misschien door het gehele gebeuren zijn oriëntatie kwijt. Klaas verdrinkt op 71-jarige leeftijd en laat zijn familie in rouw achter.

Nico van der Hurk (1947) kan zich nog goed herinneren dat dit gebeurde. Het maakte op hem als destijds bijna 7-jarig jongetje grote indruk, zijn opa was de eerste dode die hij in zijn leven te zien kreeg.

“Mijn opa lag in de bedstee. Onder zijn kin was een luciferdoosje met een rode zakdoek erom geplaatst om zijn hoofd in de goede stand te houden. Ik ben zelf op 30 november jarig en de begrafenis is daarom een dag erna gedaan. Anders zou het op mijn zevende verjaardag zijn geweest. Eigenlijk heet ik ook Klaas en ben naar hem vernoemd, maar Klaas kwam in de familie al zo vaak voor dat ik altijd Nico werd genoemd.”

Café Kiekeboe

Klaas Kliffen had als beroep tuinbouwarbeider, maar hij had ook jarenlang het café De Zon. Dat stond aan het Kerkepad, net voorbij de Kooger Kerk. Die officiële naam van De Zon gebruikten de mensen trouwens nauwelijks. Iedereen kende het als café De Kiekeboe.

Was er een familieverband tussen beide slachtoffers?

Dat zou helemaal niet gek zijn want er werd vroeger veel vernoemd naar de grootouders. De ene Klaas Kliffen kan daardoor best nog familie zijn van de andere Klaas Kliffen. Dat blijkt inderdaad het geval te zijn. De verdrinken Klaas Kliffen, geboren in 1883, had een broer Teunis uit 1877. Die Teunis was overleden in 1952, maar het was

zijn zoon Klaas Kliffen die verongelukte in Groningen. Die was dus de neef van de Klaas Kliffen die verdrinkt.

Café De Kiekeboe aan het Kerkepad

Café De Kiekeboe is het 3e huis vanaf links, zie pijl. De weg rechts gaat naar de Langebalkbrug.

Familie Kliffen en de relatie met water en (bijna) verdrinkingen

De Klaas Kliffen die verdrinkt in 1954 is niet het enige onheil op dit gebied waar die familie Kliffen mee te maken kreeg. Zijn zoon Cornelis en dochter Trijntje worden ook niet gespaard.

Cornelis heeft een zoon Arie die in 1956 nauwelijks ontsnapt aan een dergelijke ramp. Die 10-jarige zoon Arie Kliffen is deelnemer aan een waterkamp op het Alkmaardermeer van de jeugdvereniging De Spoorzoekers. Hij zit in het bootje dat met acht mensen aan boord zinkt. Vier van de acht verdrinken daarbij en de andere vier worden net op tijd gered, waaronder Arie. In de Otterplaat van 2007 is deze ramp uitgebreid beschreven.

Komt dit nog goed af, zijn dochter Trijntje ondergaat wel zo'n tragedie door de verdrinking van haar ruim 2-jarige zoontje in 1940. Haar man Anthonius van der Hurk ervaart dit als een verpletterende slag. Enkele maanden daarvoor had hij zelf nog op tijd een klein kind uit het water weten te halen. Dat hij dan zelf zijn zoontje wel moet verliezen, die ook nog naar hem is vernoemd, maakt dat hij zijn geloof compleet verliest. Alle geloof in een goede goddelijke macht is hij in een klap kwijtgeraakt.

Bronnen: Nico van der Hurk, interview en familiearchief Kranten op het internet

Piet Droog over werkwijze Uitvoer Controle Bureau (U.C.B.) Otterplaat 2007 en 2013

Langedijker historie verliest opnieuw diverse steunpilaren

In de Otterplaat van 2023 hebben wij een groep van zeven mensen herdacht die actief waren geweest voor de Langedijker historie. Dan is de hoop natuurlijk dat het er dit jaar niet zoveel zullen zijn. Die hoop is inderdaad vervuld als je zuiver naar het aantal kijkt voor dit jaar: zes. Maar het is toch weer een zodanig aantal dat we ook dit jaar weer deze mensen in een artikel nog een keer gaan belichten door hun verdiensten te benoemen.

De eerste was in februari **Arie Leijen sr. (1935 -2024)**.

Arie had een grote interesse in de Langedijker historie en wist er ook erg veel van. Door zijn hoge leeftijd was hij een graag geziene vraagbaak en hij vertelde dan graag over het aangedragen onderwerp. Zijn altijd vrolijke instelling maakte dat samenwerken met hem steeds in een goede sfeer verliep. Zijn inzet voor de Stichting C.O.O.G. (Coördinatie Onderzoek Oud Geestmerambacht) was enorm en hij genoot ervan in de archieven te speuren naar de achtergrond van de namen van sloten en akkers. Hij schreef er ook artikelen over in het blad de COOG-Blick en in de boeken van COOG die over de dorpen in het Geestmerambacht gaan.

Mei 2016, tijdens presentatie COOG-boek Zuid-Scharwoude in Kooger kerk

De tweede was in april **Klaas ten Bruggencate (1929-2024)**.

Klaas kon je over van alles vragen want hij wist bizar veel over de Langedijker geschiedenis. Een man met heel veel energie die zoveel plezier in zijn werk had dat hij eigenlijk nooit stopte. Gepensioneerd zijn betekende bij hem niet dat hij niet meer zou werken. Dagelijks was hij te vinden in het familiebedrijf, een pompstation in Broek op Langedijk. Wilde je iets aan hem vragen dan kon je daar zo de trap oplopen naar het kantoorgedeelte en kon je meteen met hem in gesprek.

Hij zette zich ook maatschappelijk in: bij de vrijwillige brandweer, bij de Oranjevereniging en voor Langedijker Verleden zat hij 10 jaar in het bestuur. Terecht werd hij in een krantenartikel herdacht met de opmerking dat hij een hoeksteen van de Langedijker gemeenschap was.

De derde was **Jan Marsman sr. (1926-2024)**.

Geschiedenis had al van jongs af aan de interesse van Jan Marsman sr. en zeker die van de Langedijker historie. Na zijn vroegpensioen in 1983 begon Jan, samen met zijn vrouw Dickie, een zoektocht naar hun beider voorouders die hen naar het buitenland voerde. Eind jaren 90 van de vorige eeuw werden Jan en Dickie benaderd door Cor Oudendijk om vrijwilligers te worden bij de Stichting Langedijker Verleden. Meerdere zondagen zaten zij in het Regthuis als suppoost.

In 2004 vroeg Cor of Jan interesse had om de redactie van de Otterplaat te komen versterken. Door zijn hobby genealogie was het speuren in archieven niet onbekend voor hem, meerdere artikelen kwamen van zijn hand.

In 2011 moest hij, gedwongen door de ziekte van zijn vrouw Dickie, stoppen met het werk voor de Otterplaat.

Nadat Dickie in 2014 was overleden hielp hij op de achtergrond weer mee met ons blad. In 2019 begon zijn geheugen hem in de steek te laten en werd door zijn dementie de wereld voor hem steeds kleiner. Zijn interesses verdwenen en eind april ook de wil om nog verder te leven. Jan overleed op 3 mei op bijna 98-jarige leeftijd.

De vierde was **Ria Put-Luken (1951–2024)**.

Ria was bij heel veel diverse activiteiten betrokken. Zo zat ze 24 jaar in het bestuur van Stichting Langedijker Verleden (1992-2016), maar was ze ook 25 jaar vrijwilligster bij de knutselclub in Het Behouden Huis (1979 - 2004). Ria had dan de tafel-schilders-ezels klaar staan en zo konden de kinderen aquarelleren.

Eens vroeg een kind: “mag ik ook aquarellen?” Ria

gaf als antwoord: “als je het goed kunt uitspreken, dan mag je dat.” Waar andere vrijwilligsters nog weleens wisselden van activiteit, heeft Ria dat eigenlijk nooit gedaan, omdat elk kind altijd wilde aquarelleren.

Nadat Ria eerst zelf schilderles had bij Sietze Wiersma bij Atelier 6, is ze zelf ook schilderles gaan geven, eerst aan huis, later bij de Anbouw, tot ongeveer 3 jaar geleden. Ria had haar schuurzolder ingericht met haar zelfgemaakte schilderijen. Haar atelier heette: GALERIA.

Bij de Kringloop haalde ze kant-en-klare schilderijen voornamelijk voor de lijst, waar zij haar eigen schilderijen in deed. Ook maakte Ria o.a. Kerststukjes, die je bij haar aan huis kon kopen. Ze heeft zich verder veel beziggehouden met de kleding zoals die vroeger werd gebruikt. Hiervoor heeft ze een archief met ‘oude kleding’ opgezet waar we nog steeds gebruik van maken. Ook het aankleden van de etalagepoppen, met kleding uit vroeger jaren voor de exposities, was een van haar favoriete bezigheden. Op de foto komt haar goedlachse uitstraling goed tot uiting!

De vijfde was **Aris Bouwens (1944-2024)**.

Verzamelaar, vertegenwoordiger, cafébaas, museum- en theaterdirecteur, marktmeester, voordrachtskunstenaar, dichter en schrijver, allemaal titels die op deze menselijke van toepassing zijn. Hij overleed dit jaar op 5 mei en mocht net geen 80 jaar worden.

Jaarlijks ontving hij met zijn vrouw Corrie duizenden mensen en zo'n honderd artiesten in zijn Theater op Skoôt en café De Toekomst. Zo zette hij als ambassadeur van ons dorp Noord-Scharwoude op de kaart. Van heinde en ver kwamen mensen naar de vijf museumwinkel-tjes in zijn woonhuis kijken en luisteren naar de verhalen in het mooie West-Fries.

Bij hem was het of je de jaren 1920-1970 herbeleefde. Als promotor van ons mooie dialect bood hij onderdak aan schrijversgroepen van Skroivendevort. In 2009 ontving Aris voor zijn inzet voor ons dialect de Westfriesland-prijs. “Moet je zuks hier nou allegaer over me opskroive?”, zou Aris zeggen. Ja, jij en Corrie vormden met jullie levens een mooie bladzijde in “ het geschiedenisboek” van ons dorp. Verder in deze Otterplaat staan we bij deze bijzondere Aris stil.

In 2019 bij de presentatie van zijn boek ‘Aars, 't moet gewoôn Aars’

De zesde was in augustus **Wil Greuter-van Rijn (1940-2024)**.

Zij neemt een bijzondere plaats in als we de groep bekijken. Ze schreef of publiceerde niet over de historie maar was als het ware de bewaakster van ons museum Het Regthuis.

Ze was de naaste buurvrouw van het museum en hield altijd alles nauwlettend in de gaten. “Kan ik u ergens mee helpen?” als er iemand aan de deur voelde. Of er kwam een telefoontje naar het bestuur “het licht brandt nog boven hoor”. Maar ze had ook een uitstekend geheugen en een praatje met haar over vroeger leverde vaak mooie informatie op.

Op zoek naar een veilige haven na bombardementen op Den Helder

Dit artikel vertelt drie verhalen van ooggetuigen uit Den Helder die tijdens de oorlogsjaren de stad ontvluchtten. Uit angst. Of omdat ze van de Duitse bezetter de 'ouwe Helder' moesten verlaten. In Broek op Langedijk vonden ze een tijdelijk of permanent veilig onderkomen.

Den Helder is in de Tweede Wereldoorlog de meest gebombardeerde stad van ons land. De stad kreeg 160 aanvallen te verduren. Daarbij werden 117 keer bommen afgeworpen. De Rijkswerf Willemsoord (de scheeps- en onderhoudswerf voor de Koninklijke Marine) werd 25 keer getroffen. Er vielen 178 doden, 56 zwaargewonden en 133 lichtgewonden. De meeste bombardementen vonden plaats in 1940 (59) en 1941 (26). In 1942 (12), 1943 (7), 1944 (10) en 1945 (3) liep het aantal terug. De bombardementen en de sloop van het stadsdeel 'ouwe Helder' (op last van de Duitse bezetter) leidde tot een ongekend omvangrijke stroom vluchtelingen. Zij zochten onderdak in de omliggende dorpen en steden in de kop van Noord-Holland. Maar soms ook verder weg, zoals in Friesland. Toen de Duitsers Nederland binnenvielen telde Den Helder ruim 37.000 inwoners. Bij de bevrijding in 1945 restten nog slechts 7.000 inwoners. In datzelfde jaar keerden velen terug naar hun vertrouwde stad 'Nieuwediep'. Eind 1945 was Den Helder alweer ruim 26.000 inwoners rijk.

Jack Ambriola: goede herinneringen aan mijn vriendjes Gertje Balder, Seiffie de Boer en Jarig de Haan.

Met een luide plons viel Jantje van Bergum in de sloot. Het water spatte omhoog en Jantje slaakte een kreet: help! Opa De Wijn - oud marineman - zag het gebeuren, aarzelde geen moment, trok wat kleren uit en sprong vanaf de brug bij de gereformeerde kerk in het water op zoek naar de drenkeling.

De brug bij de Gereformeerde kerk in Broek op Langedijk in oorlogstijd. Veilige oversteek voor Helderse vluchtelingen

Snel was de redder met Jantje - koppie onder het kroos - op het droge en rolde hem heen en weer om water kwijt te raken. Jack Ambriola (87) ziet het nog voor zich. Hij zag, als kleine jongen, zijn opa springen en de reddingsactie uitvoeren. 'Zoiets vergeet je nooit.' In zijn woning te Huisduinen, met uitzicht op vuurtoren de Lange Jaap, vertelt hij over de oorlogsjaren die hij met zijn ouders, zijn broer en zijn grootouders De Wijn in Broek op Langedijk doorbracht.

In de herfst van 1940 waren ze vanwege de vele bombardementen uit angst Den Helder opnieuw ontvlucht. Na het zware bombardement van 24/25 juni 1940 hadden de Ambriola's hun huis aan de Steengracht verlaten en onderdak gevonden bij familie in Julianadorp. Even zijn ze nog terug geweest in Den Helder, maar de door de Duitsers beheerste marinehaven, Rijkswerf, vliegbasis De Kooy en de Texelse Mokbaai waren aantrekkelijke doelen voor de Engelse luchtmacht. De bommen bleven vallen en niet altijd op de beoogde plek. Den Helder was een onveilige stad geworden. Daarom gingen ze definitief weg uit Den Helder.

Ton (links) en Jack Ambriola bij de brug, waar opa De Wijn vanaf sprong om Jantje van Bergum te redden (zomer 1941)

'We - mijn ouders, mijn opa en oma De Wijn, mijn oudere broer Ton en ik kwamen terecht in Broek op Langedijk, in een piepklein huisje aan de Dorpsstraat 112 (oude nummering). Het was november 1940 en erg koud voor de tijd van het jaar. Het huis was nog niet verwarmd. Ik huilde. Het leek wel of de winters in de oorlogsjaren altijd koud en sneeuwig waren. Gelukkig werd er in het huisje een fornuis geplaatst, waardoor er warmte was in het hele huis. Mijn vader werkte bij de spoorweg postdienst; post sorteren in een postrijtuig, die gekoppeld was aan een trein.

Af en toe kwam hij in Den Helder en kon - dankzij zijn postuniform - altijd wel een kijkje nemen in ons huis aan de Steengracht. De Duitsers waren nu eenmaal gek op geüniformeerde mensen.

Mijn vader kreeg op enig moment, samen met andere postmensen, een aanzegging voor een tewerkstelling in Breslau (Polen). De avond voor zijn vertrek zaten we in dat kleine huisje rond het fornuis; mijn opa had een konijn geslacht en gebraden. Dat vlees ging in jampotjes mee voor onderweg, die lange reis naar Polen. Toen werd er op de deur geklopt. Daar was meneer Van Doorn, directeur van het postkantoor. Hij zei tegen mijn vader: 'Jan, sigaar op tafel, je hebt voorlopig uitstel, want je bent onmisbaar op het postrijtuig.' Dus was er feest. Hij hoefde niet weg. Een collega kreeg geen uitstel en moest wel naar Breslau. Hij is nooit meer teruggekomen. De hele oorlog heeft mijn vader op de posttrein gezeten. Ook na Dolle Dinsdag. Toen de trein - ter hoogte van Schagen - een keer beschoten werd, is hij eruit gesprongen. In augustus 1943 werd ik zes jaar en ging ik naar de openbare lagere school. Mijn oudere broer Ton zat er al een paar jaar op. Ik kwam in de klas bij juffrouw Verwer. Zij kwam iedere dag op de fiets uit Alkmaar. Aan haar heb ik geen leuke herinneringen; het was geen aardig mens. Zij trok aan je oor, tot bloedens toe. Wij noemden haar 'bokkie.' Betere herinneringen heb ik aan mijn vriendjes Gertje Balder, Seiffie de Boer en Jarig de Haan.

Jack Ambriola in matrozenpakje tussen moeder Ambriola en oma De Wijn en enkele gasten, voor het kleine huisje aan de Dorpsstraat in Broek op Langedijk (zomer 1941)

Wij kenden de hele buurt. Aan de andere kant van de Dorpsstraat zaten bloembollenteler Balder en veehouder Bakker. En natuurlijk kapper Arie Slot, visboer Piet Jong en bakker Vreeken. En dan had je nog het winkeltje met garen en band van de dames Bakker. Ik speelde ook met de uit Den Helder afkomstige Jan Willem Koenen die met zijn ouders onderdak had gevonden in de pastorie van de gereformeerde kerk. Bij dominee Donner en zijn vrouw.

Wat waren de Donners een lieve en gastvrije mensen. Honger? Nee, echt honger hebben we niet gehad. Wel kwam er ook in de openbare school in Broek op Langedijk op enig moment een gaarkeuken. Daarom moesten wij naar een school in Zuid-Scharwoude. Timmerman Giltjes heeft voor ons een wagentje gemaakt. Daarmee gingen mijn broer en ik bij boeren rond om vragen naar melk of aardappelen. De boeren tot in Oterleek toe, waren redelijk vrijgevig. Mijn opa viste en hengelde naar zeelt. Geen lekkere vis, maar je had wat. En dan was er schoolhoofd Van Bergum, die kwam bedanken voor de redding van zijn zoon Jantje. U hebt mijn zoon het leven gered! Opa De Wijn bedacht zich opnieuw geen moment en zei: 'Meester, als u een keer aan een baaltje tarwe kunt komen, hou ik me aanbevolen.' 'Ik weet niet waar hij het vandaan haalde, maar 's avonds stond er een zak tarwe bij ons voor de deur. Mijn moeder maalde het tot meel en bakte er het lekkerste brood van. Ook heb ik nog het droppen van voedselpakketten in de omgeving van Langedijk gezien. Ja, ik kan eindeloos doorgaan met verhalen over de oorlogsjaren maar in elk geval nog dit. Tegen het eind van de oorlog was het Broeker spoortje een beetje doodgevallen. Er lagen allemaal bielzen die je in die koude winter goed kon gebruiken. Mijn vader was bevriend met de ook uit Den Helder afkomstige ouwe Runnenburg. Hij was schipper en loods geweest en had een sloep. Samen roeiden ze, mijn vader in een uniform van de PTT en Runnenburg in een van het loodswezen, naar het spoorwegemplacement. Daar waren al andere mensen bielzen aan het weghalen. Ze schrokken van de naderende sloep met geüniformeerde mensen. 'Wegwezen, er komen SS-ers aan,' werd er geroepen. Mijn vader en vriend Runnenburg konden ongestoord hun sloep met bielzen laden.'

Lijntje de Ruijter: Gereformeerd getrouwd maar altijd Hervormd gebleven.

In de avond van de 14e mei 1940 vielen bommen op marinestad Den Helder. Na vijf dagen strijd was Nederland op die middag gecapituleerd. In de ochtend van 15 mei werd de overgave officieel ondertekend. De Duitsers werden de baas. Toch wierpen drie Duitse stuka's - ondanks de mondeling overeengekomen capitulatie - hun vernietigende last op de Rijkswerf Willemsoord met afzwaaiers naar winkels en woonhuizen. Een vergissing, de bommenwerpers waren niet op tijd teruggeroepen naar de Heimat. Klaas de Ruijter (1890-1977) werkte sinds 1933 als smid/vuurwerker op de Rijkswerf en woonde met zijn vrouw Pietje en drie (bijna) volwassen dochters, Agaath (1916-1948), Lijntje (1917-2004) en Corrie (1920-2011), in de Narcisstraat. Aanvankelijk bleef het bij dit vergissingsbombardement, maar toen op 24 en 25 juni 1940 een volgende, heftige bommenregen - nu vanuit Engelse vliegtuigen - op Den Helder viel, namen de De Ruijters het besluit te vluchten uit angst dat bij een volgend bombardement ook hun huis getroffen zou worden.

Weg uit Den Helder. Op weg naar Broek op Langedijk. Op de Dijk woonden Piet en Co Weder. Piet was fietsenmaker en Co (geboren in Kinderdijk als Co de Jong) was de tante van matroos Dirk de Jong die verloofd was met Agaath de Ruijter. Het grote woon-winkelpand van de fietsenmaker bood voldoende ruimte aan het gezin De Ruijter.

Uit angst Den Helder ontvlucht: Lijntje, Klaas, Corrie, Pietje en Agaath de Ruijter

Klaas ging vanaf station Heerhugowaard met de werftrein dagelijks pendelen naar Den Helder. Het werk op de Rijkswerf ging, onder Duitse leiding, gewoon door. Het waren lange dagen voor Klaas. De speciale 'werftrein' vertrok om 06.42 u. uit Alkmaar en stopte in Sint Pancras, Heerhugowaard (06.58 u.), Noord-Scharwoude (07.08 u) en ook in Zijdewind, Schagen, Oudesluis, Anna Paulowna, Breezand en Koegras met aankomst in Den Helder om 08.10 u. Terug uit Den Helder om 18.30 u. met aankomst om 19.31 u. in Heerhugowaard. Ook op zaterdagmorgen werd er gewerkt. Dus voor een halve dag nog even heen en weer. Klaas ging af en toe kijken in de woning aan de Narcisstraat in de Helderse wijk Tuindorp. Vermoedelijk overnachtte hij ook daar af en toe om zich de langdurige reis vanuit Heerhugowaard te besparen. Hun woonhuis werd bij een van de bombardementen licht beschadigd door een brandbom. Tot in lengte van jaren waren de brandplekken nog te zien in enkele drempels van hun woning. Klaas was een nijver man. Hij verzuimde met zijn - gemiddeld - 10 ziekte-dagen per jaar zelden. Zijn loon bedroeg in de oorlogsjaren 32,64 gulden per week. Het verblijf bij de familie Weder was niet van lange duur. Het boterde niet zo erg tussen Co Weder-de Jong en de vrouw van Klaas, Pietje de Ruijter-Visser (1891-1974). Botsende karakters, zullen we maar zeggen. Daarom keken ze uit naar ander onderdak.

De naaste burens op de Dijk boden de oplossing. De tuintersfamilie van Piet en Elizabeth Timmerman en hun 10 kinderen bouwden de eerste verdieping van hun koolschuur, de zogenaamde aardappelkamer, om tot woonruimte voor de vijf leden van het gezin De Ruijter. Ze bleven er wonen tot het einde van de oorlog. Maar niet allemaal. Dochter Corrie de Ruijter trouwde in 1942 met de Zeeuwse marineman Wim Huijbregtse en vertrok naar Goes. Na een jaar keerde Corrie, met haar man Wim en hun dochter Cocky, terug naar de aardappelkamer in

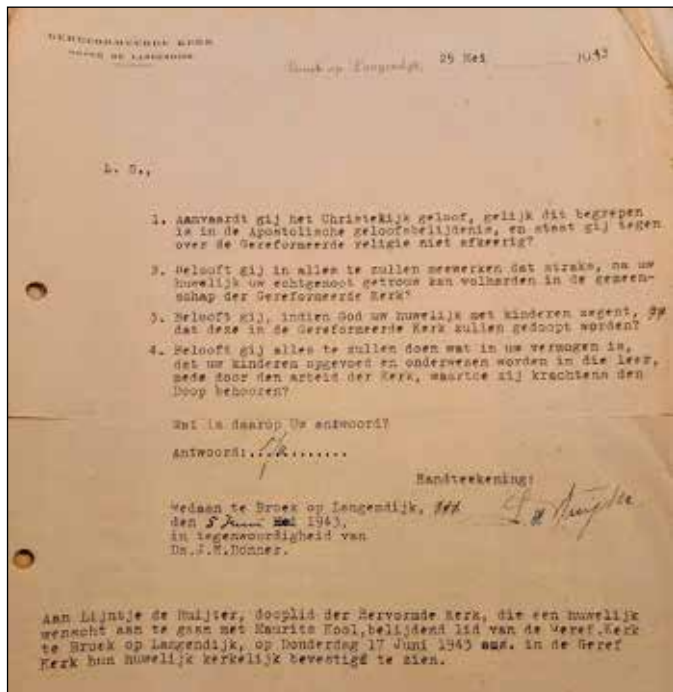
Broek op Langedijk. Wim moest onderduiken, aanvankelijk bij boer Geelhoed in Kamperland (Zeeland), maar nu bij de familie Timmerman, waar hij op de akker ging werken. Een wit laken aan de achterkant van de koolschuur betekende dat de kust veilig was. Geen laken te zien? Onraad. Niet naar huis komen totdat het laken weer te zien was. De verloofde van Agaath de Ruijter, matroos Dirk de Jong, was met de kruiser 'Sumatra' via Canada, waar de prinsessen Juliana, Beatrix en Irene in juni 1940 naar toe werden gebracht, in Nederlands-Indië aangekomen. Het contact met hem verliep via het Rode Kruis maar leverde niet veel meer op dan de vermelding dat hij sinds maart 1942 in Soerabaja (Java) door Japan krijgsgevangen was gemaakt. In de oorlogsjaren werd van hem niets vernomen*.

Bruidspaar Maurits Kool en Lijntje de Ruijter met bruidsmisje Mapie Bak op 17 juni 1943 voor de aardappelkamer van de familie Timmerman

Lijntje de Ruijter maakte in Broek op Langedijk gemakkelijk contacten met dorpsgenoten. Zij was coupeuse, handig met naald en draad, en maakte kleding in alle soorten en maten. Haar relatie met een marineman in Den Helder was op niets uitgelopen. In Broek op Langedijk maakte zij kennis met Maurits Kool, handelaar in galanterieën. Het klikte, ze verloofden en maakten trouwplannen. Maar eerst moest nog wel een hindernis worden overwonnen. Lijntje was nederlands-hervormd, Maurits was gereformeerd. Beiden protestants, maar in die jaren was er een wereld van verschil tussen hervormd en gereformeerd. Lijntje wilde lid blijven van de Nederlands Hervormde

Kerk en Maurits wilde zijn gereformeerde overtuiging niet opgeven. Lijntje was - gelukkig voor Maurits - niet afkerig van de gereformeerde religie.

Daarom ondertekende zij op 5 juni 1943 een verklaring, waarin zij ermee instemde dat, mochten er uit dit huwelijk kinderen worden geboren, deze kinderen gereformeerd zouden worden gedoopt en opgevoed. En zo kon Maurits Kool op 17 juni 1943 zijn bruid Lijntje de Ruijter aan de arm nemen en samen de brug bij de gereformeerde kerk oversteken om hun huwelijk kerkelijk te laten inzegenen door ds. J.H. Donner. Op 25 juni 1944 werd uit dit huwelijk schrijver dezes geboren. Op die dag was het vier jaar geleden dat de familie De Ruijter besloot uit angst Den Helder te ontvluchten. Ook vielen in die dagen de bommen op IJmuiden. En in Medan (Sumatra) werd de verloofde van Agaath de Ruijter, Dirk de Jong, op transport gesteld naar Pakan Baroe, waar hij van de Japanse bezetter moest werken aan de gelijknamige spoorlijn, die na voltooiing nooit in gebruik werd genomen. Lijntje werd een stuwende kracht achter de galanteriezaak van Maurits Kool aan de Dorpsstraat 96 (oude nummering) in Broek op Langedijk. Met Maurits vormde zij het perfecte paar om in hun winkel handel te drijven in potten en pannen tot zij in 1966 de zaak verkochten aan overbuurman en fietsenmaker Jaap Dekker. En Lijntje bleef tot haar dood aan toe nederlands-hervormd. Als zij met Maurits ter kerke ging dan wel naar de Gereformeerde Kerk. Dat wel.

*Dirk de Jong overleed op 7 augustus 1945 te Pakan Baroe (Sumatra) in Japanse krijgsgevangenschap. Hij is (her-)begraven op Kembang Kuning, de erebegraafplaats in Soerabaja (Java).

Hans Lever: veilige haven bij de familie Donner, fantastische mensen.

'Tot 1944 heb ik in Den Helder gewoond. Ik heb heel wat bombardementen meegemaakt. Ik was 14 toen de Duitsers ons land hebben bezet en de bommen vielen. Het bombardement van 24 en 25 juni 1940 was de zwaarste, die ik heb meegemaakt,' vertelt de in Heerhugowaard woonachtige Hans Lever (98). Hij formuleert zorgvuldig en ondanks zijn hoge leeftijd ziet hij het allemaal nog voor zich, als de dag van gisteren. 'Om half elf in de ochtend van 24 juni kwam de eerste golf van het Engelse bombardement op militaire doelen in Den Helder. Ook woonhuizen werden geraakt. Mijn vader werd gebeld door dokter Vroom, huisarts en een goede vriend. Alles staat hier in brand, kom ons alsjeblieft helpen. Mijn vader, broer en ik zijn van ons huis in de Sumatrastraat naar de Plantsoenstraat gelopen. Daar had de familie Vroom al veel spullen verzameld. Ik moest met een kinderwagen een koffer wegbrengen. Mijn vader en broer hadden weer andere dingen. Om ons heen stond alles in brand. Ik wist niet dat een brand zo ontzettend veel lawaai maakt. Het zit nog in mijn oren. De hele Stationsstraat, waar mijn jeugd zich afspeelde, brandde. Het was beangstigend. Dokter Vroom had onderdak weten te vinden in Huisduinen. Zijn spullen brachten wij voorlopig naar ons huis. Het was erg druk op straat. Paniek overal. Ik kwam onderweg met de kinderwagen en koffer in een bomkrater terecht, vlak voor het in brand staande politiebureau en verloor mijn vader en broer uit het oog. Toen ik bezig was uit die krater op te krabbelen begon dat bombarderen weer. Ik ben zo goed en zo kwaad als het ging verdergelopen. Mijn vader en broer zag ik pas terug toen ik weer thuiskwam. Die nacht heb ik ontdekt dat ik geen held ben, dat ik ook erg bang kan zijn. Dat was ik dan ook.'

Hans vertelt ook over het vergissingsbombardement op 14 mei 1940. 'De capitulatie was mondeling overeengekomen en zou de volgende dag worden getekend. We stonden met de burens op straat te praten. Plotseling vlogen er vliegtuigen over ons heen, die bommen begonnen te gooien. Dan weet je wat een bombardement is. Maar 24 en 25 juni 1940 was het andere koek. Dat ging maar door. Uren na uren. Achter elkaar door. Daarna kwam een geweldige uittocht uit de stad op gang. Wij gingen met de trein naar een oom en tante in Zeist. Mijn vader was eerst hoofd van de Rehobothschool en sinds 1936 hoofd van de christelijke opleidingsschool aan de Kanaalweg. Uit Zeist ging hij af en toe terug, ook omdat hij een oproep kreeg om op het dak van de BLO-school 's nachts de wacht te houden en tijdig Engelse vliegtuigen te signaleren. Heel veel angstvluchtelingen zijn neergestreken in omliggende plaatsen, zoals Breezand, Anna Paulowna, Dirkshorn, Tuitjenhorn, Schagen en de dorpen van Langedijk. Niet te ver weg omdat zij overdag naar hun werk in Den Helder moesten.

Ons gezin is later weer teruggegaan naar Den Helder. Ons huis is niet getroffen door bommen. Wel moesten we in de nacht vaak ons bed uit vanwege de bommen, die je hoorde fluiten. Er werd altijd gezegd: als je ze hoort fluiten, komen ze niet op je hoofd terecht, maar ergens anders. Het meest bang was ik voor het luchtafweergeschut. Als dat allemaal losbreekt, vergaat horen en zien je. Verschrikkelijk en angstaanjagend.'

'Ik ging naar het Lyceum aan de Hoofdgracht. In de mobilisatietijd werd de school door de Nederlandse marine gevorderd en kregen we les in lokalen van de Zeevaartschool. Daar waren we op 6 maart 1940 getuige van het ongeluk met een onderzeeboot, die zonk na een aanvaring. Bij dit drama kwamen drie matrozen om het leven. Toen de Duitsers in Den Helder kwamen moesten we naar een school in Oud-Den Helder, die later op last van de bezetter moest worden afgebroken. Wat toen nog van de school over was, kwam terecht in enkele cafés aan het Koningsplein. De scholen waren zo uitgedund, dat er haast niets meer van over was.

Aan het begin van een nacht, in augustus 1944, werd er bij ons aangebeld. Er stond een meisje in nachtkleding aan de deur om mijn vader te waarschuwen. Haar vader was die avond door de Duitsers gearresteerd en ze had hen horen zeggen, dat ze daarna naar Lever zouden gaan. Mijn vader schoot in de kleren en vluchtte naar de burens. Mijn vader was dus weg, maar in plaats van hem namen de Duitsers mij gevangen.

Ik was toen 18 en bang dat ik zou worden ingezet voor arbeid. Eerst kwam ik in een wachtlokaal, waar ik die nacht een brief voor mijn lief versnipperde en door de wc heb getrokken. Samen met een meneer De Jonge ben ik gedurende acht dagen opgesloten in een kamer van dat gebouw op de eerste verdieping. Overdag moesten we schoonmaakwerk doen. We werden verhoord. Ze vroegen het adres van mijn vader. Ik gaf een adres op waarvan ik zeker wist dat hij er niet zat. Na een aantal dagen werden we vrijgelaten. Ze konden ons niet meer gebruiken. Het was Dolle Dinsdag. Ook veel Duitsers gingen weg, maar kwamen na een paar dagen weer terug.'

'Toen moest Den Helder helemaal leeg behalve als je er economisch aan verbonden was. Wij moesten weg. Mijn vader was na zijn ontsnapping met onbekende bestemming verdwenen. Mijn broers studeerden al. Mijn moeder en ik zijn op de fiets naar Broek op Langedijk gestapt. De familie Donner was bevriend met mijn vader en moeder. Ter hoogte van Callantsoog kneep ik hem omdat daar een SS-controlepost was. Ik vreesde met mijn 18 jaar voor tewerkstelling. Maar ik kwam er gelukkig doorheen. We konden onze fietstocht naar Broek op Langedijk voltooien. We gingen de brug over. En wie zat daar in de pastorie? Mijn vader! Die was al vanaf augustus bij dominee Donner en zijn vrouw in huis.

Ger. Pastorie en Kerk. Broek op Langedijk.

Pastorie Gereformeerde kerk van de familie Donner-Honig:
veilige haven in bange tijden

Er woonde ook een ander echtpaar uit Den Helder met hun jongste kind, een peutertje, die we kenden vanuit onze kerk. Hoeveel mensen bij de familie Donner tussentijds zijn geweest? Heel veel. Alles kon bij hen. Ze zeiden nooit: nee. Mevrouw Donner was een schat van een vrouw, een bijzondere vrouw. We noemden haar tante Bep. We bleven daar. Ik herinner me Oudjaar. We zaten in een klein kamertje met weinig verwarming en geen elektriciteit. Na de jaarwisseling begon ik te hoesten en bloed op te geven. Enorm veel bloed.

Er kwam een dokter, die zei: 'ga maar liggen.' Het hielp niet. Ik werd almaar zieker, kon geen licht verdragen en had hoge koorts. Ik was eraan toe dood te gaan. Mijn vader ging op de fiets in de sneeuw naar Medemblik om mijn vriendin, die daar in het onderwijs werkte, te vertellen dat ik ernstig ziek was. Daarna ging hij met mijn moeder naar dokter Vroom, die geëvacueerd was naar Heiloo, met de vraag of hij naar mij kon kijken. 'We vertrouwen het niet.' Hij kwam en concludeerde dat ik direct naar het ziekenhuis moest.

Nog diezelfde middag werd ik op een brancard gelegd en over de brug bij de Gereformeerde Kerk naar een gereedstaande ziekenauto gebracht. In het ziekenhuis in Alkmaar constateerde men dat het besmettelijke tuberculose was.

Ik kwam in een kamer te liggen met nog twee andere jongens. De ene overleed na enige tijd. De andere jongen heb ik tot de Bevrijding toe meegemaakt. Daarna is ook hij overleden. Dus van de drie was ik de enige die het heeft

gehaald. Ik ben na de Bevrijding theologie gaan studeren en daarna dominee geworden. Op 30 december 1945 verloofde ik met mijn in Medemblik wonende vriendin. Het samenwonen was toen nog niet uitgevonden. In 1951 zijn we getrouwd. Ik heb een enorm goede herinnering aan Broek op Langedijk omdat mevrouw Donner een juweel was, zo fantastisch. En dominee Donner was dat ook. Echt, hele fijne mensen. Dit is mijn persoonlijke verhaal. Hier zit een dankbaar mens.'

Vuurwerker Klaas de Ruijter smeedt het ijzer op de Rijkswerf als het heet is.

Geëvacueerd werfpersonnel in Dijk en Waard

Door de bombardementen op Den Helder in mei en juni 1940 werkte de directie van de Rijkswerf mee aan de evacuatie van werfpersonneelsleden en hun gezinnen naar plaatsen in de omgeving.

Van de meer dan 2200 personeelsleden vonden er 947 onderdak buiten Den Helder. Ook naar de dorpen van de huidige gemeente Dijk en Waard.

- Broek op Langedijk	30
- Heerhugowaard	53
- Noord- en Zuid-Scharwoude	9
- Oudkarspel	11
- Sint-Pancras	22

Arie Kaan schreef in het blad Otterplaat van Stichting Langedijker Verleden (oktober 2010) dat er in de gemeente Langedijk in de oorlogsjaren gemiddeld ruim 300 inwoners uit Den Helder verbleven.

Bronnen:

- *Gesprekken met* Jack Ambriola, ds. Hans Lever, Jan van Tongeren en Henk Cruijff
- *Boeken:* Dirk en Agaath, oorlogstragedie - Frits Kool
De Rijkswerf in oorlogstijd 1940-1945 - Jan van Tongeren
DE BURGERS VAN DEN HELDER - Anthony van Kampen
Het geloof van mijn vader - Corien van Zweden
- *Documentatie:* Over de Werftrein - Jan van Tongeren

OPROEP: WIE KENT (VERHALEN OVER) ANGSTVLUCHTELINGEN?

Frits Kool werkt aan een boek over vluchtelingen die in de periode 1940-1945 Den Helder uit angst verlieten of van de Duitse bezetter de stad moesten verlaten. Hij is op zoek naar mensen die de bombardementen hebben meegemaakt en hun verhalen willen delen over de plaatsen waar zij onderdak vonden en hoe zij de bezettingsjaren op hun tijdelijke adres hebben beleefd.

Bij voldoende bruikbare reacties zullen de individuele gesprekken worden opgenomen in het boek dat in 2025 of 2026 verschijnt. Heeft u dit meegemaakt of kent u iemand die dit heeft meegemaakt?

Heeft u tips of verhalen om te delen?

Neem dan contact met hem op via telefoon (06-51788881) of e-mail (kzd@wxs.nl).

Jacobus Ariënzoon Groen

Jacobus Groen was een opvallende persoonlijkheid uit Zuid-Scharwoude, die vele publieke functies vervulde en zich bovenal opriep als vertegenwoordiger van de tuinders die het in de periode voor de tweede wereldoorlog zeer moeilijk hadden. Hij heeft veel voor hen betekend. In het dagelijks leven was zijn roepnaam Jaap, maar hij presenteerde zich in het openbaar als Jac. Azn (Jacobus Ariënzoon).

Hij was de enige zoon van Arie Groen en Jantje Kos, werd geboren in 1887, trouwde in 1911 met Anna (Antje) Duijves, dochter van Gerbrand Duijves.

De familie Groen was nauw verbonden met de families Kramer en Duijves, maar kwam oorspronkelijk niet uit Zuid-Scharwoude.

Jacobus Ariënzoon Groen

De eerste bewezen voorvader was Ariën Cornelisz Groen, later Keul genoemd. Hij is geboren in 1692 in Zijdewind en was twee keer getrouwd. Zijn tweede echtgenote was Maartje Piters en daarmee kreeg hij een 7-tal kinderen, waarvan één zoon: Cornelis Aarjensz Groen.

Cornelis leefde niet lang, hij trouwde op zijn 16e met Antje Jacobs Witveld uit Schagen en overleed in die plaats in 1765, slechts 23 jaar oud.

Hij had één zoon, Ariën Groen, die als stiefzoon in het gezin van Klaas Volkers werd opgenomen, de "watermolenaar" van de Schaapskuil in Waarland. Blijkbaar deed hij het goed, want hij volgde zijn stiefvader op van 1799 tot 1826.

Zie ook het boek van Robert en Margreet Volkers: Volker(t)s "uit de Schaapskuyl".

Waar er in voorgaande generaties slechts één mannelijke nazaat was, werd dit door Arie Groen teniet gedaan: hij had maar liefst 16 kinderen uit zijn twee opvolgende huwelijken: met Maartje Romijn en Aagje Koomen.

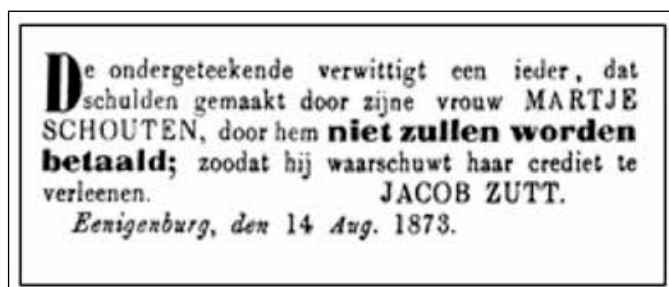

*Schaapskuilmolen, in 1930 gesloopt.
De huisjes links staan er nog.*

Zijn zoon Jacob Groen trouwde in 1845 met Martha Schouten, Jacob was haar derde echtgenoot. Ze woonden in de gemeente Niedorp en kregen 4 kinderen: Simon, Dieuwertje, Aagje en Arie.

Jacob werd slechts 44 jaar oud en stierf in 1863. Martha vond daarna een vierde echtgenoot, Jacob Zutt, en verhuisde naar Sint Maarten. De jongste drie kinderen gingen met haar mee.

Over Martha is een en ander beschreven in de stamboom van de familie Zutt:

Het zakelijke huwelijkscontract wees niet erg op een liefdevolle relatie. Martje gaf naar Jacobs zin te veel geld uit. Het liep uit de hand zodat Jacob in 1873 door middel van een advertentie in de krant publiekelijk liet weten dat hij Martjes uitgaven niet meer betaalde.

Martha Schouten vertrok na overlijden van Jacob Zutt in 1879 naar Zuid-Scharwoude, woonde daar samen met zoon Arie en overleed in 1882.

Arie Groen was tijdelijk huisgenoot van Gerrit Kramer die was getrouwd met zijn zus Dieuwertje Groen.

Arie, Jac. Azn (Jaap) en Johanna (Jantje of Jans)

Jac. was getrouwd met Anna Duijves, een zus van Trijntje (Trien) Duijves die met Klaas Kramer was getrouwd, een zoon van eerder vermelde Gerrit. Op de familiefoto's is het paar vaak te zien samen met de families Kramer en Duijves, ter gelegenheid van familiegebeurtenissen zoals viering van priester- of kloosterinwijding, van de eerste Heilige mis van een van de zonen en van huwelijken van de drie families.

Jac. en Anna kregen in totaal 8 kinderen maar daarnaast waren er 7 kinderen die hun eerste levensjaar niet gehaald hebben, overleden bij geboorte of niet kort daarna. Dat moet een zware wissel getrokken hebben op moeder Anna. Van het gezin is niemand meer onder ons.

Een onlangs in het archief van Joop en Marian Groen aange troffen foto toont vader Jac. met kinderen, waaronder Joop en Janny, op klompen lopend door de Dorpsstraat. Dit zal in het begin van de jaren 30 zijn geweest.

Gezinsfoto van vlak voor de oorlog, staande Truus Henselmans, Arie, Janny, Jaap, Jan, Piet, Gerbrand en onder Tine, Jac. Azn, Anna en Joop

Carrière

Jac. begon in 1899 als tuindersknecht, maar werd in 1912 agent van "Ons Blad", het RK-Blad voor de regio. Er zijn diverse krantenknipsels te vinden in het Regionaal Archief Alkmaar waarin zijn naam terug komt.

Agent van Ons Blad

Vader Arie stelt zich in 1910 kandidaat namens de RKVP voor de gemeenteraad. Arie werd niet gekozen, het was in feite een verkiezing voor 1 zetel voor een van 3 partijen. Er was ongenoegen, men vond dat de katholieken gediscrimineerd werden.

Misschien was dit de stimulans voor zoon Jac. om het later zelf te proberen en dat was zeer succesvol.

Jac. Azn heeft vele functies bekleed. Vanaf 1907 tot 1951 werkte hij voor de Nederlandse Algemene Keuringsdienst, waar hij opklom tot directeur van de aardappelkeuringsdienst.

Hij was vanaf 1917 bestuurlijk actief bij de Rooms-Katholieke Land- en Tuinbouwbond in het bisdom Haarlem en lid van het hoofdbestuur van de Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond van 1921 tot 1956 en lid van diverse andere besturen in de landbouw.

Ons Blad 30 juni 1910

Hij kreeg vele onderscheidingen waaronder die van in de orde van de Nederlandse Leeuw, van de R.K.-kerk en van de NAK en de LTB.

Politieke functies	
1919-1937	lid gemeenteraad van Zuid-Scharwoude
1933-1959	lid Tweede Kamer der Staten-Generaal
1936-1941	fractievoorzitter Provinciale Staten van Noord-Holland
1946-1959	lid Provinciale Staten van Noord-Holland
1954-1959	buitengewoon lid Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Overige functies	
1921 tot 1956	lid hoofdbestuur KNBTB (Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond)
1933	voorzitter Veilingvereniging 'De Noordermarktbonnd van Langedijk'
1933	lid Raad van Toezicht Coöperatieve Boerenleenbank
	ondervoorzitter Landbouwcrisis-organisatie in Noord-Holland
	lid bestuur ZLTB (Zaaizaad en pootgoed telersvereniging)
vanaf 1935	lid Commissie van Samenwerking tussen de (R.K.) tuinbouworganisaties en landarbeidersbonden,
1946 tot 1954	lid hoofdbestuur Stichting van de Landbouw
vanaf 15 juni 1954	lid bestuur Landbouwschap
	voorzitter vakgroep tuinders, R.K. LTB
	lid bestuur onderwijsvereniging, R.K. LTB
	lid bestuur Centrale Coöperatie, R.K. LTB
	lid bestuur Nederlandse Groenten- en Fruitcentrale

De aan Jac. Groen toegekende onderscheidingen

Een indrukwekkend CV. Hij zal niet vaak thuis geweest zijn. Moeder Anna deed het huishouden, kreeg acht kinderen en voor zover we kunnen nagaan, ook nog zeven kinderen die tijdens of kort na de geboorte zijn overleden.

Zijn vader Arie overleed in 1935. De boerderij werd in 1938 door Jac. verkocht aan Rijkswaterstaat die later de boerderij sloopte om plaats te maken voor de nieuwe Langebalkbrug.

Volgens Piet Kramer was Jac. ook degene die het plan in gang zette voor de bouw van de zeer noodzakelijke nieuwe brug, als vervanging van de oude vervallen brug waar geen gemotoriseerd vervoer overheen kon.

Bron: Noord-Hollandsch Dagblad : Ons blad 11-6-1938

Bron: Schager courant juni 1940

Het gezin van Jac. verhuisde in 1938 naar Alkmaar, eerst naar Westerweg nummer 12. De oorlog brak uit en vader Jac. werd door de Duitsers in 1942 geïnterneerd in Sint Michielsgestel en het oude adres aan de Westerweg werd gevorderd door de Duitse bezetter. Daarna verhuisde het gezin naar de Emmastraat.

Piet Kramer ging naar het Petrus Canisiuslyceum in Alkmaar en logeerde dan wel bij oom Jac. en tante Anne Groen. Piet vertelde dat zij inderdaad een periode in de Emmastraat hebben gewoond. Tante Marian Groen-van Rijnsoever bevestigde dit en zij wist ook nog dat de zonen Jaap en Piet zich daar nog in een geheime ruimte boven de en-suite deuren hebben verstopt voor de Duitsers.

De verloofde van dochter Tine was Ton van de Kamer die deel uitmaakte van een verzetsgroep. Ton werd in maart 1945 door de Duitsers opgepakt en in Zaandam gefusilleerd.

Het gezin is na de oorlog verhuisd van de Emmastraat naar het Nassaplein in Alkmaar waar Jac. en Anne de rest van hun leven gewoond hebben.

Elke zondag, na de Heilige mis in de Josephkerk in Alkmaar kwamen de kinderen en kleinkinderen bijeen in het huis op het Nassaplein waar dan de preek besproken werd met de familie. Ook pastoor kwam vaak nog even langs.

Bidprentje uit familiearchief

Aan de muur hing het schilderij dat gemaakt was door priester Gerbrand Groen, later missionaris in Brazilië speciaal voor zijn ouders. Het is het tafereel van Christus in de storm op het meer van Galilea. De apostel rechts in de boot zou het gezicht hebben gekregen van vader Jac. Dit schilderij is geschonken aan het museum in de Kloosterhof in Noord-Scharwoude.

De kinderen vonden hun eigen weg in Alkmaar maar ook daarbuiten, de connectie met Zuid-Scharwoude ging een beetje verloren denken we, maar de familieband bleef zoals te zien is op de foto van de bijeenkomst op 31 mei 1942 voor de 1^e heilige mis van Gerbrand Groen.

Jaap (Jac. Azn) Groen, echtgenoot van Anna Duijves staat niet op de foto, hij was op dat moment geïnterneerd door de Duitsers.

- 1 Jan Groen
- 2 Arie Groen
- 3 Jacob Duijves
- 4 Gerbrand Groen
- 5 Anna Duijves
- 6 Trijntje Duijves-Deutekom
- 7 Trijntje Kramer-Duijves
- 8 ?
- 9 Jaantje Duijves
- 10 Tine Groen
- 11 Dirk Kramer
- 12 Trius Hooftmeester
- 13 Gerbrand Duijves
- 13b Dirk Duijves
- 14 Jenny Groen
- 15 Jaap Kramer
- 16 Joop Groen
- 17 Piet Groen
- 18 Mien Buur
- 19 Jaap Groen
- 20 Nellie Kramer
- 21 ?
- 22 Piet Duijves
- 23 Willem Groen
- 24 Klaas Kramer
- 25 Gert Groen
- 26 Neeltje de Wit
- 27 Dora Bruin
- 28 Jo Tetteroo
- 29 Jaap Bruin

Christus in de storm op het meer van Galilea

Op de foto zijn naast het gezin Groen ook leden van andere families uit Zuid- en Noord-Scharwoude aanwezig, met name van Kramer en Duijves waarmee naast een familiale band ook langdurige vriendschappen waren.

Bijzonder is de connectie met Niedorp (zie voorgeschiedenis): de ooms uit Niedorp/'t Veld waren aanwezig, Willem en Gert Groen, zonen van Simon Groen, de broer van overgrootvader Arie Groen, nazaten van Arie Groen, de watermolenaar uit Waarland.

De oorlog

Jac. Azn werd in de tweede wereldoorlog geïnterneerd in Sint Michielsgestel als lid van de Tweede Kamer. Hem is gelukkig niets gebeurd maar dit gold niet voor iedere gegijzelde. Hij werd eind 1942 weer vrijgelaten. Hij hield een dagboek bij dat in het bezit van de familie is. Daar staan familiale zaken in en veel over het geloof en weinig tot niets over de gijzeling. Waarschijnlijk was er strenge censuur.

Zijn zoon Jaap heeft samen met broer Piet diverse pogingen gedaan om hem in Sint Michielsgestel te spreken te krijgen, te laten bezoeken door zijn vrouw en om hem van stukken te voorzien om toch nog nuttig werk te kunnen doen. Hier zijn brieven van bewaard gebleven.

Een belangrijke rol heeft ook de NAK gespeeld om hem vrij te krijgen, met als motief om hem zijn voor het land belangrijke werk te laten doen in deze periode van schaarste aan landbouwproducten. Dit is wellicht ook de reden dat zijn zonen niet in militaire dienst werden opgeroepen of te werk werden gesteld.

Jaap (Jac. Azn) Groen, echtgenoot van Anna Duijves staat niet op de foto, hij was op dat moment geïnterneerd door de Duitsers.

Helaas vertelden zijn kinderen weinig over het verleden, maar misschien werd er ook te weinig naar gevraagd. Zoon Jaap vertelde wel dat hij, omdat hij de magerste was, in een kar naar Langedijk werd meegenomen om voedsel te krijgen in de hongervinter.

Zijn verdiensten

Er zijn verschillende artikelen geschreven over het werk dat Jac. verrichtte. Deze zijn gedigitaliseerd terug te lezen in het Regionaal Archief Alkmaar.

In bijgaand artikel wordt opgesomd wat Jac. voor de Neerlandse tuinders betekend heeft. Dat is niet gering, met misschien als belangrijkste wapenfeit dat hij via de motie voor het minimum prijzenstelsel de tuinders een garantie bood op inkomsten, ook als de producten moesten worden doorgedraaid.

Het einde van een gedenkwaardig leven

Jac. Azn is 77 jaar oud geworden en overleden in Alkmaar. De belangstelling was groot en de begrafenisstoet was honderden auto's lang.

Op vrijdag 22 januari 1965 zijn velen naar Alkmaar gekomen om Jac. Groen Ariënzoon, die eerder in de week op 77-jarige leeftijd was overleden, te begeleiden op zijn tocht naar zijn laatste rustplaats.

In de parochiekerk van St. Joseph waren familie en vrienden, alsmede vele personen waarmee Jac. Groen in zijn vele functies die hij in zijn leven had bekleed, heeft samengewerkt, aanwezig voor de dienst die werd opgedragen door pastoor Duijves, zwager van de overledene.

Onder hen bevonden zich mr. Dr. L.N. Deckers, oud-minister en prof. C.P.M. Romme oud-voorzitter van de KVP-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, alsmede vele leden van deze fractie, ir. W. Merckx, lid van het college van Gedeputeerde Staten in Noord-Holland, voorzitter en secretaris en vele hoofdbestuursleden van de LTB, voorzitter en secretaris van de vakgroep tuinders van de LTB, voorzitter en secretaris van de Tuindersvakbond van de KNBTB, een vertegenwoordiger van de Coöp. Centrale Boerenleenbank, het bestuur van de NAK Noord-Holland, de vice voorzitter van het Centraal Bureau van Tuinbouwveilingen en vertegenwoordigers van diverse veilingen.

Tijdens de uitvaartdienst hield pastoor Duijves een herdenkingsrede. Citaten uit deze rede:

DIERBARE ZUS EN FAMILIE,

Beste vrienden van de overledene.

Uit uw grote opkomst hier en uit de vele publicaties gedurende de laatste dagen over het overlijden van Jacob Groen moeten we wel opmaken, dat we te maken hebben met een meer dan gewone, met een bijzonder mens. Er valt inderdaad veel te zeggen over deze man. Of hij dat op prijs zou stellen, indien hij mij hier eens zou kunnen horen?

Groen is een begrip voor de mensen van deze streek, voor de mensen van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal en voor de tuinders en boeren van het Nederland. Dat woord zegt: strijder, vechter voor de goede zaak; dat is, de zaak van God, van zijn gezin, van de maatschappij, van de Staat.

Het begin deed zulks niet vermoeden. Een doodgewone dorpeiling en tuinder met een gewone lager-onderwijs-opleiding, zo begon het. Maar toch een man, aan wie God meer dan één talent geschonken had. Van meet af aan viel hij op; hij was eerlijk en oprecht, leergierig, rechtvaardig, wars van alle schijn, recht op het doel af, onverzettelijk bij onrecht, maar tegelijk niet altijd even soepel; daar was hij teveel vechter voor. Een man met een sterk plichtsbefesf.

Voorvechter van de tuinbouw

De vijftienjarige loopbaan van de pionier van de tuinbouworganisaties Jac. Groen Azn begon in 1917. Hij was een bescheiden tuintertje aan de Langedijk, het dorp in het Geestmeersambacht, dat het land der dalende velden wordt genoemd. Toen hij secretaris werd van de L.T.B. nog maar twee jaar bestaan openricht. Hij was toen eerste voorz. Twee jaar later werd hij lid van de gemeenteraad om daar de belangen van de tuinders te behartigen. Joep Groen, ook zijn oorspronkelijk naam, deed zijn voorstel om de L.T.B. een wettelijke grondslag te geven, maar werd besloten om dat ook een volksrechtelijke wet te maken. Hij hanteerde als plaatselijk correspondent van het Katholieke streekblad, later ook als mede-auteur van de tuinters-uitgaven.

Zijn ster was maal. In 1920 — dus 3 jaar geleden — werd hij voorzitter van de Diocesane tuintersvakbond van de L.T.B. Hij heeft die verantwoordelijkheid behield tot 25 november van dit jaar. Hij op een receptie in Haarlem, waar hem uitgebreide lof werd toegezonden, oordeel naar. Zijn functie als vakgroepvoorzitter bracht mee, dat hij ook lid werd van het bestuur van de K.N.B.T.B. en van de landelijke Tuindersbond. Van deze functies heeft hij maandag afscheid genomen. Hij zijn functie van voorzitter van de L.T.B. overgaf. Een werkzaam en zeer verdienstelijk man, die de Westrijn, de Noordhollands en de Nederlandse tuinbouw grote en belangrijke diensten heeft bewezen, doet nu zijn „totum cum dignitate“ genieten.

Voor de vaderlandse tuinbouw is de naam Jac. Groen Azn een begrip en een symbool geworden. Aan zijn functie van raadslid voegde hij al spoedig die van Statenlid toe; hij werd er de gezaghebbende fractievoorzitter. Ook in de Lands verordenings raad zijn stem gehoord. Wens de Noordhollands tuintersvereniging kwam de L.T.B. af om de Tweede Kamer naar hij op hoog niveau in de breed sprong voor de tuinters. Men herinnert zich nog denkbaar de „motie-Groen“ van 1947, die de toen benarde land- en tuinbouw steun gaf in de schoot waarop de lozenverbetering van de tuinders heeft altijd op zijn program van werkzaamheden gestaan. Met zijn eerlijke Westrijnse rechtvaardigheid en stouwe beginselvastheid stond hij steeds als een rots in de branding als het ging om een beter bestaan voor de tuinders, uit wier kringen hij was voortgekomen en wier noden hij aan den lijve had ondervonden. Zo werd hij ook de promotor en uitvoerder van het minimum-prijzenstelsel, dat van grote betekenis was voor het Nederlandse veilingwezen en de tuinters in duizenden tuintersgezinnen verproeft. Als tuinters in de Langedijk was het hem mogelijk overkomen, dat hij zijn schied met knielijke kniel, als die doorgedraaid werd, naar de Staten-Generaal als vertegenwoordiger van de tuinters kwam in de r. k. Statenvergadering. Hij was een grote vergaderings-voetwerker en spoede telkens weer naar Den Haag, in de trein zich verdienend in de Kamerstukken.

Zijn afscheid van het politieke leven, als Statenlid en Kamerlid, liet al meer jaren achter hem. In hij de pensioengerechtigde leeftijd al den jaar overvloedig heeft, heeft hij ook afscheid genomen van zijn politieke functie en het openbare verstand, waartoe die van bestuurlijk van het Landbouwschap behoorde. Zijn vele en grote verdiensten worden door Kerk en Staat erkend; hij werd ridder in de orde van St. Gregorius, ridder in de orde van Oranje-Nassau en ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

Jac. Groen Azn

Artikel over Jac. Groen

Hij was een ijverig autodidact, die alle kansen aangreep om zijn kennis te verdiepen in alles wat er reilde en zeilde in de Kerk en de maatschappij. Een kennis, niet enkel om te weten, maar om deze ten nutte te maken voor anderen.

Trouw was hij aan zijn gezin: tegenover zijn vrouw en kinderen. Hier zag hij zijn eerste en allerbelangrijkste levensopdracht, hem door God gegeven. Hij vond in zijn vrouw een levensgezellin, die hem ten volle begreep en het hem mogelijk maakte zijn krachten onbelemmerd te wijden aan nog andere dingen dan die van zijn gezin.

Hij was - zijn karakter bracht dat mee - niet altijd een gemakkelijke, maar wel een zeer bezorgde vader voor zijn kinderen die hij trachtte te vormen zoals hij zelf was: godsdienstig, eerlijk, werkzaam en vooral behulpzaam voor de medemensen.

Trouw was hij aan de zaak van zijn medestandgenoten, tuinders en boeren, voor wier ontwikkeling, verbetering van levenspeil, vergroting van materiële welvaart hij zijn hele persoon, heel zijn werkzame leven heeft ingezet.

Trouw was hij ook aan zijn vaderland. Jarenlang lid van de Tweede Kamer en van de Provinciale Staten streed hij als een ridder met open vizier, die zich de achting verwierf van voor- en tegenstander.

Samengevat: deze man was uit één stuk, trouw aan de vele opdrachten die God hem had gegeven.

Hij was een markante persoonlijkheid, ook voor zijn familie. Als kleinkinderen kunnen wij ons hem nog goed herinneren. Zondag in het ouderlijk huis op bezoek. Af en toe mochten we luisteren als hij een toespraak op de radio hield.

Ter afsluiting een leuke familiefoto achter het huis op het Nas-sauplein.

Bron van diverse foto's en verhalen is het archief van Piet Kramer, zoon van Klaas Kramer en Trijntje Duijoes.. Overige foto's komen uit de archieven van de familie Groen en Duijoes.

Het gezin Groen op 9 mei 1951

Het nieuws van 100 jaar geleden

Op 21 januari 1924 overleed de Sovjet-Russische leider Lenin, vrijwel meteen daarna ontstond een machtsstrijd welke door Stalin werd gewonnen.

Op 11 mei vierde Nederland voor het eerst Moederdag. De Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde introduceerde deze dag om de bloemenverkoop te stimuleren.

Op 1 augustus werd de rijwielbelasting weer ingevoerd. Van 1887 tot en met 1919 bestond deze belasting al. Vanaf 1924 tot en met 1941 diende vrijwel iedere fietser jaarlijks voor f 3,- (vanaf 1927 verlaagd naar f 2,50) een rijwielplaatje te kopen dat aan de fiets moest worden bevestigd.

Waarmee haalde Langedijk de regionale en soms nationale dagbladen?

Ook dit jaar heb ik een greep uit dit nieuws gedaan. Omdat steeds meer kranten in gescande vorm bij het Regionaal Archief Alkmaar of via Delpher kunnen worden geraadpleegd en er ieder jaar meer berichtjes over Langedijk verschijnen, heb ik mij dit jaar voornamelijk beperkt tot de Nieuwe Langedijker Courant.

Armoede

Voor de vele tuinbouwers in Langedijk bracht 1924 maar weinig verandering ten opzichte van eerdere jaren. De prijzen waren over het algemeen laag en als de prijzen van de groenten eens iets beter waren, haalde dat de krant, maar dat was slechts een enkele keer.

Op 12 juli berichtte de Schager Courant dat de aardappel-oogst door de droogte tegenviel.

Omdat het werk in de zuurkool- en conservenfabrieken seizoensgebonden was, raakte daar regelmatig personeel werkloos. In januari konden deze werklozen iets verdienen op de ijsbanen in Langedijk. Op de ijsbaan op Het Waardje zijn begin januari 20 werklozen bezig met bijvoorbeeld baan vegen. Zonder sociale voorzieningen moesten zij zich maar zelf zien te redden, soms vond er een collecte plaats.

In maart werden er collectes voor de werklozen gehouden. In Oudkarspel kwamen 84 gezinnen in aanmerking en in Zuid-Scharwoude 61 gezinnen.

ZUIDSCHARWOUDE.

De collecte ten bate van behoeftigen en werklozen in deze gemeente, gehouden door dezelfde Commissie, die zich voor het Roode Kruis had gevormd, heeft opgebracht f 537.50. 61 gezinnen konden hiervan profiteren.

Nieuwe Langedijker Courant, 18 maart 1924

Een ander triest gevolg van de armoede en werkloosheid was de woningnood, er waren te weinig betaalbare woningen. In Oudkarspel werden 3 noodwoningen geplaatst en toch moesten er nog gezinnen (buiten het koolseizoen) in koolschuren wonen.

UIT OUDKARSPSEL.

Behalve dat gisteren toestemming verleend is voor het bouwen van een noodwoning, wat in onze gemeente nu reeds de derde is, zijn ook weer enkele gezinnen in koolpakhuizen ondergebracht, omdat ze niet bij machte zijn een woning te vinden.

Alkmaarsche Courant, 6 mei 1924

Onderwijs

De afgelopen jaren stonden regelmatig berichtjes in de kranten dat de RK-school in Noord-Scharwoude overbevolkt was. Ook in 1924 werd dat nog geconstateerd, er was zelfs één lokaal waarin 66 kinderen zaten. Al in 1921 had het RK-schoolbestuur verzocht om uitbreiding van de school. Maar door diverse oorzaken (waaronder het van hogerhand voorgestelde Langedijk-één) was de beslissing over een uitbreiding door de gemeenteraad steeds vooruitgeschoven. Op 5 mei berichtte de Alkmaarsche Courant dat er een hulpschool zou worden gebouwd. Omdat de wet gemeentebesturen niet verplichtte de kosten van nood- of hulpscholen te vergoeden, kwam de bouw voor rekening van het school- of kerkbestuur.

Gas, water en licht

De Schager Courant berichtte op 17 januari dat mensen weer teruggrepen op petroleumverlichting, omdat het gasnet niet voldeed. De gastoevoer werd belemmerd door water in de gasbuizen, vooral in Broek op Langedijk en Sint Pancras. Meermaals per dag moest een werknemer van het gasbedrijf dat water uit de leidingen pompen.

Bijna alle huizen in Langedijk zijn op de waterleiding aangesloten, behalve in Oudkarspel.

In de Nieuwe Langedijker Courant van 6 mei valt in het verslag van de raadsvergadering van Oudkarspel te lezen dat de Inspecteur van de Volksgezondheid heeft vastgesteld dat pas bij 186 van de 479 gezinnen de waterleiding is aangesloten. In de Alkmaarsche Courant valt daarover te lezen dat in de rest van Langedijk veel tegenstanders inmiddels enthousiaste voorstanders zijn geworden.

Op 17 juni bericht de Nieuwe Langedijker Courant dat een schipper van de N.V. Bouwstoffen uit Alkmaar tegen draden van het elektriciteitsnet was gevaren, waardoor niet alleen de draden, maar ook 3 palen afknapt. De Gascommissie (eigenaar van het elektriciteitsnet in Langedijk) verzocht om schadevergoeding, maar het bedrijf uit Alkmaar weigerde. Pas nadat een rechtszaak was aangespannen, was het bedrijf bereid tot een volledige schadevergoeding.

In een ingezonden brief in de Nieuwe Langedijker Courant van 29 november waarschuwde J. Vlug van het gelijknamige installatiebedrijf in Noord-Scharwoude om

geen goedkopere Philips gloeilampen van een firma in Alkmaar te kopen. Deze in Alkmaar aangeboden gloeilampen bleken in Langedijk onbruikbaar, omdat de netspanning in Alkmaar 120 Volt was en in Langedijk 220 Volt. Voor Philips gloeilampen golden vastgestelde prijzen, die van 120 Volt kostten f 0,75 per stuk en die van 220 Volt f 0,95.

Ziektes

Ook in 1924 kwamen berichtjes voor over ziektes aan de Langedijk, meestal mazelen, tyfus en difterie. Het vee werd regelmatig getroffen door bijvoorbeeld mond-en-klauwzeer.

Vanaf 16 oktober 1924 hield tandarts Stehr uit Alkmaar op donderdagmiddag zitting in Oudkarspel.

Dr. STEHR,
Tandarts,
Bergerweg 16, Alkmaar
tegenover de Ambachtschool.
Telefoon 351ij,
is **DONDERDAG 16 OCTOBER** en
vervolgens iedere Donderdag van 1-4
uur in **Oudkarspel** No. 351. ten
huize Wed. K. DE GEUS te spreken.

Nieuwe Langedijker Courant, 11 oktober 1924

De Schager Courant schreef kort daarna een klein berichtje over deze stap van tandarts Stehr.

— **OUDKARSPSEL.**
Waren de Langendijkers tot heden op Alkmaar aangewezen als ze de hulp van een tandarts noodig hadden, hierin is nu verandering gekomen, doordat een der Alkmaarsche specialisten hier een wakkelij-schen zittag houdt. We vernemen, dat er reeds een tamelijk druk bezoek is.
Zoo komen we stapje voor stapje vooruit op den weg van mindere afhankelijkheid.

Schager Courant, 28 oktober 1924

Gemeentelijk nieuws

Nog eenmaal bericht de Nieuwe Langedijker Courant dat de plannen tot samenvoeging van de 3 noordelijke dorpen definitief zijn opgegeven.

Op 8 april bericht de Nieuwe Langedijker Courant dat de heer Schelhaas uit Hoogeveen is benoemd als gemeentesecretaris van de gemeente Broek op Langedijk. In 1937 zou hij burgemeester van de gemeente Broek op Langedijk worden en in 1941 de eerste burgemeester van heel Langedijk.

Een heet hangijzer dat de gemeenteraden van alle Langedijker dorpen, Sint Pancras en Alkmaar het gehele jaar bezighield was de treurige staat van onderhoud van de Twuyverweg. De weg was eigendom van de gemeente Alkmaar, maar veel dorpen hadden baat bij de Twuyverweg. Bijna alle gemeenteraden waren van mening dat het niet hun probleem was en wilden geen (financiële) bijdrage leveren aan het onderhoud en de verbetering. De Twuyverweg bleef nog lang een smalle en slecht begaanbare weg.

Maar daar school bovendien een groot gevaar in voor het toenemende verkeer. De firma Kok, Tuinman en Wilken ondervond dit in juli toen twee pennen van het voorwiel knapten.

Chauffeur Eecen kon door snel te remmen nog net op tijd voorkomen dat zijn volle bus met passagiers het water in reed!

Dat ook fietsers gevaar liepen, bleek begin december toen drie jongelingen uit Alkmaar na hun werk bij conservenfabriek Verburg naar huis fietsten. Een van hen begon te glibberen op de gladde weg en belandde in het water. Hij kon door zijn maten niet op tijd uit het koude water worden gehaald waardoor kunstmatige ademhaling niet meer mocht baten.

Het zou niet het laatste dodelijke slachtoffer zijn op deze moeilijk begaanbare weg....

De smalle en gevaarlijke Twuyverweg

Waar de gemeenteraden van alle Langedijker dorpen wel redelijk voortvarend mee waren, was het aanpakken van die plaatsen waar de Dorpsstraat te smal was voor het toegenomen gemotoriseerde verkeer. Op veel van deze locaties werd met de grondeigenaren overeenstemming bereikt om de hekken voor hun huis achteruit te zetten.

Ook de Kromme Brug in Zuid-Scharwoude moest worden verbreed, maar de gemeente Zuid-Scharwoude was 'vergeten' dat daarvoor een strookje grond van een aanwonende nodig was. Ook hier kwam men snel tot overeenstemming en werd de verbreding met spoed gerealiseerd. Gelijktijdig werd de Kromme Brug van een sierlijk ijzeren hek voorzien.

De verbrede Kromme brug

ZUIDSCHARWOUDE.
De z-g. Kromme Brug, bij het café van den heer Kramer, is thans klaar. Het was een heele karwei, doch de moeite en kosten zullen wel beloond worden door het gemak en het mindere gevaar. Bij het tegenwoordige drukke verkeer. De brug is aanmerkelijk verbreed en steviger, terwijl een aardige ijzeren leuning aan de sierlijkheid is ten goede gekomen. Bestuurders van rij- en voertuigen zullen het ongetwijfeld in het gemeentebestuur prijzen, een dergelijke flinke verbetering te hebben laten aanbrengen.

Nieuwe Langedijker Courant, 20 december 1924

Sport

Op zondag 6 januari vond op de ijsbaan van schaatsvereniging 'Volharding' op 't Waardje het Noord-Hollands kampioenschap hardrijden plaats. In een meer dan paginagroot artikel met foto's doet de Nieuwe Langedijker Courant verslag van deze schaatskampioenschappen.

De grote winnaar van de Noord-Hollandse kampioenschappen was Willem Kos uit Oudkarspel. Hij won zowel de 500, 1.500 als de 5.000 meter. Op de 5.000 meter wist hij een tijd neer te zetten van 10 min en 12 sec. Dit Noord-Hollands kampioenschap leverde hem een uitnodiging van de schaatsbond op om binnen een week mee te gaan op trainingskamp in Davos. Omdat Willem niet beschikte over een paspoort, beloofde de burgemeester om de volgende dag met Willem naar het Provinciehuis in Haarlem te gaan om een paspoort voor hem te regelen. Dat voor de kampioenschappen niet alles gladjes verliep, bleek uit berichten in o.a. de Schager Courant.

Op de vrijdag voor het N-H kampioenschap kwam er, hoewel het vroom, veel water op de ijsbaan. Het bleek dat een van de gemalen niet werkte. Een bezoek aan de dijkgraaf loste dat probleem spoedig op. Verder werden op de wedstrijddag zelf een priksleeër en een schaatser beboet, omdat ze zich op de wedstrijd baan begaven.

Op onderstaande foto uit een mij onbekend tijdschrift uit januari 1924 staan de 4 snelste rijders op de 500 meter, van links naar rechts: W. Taconis uit Amsterdam, W. Kos uit Oudkarspel, G. Mettes uit Haarlem en R. de Vries uit Purmerend.

Onbekend tijdschrift, januari 1924

Een ander groot evenement dat in Oudkarspel plaatsvond, waren de Volksfeesten die gelijktijdig met de kermis werden gehouden. De V.V.V.V. (Vereniging Voor Veredeling Van Volksvermaak) had een uitgebreid programma samengesteld.

Groote SPORTDEMONSTRATIES
te OUDKARSPHEL, op ZONDAG 17 en MAANDAG 18 AUGUSTUS a.a.
ZONDAG:
GYMNASTIEK - ATHLETIEK - WINDHONDENRENNEN
MAANDAG:
Volksoefeningen - Ballonwedstrijd - Vliegdemostraties
(Van het Vliegkamp „DE KOOIJ“ werd officieel bericht ontvangen, dat hij gunstig was, MAANDAGMIDDAG BOVEN HET FEESTTERREIN ZAL WERDEN GEVLOGEN.)

Nieuwe Langedijker Courant, 12 augustus 1924

Een van de hoogtepunten was een vliegdemostratie door 3 vliegtuigen van Vliegkamp De Kooij. Omdat het programma op maandag 18 augustus door de vele regen in het water viel, werd het verplaatst naar dinsdag 19 augustus, dus ook de vliegdemostraties. De Nieuwe Langedijker Courant deed op 21 augustus, in bloemrijke taal, van het gehele programma uitgebreid verslag. Over de vliegdemostratie werd geschreven: *Ze komen...geronk... en daar kwamen 2 machines in het zicht, die zich spoedig boven het terrein bevonden. Na om den toren van de Ned. Herv. Kerk te hebben gevlogen, werden de demonstraties aangevangen.*

Dat rivaliteit tussen voetbalclubs van alle tijden is, bleek uit de wedstrijd Holland uit Noord-Scharwoude tegen D.T.S. uit Oudkarspel.

De Schager Courant berichtte op 28 oktober dat ongeveer 600 mensen als toeschouwer van de wedstrijd aanwezig waren op het terrein van Holland bij de Laanweg. Volgens de krant was de wedstrijd van een laag peil en werd ontsierd door ruw spel van beide teams. De scheidsrechter had er zijn handen vol aan. De uitslag van de wedstrijd was 0-0.

Toen het bestuur van D.T.S. in december haar terrein wilde verbeteren, kwam het ook daarmee in de krant. In een advertentie in de Nieuwe Langedijker Courant op 13 december werden aannemers uit Oudkarspel en Noord-Scharwoude uitgenodigd voor de aanbesteding van een schutting van 3 meter hoog en ongeveer 300 meter lang. Een week later blijkt uit een ingezonden stuk in de Nieuwe Langedijker Courant dat het werk was gegund aan een aannemer uit Zuid-Scharwoude en dat was kennelijk tegen het zere been van de schrijver.

Ongevallen, branden etc.

Ook in 1924 vonden in Langedijk weer de nodige ongelukken en branden plaats. Helaas vielen er in de waterrijke omgeving van Langedijk tevens regelmatig slachtoffers als mensen te water raakten en verdronken. Dit jaar heb ik weer een kleine greep gedaan uit de vele berichtjes.

Schager Courant, 8 januari 1924

Een chauffeur op een autobus van de firma Kok en Tuinman wist met een uiterste krachtsinspanning een aanrijding met een kind op een slee die plotseling overstak net te voorkomen. De bus met passagiers draaide rond en alleen een hek sneuvelde.

Nieuwe Langedijker Courant, 24 februari 1924

Op de kruising Dorpsstraat - Spoorstraat (thans Stationsweg) - Polderweg (thans Havenplein) in Broek op Langedijk botste een auto tegen het ijzeren hek van café 'Langedijker Welvaren'. Het kwam goed af, alleen het hek raakte beschadigd.

Nieuwe Langedijker Courant, 15 maart 1924

En weer was het raak tussen een bus van Kok en Tuinman en een hek, ditmaal in Zuid-Scharwoude. De journalist verzucht ten slotte: *De wegen zijn hier ook zoo smal!*

ZUIDSCHARWOUDE.
Een autobus van de firma Kok & Tuinman kwam per ongeluk tegen een wagen aan te rijden, waarop kisten met eieren stonden. Een paar hiervan kwamen daardoor op de straat terecht met het noodlottig gevolg, dat eigen is aan gemakkelijk breekbare waar: de eieren waren in eierstruif omgetooverd. Intusschen was het voor de betrokken eierkoopman een leelijk schadepostje.

Nieuwe Langedijker Courant, 29 maart 1924

Nieuwe Langedijker Courant, 23 april 1924

De burgemeester van Broek op Langedijk had in de Nieuwe Langedijker Courant een opsporingsbericht laten plaatsen, wegens de vermissing van de 19-jarige Geertje Borsten.

Op 16 april 1924 had zij haar ouderlijke woning in opgewonden toestand verlaten en was sindsdien spoorloos. Men vreesde voor haar leven.

Nieuwe Langedijker Courant, 26 april 1924

Helaas werd de vrees over het vermiste meisje bewaarheid. Twee broers die bij hun kade aan het boeieren waren, vonden haar verdronken.

UIT OUDKARSPSEL.
De schipper J. Marsman, in dienst bij de firma Kramer en Zoon, had het ongeluk een vat benzine op een zijner voeten te krijgen. Hij moest, als gevolg daarvan, in het Gasthuis te Amsterdam, waar het ongeluk gebeurde, worden opgenomen.

Alkmaarsche Courant, 20 mei 1924

Nieuwe Langedijker Courant, 11 juni 1924

In een groot artikel berichtte de Nieuwe Langedijker Courant dat er in de garage van busonderneming Kok en Tuinman een ontploffing had plaatsgevonden. Een jonge monteur die in de smeerkuil stond raakte hierbij gewond. Een timmerman die hem uit de smeerkuil trok, liep ook brandwonden op.

De monteur in de smeerkuil zei dat hij in het water stond. De timmerman was daarop zo onvoorzichtig om een lucifer af te strijken om te kijken. Het bleek geen water, maar benzine te zijn dat in de smeerkuil lag, met de ontploffing tot gevolg. Gelukkig bleken de brandwonden mee te vallen.

Nieuwe Langedijker Courant, 25 oktober 1924

Directeur Nol van de gymnastiekverenigingen "Hercules" en "Hygiéa" is ernstig gewond geraakt. Toen hij na de repetitie op de motor naar huis ging, botste hij op de dijk op een onverlichte wagen met kool.

Schager Courant, 26 november 1924

Het 3-jarig zoontje van het echtpaar H. viel ongelukkig van de trap en overleed aan de gevolgen van die val. De ouders zijn wel heel ongelukkig, daar ze vorig jaar nog een kind door verdrinking verloren hebben.

Misdaad, mishandeling etc.

Ook in 1924 verschenen berichten in de kranten over misdaden in Langedijk of door inwoners van Langedijk gepleegd. Veel zaken passeerden de revue voor de rechtbank, meestal diefstallen, mishandelingen of beledigingen. Uit de lange lijst heb ik een kleine greep genomen.

Nieuwe Langedijker Courant, 22 januari 1924

Meerdere zwarte katten zijn spoorloos verdwenen in Zuid-Scharwoude. Men vermoedt dat er een kattenmep- per is die het om de huiden te doen is.

Nieuwe Langedijker Courant, 23 februari 1924

Met een heel lang bericht in de Nieuwe Langedijker Courant begon een lange reeks van berichten over een dievenbende die Langedijk en omgeving de afgelopen jaren had geteisterd. Door rijks- en gemeenteveldwachters waren 3 personen gearresteerd uit Heerhugowaard, Noord-Scharwoude en Zuid-Scharwoude. De bende had het vooral op kippen en eenden, maar ook op vele andere zaken voorzien. In de maanden daarna verschenen er veel berichten over wat de bende zoal gestolen had en over de teruggevonden zaken.

Nieuwe Langedijker Courant, 26 februari 1924

Door de politie zijn 36 gestolen eenden in beslag genomen. De eenden hadden op hun snavel een merkteken en de eigenaar herkende ze.

Nieuwe Langedijker Courant, 6 maart 1924

Door de bekentenis van een van de verdachten werd duidelijk dat er 2 zakken met kippen onder het ijs achter de werkplaats van Woldhuis waren verstopt. Met enige hulp haalde de politie de kippen onder het ijs vandaan. Deze kippen waren in Dirksborn gestolen.

Nieuwe Langedijker Courant, 6 maart 1924

Opnieuw een bekentenis, bij een van de verdachten thuis werd 50 meter gaas gevonden, welke in Sint Pancras was gestolen.

Nieuwe Langedijker Courant, 27 maart 1924

Opnieuw een bekentenis, het in 1922 gestolen touw waarmee de nieuwe klok in de kerktoeren in Zuid-Scharwoude zou worden gehesen is teruggevonden. Ook dit touw bleek gestolen door een van de leden van de bende. Helaas heb ik de uitspraak van de rechter niet kunnen vinden in de kranten.

ZUIDSCHARWOUDE.
Bij den visscher S. Beets is een 20 pond paling uit een vischkaar gestolen. We hoorden nog van meerdere diefstallen, waarnaar door de politie onderzoek wordt ingesteld. 't Schijnt in de laatste tijden weer onveiliger te worden, zoodat het geraden is op zijn hoede te zijn en de noodige voorzorgsmaatregelen te nemen.

Nieuwe Langedijker Courant, 11 september 1924

Nieuwe Langedijker Courant, 7 oktober 1924

Een winkelier uit Oudkarspel werd door de rechtbank in Alkmaar veroordeeld, omdat hij gebruikte (en gestempelde) postzegels als nieuwe postzegels had verkocht.

Hij werd veroordeeld tot een boete van f 100,- of 2 maanden hechtenis.

Nieuwe Langedijker Courant, 4 december 1924

Drie mannen uit Langedijk moesten voor de rechter verschijnen, omdat ze tijdens de kermis in Oude Niedorp van een kermisreiziger voor ongeveer f 16,- worst en paling hadden gestolen. Alle 3 werden ze veroordeeld tot een boete van f 15,-.

Overige berichten

Tenslotte nog een kleine greep uit de vele overige berichten.

Nieuwe Langedijker Courant, 19 januari 1924

In Oudkarspel is het café "Huis te Brederode" door de wed. J. van Zalinge verkocht aan C. Jansen.

Nieuwe Langedijker Courant, 19 januari 1924

Door een comité uit de burgerij van Zuid-Scharwoude was in 1923 geld ingezameld voor de aankoop van een set pauken en enkele andere instrumenten voor de fanfare 'Kunst na Arbeid'. De Nieuwe Langedijker Courant berichtte dat de instrumenten waren gearriveerd en tot het moment van overhandiging werden uitgesteld in de winkel van Böttger.

Op 26 januari berichtte dezelfde krant dat de pauken en andere instrumenten aan de fanfare zijn overhandigd tijdens een 'door 'Kunst na Arbeid' gegeven concert.

Van deze gebeurtenis kwam een aantal jaren geleden een (overigens niet zo goede) foto tevoorschijn uit de nalatenschap van Nelie Kramer. De foto is genomen in de kolfbaan van De Roode Leeuw, het café van haar vader.

Foto van de overhandiging van de pauken

Nieuwe Langedijker Courant, 28 februari 1924

Tijdens de ledenvergadering van de Bond voor Staatspensioenering te Oudkarspel werd een van de aanwezigen gearresteerd, omdat hij een boete voor het rijden zonder licht niet had betaald. Deze arrestatie gaf grote reuring, zelfs landelijke dagbladen maakten hier melding van, waarbij men zich afvroeg of dit nu nodig was. Ook de Bond voor Staatspensioenering nam dit voorval hoog op.

OUDKARSPEL.
Gevonden voorwerpen.
 1 witte zakdoek gemerkt 97.
 3 handschoenen
 1 mesje
 1 zilveren speld
 1 polloodklem.
 1 ceintuur
 1 huissleutel
 1 sokkeerlamp.

Verloren voorwerpen.
 1 Donkerbruin lederen portemonnaie inhoudende 1 bankb. van f10, 2 gulden en eenig klein gekk, verloren 4 Maart op de Waardijk.
 1 rood lederen gamesportemonnaie inhoudende f1.50 tevens 500.000 mark, verloren in de dorpsstraat te Oudkarspel.
 2 reserve-autobanden en een tasch met auto-gereedschappen.

Nieuwe Langedijker Courant, 20 maart 1924

Schager Courant, 3 juni 1924

Voor de gemeente Oudkarspel zijn 3 aangiftes van geboorte op één dag al bijzonder. Maar op maandag 2 juni togen 3 buurmannen naar het gemeentehuis om aangifte van geboorte te doen.

Nieuwe Langedijker Courant, 17 juli 1924

In een uitgebreid artikel beschreef de krant de begrafenis van Peter Verburg, directeur van de zuurkool- en conservenfabriek uit Noord-Scharwoude.

ZUIDSCHARWOUDE.
 Op het Noord- en Zuideinde der gemeente is thans een bord geplaatst met het opschrift: Voetgangers wordt dringend verzocht rechts te houden.

Nieuwe Langedijker Courant, 4 september 1924

Nieuwe Langedijker Courant, 11 oktober 1924

In ronkende taal kondigde de Nieuwe Langedijker Courant aan dat de autobusonderneming Fa. Kok, Tuinman en Wilken in Oudkarspel weer een nieuwe bus hadden gekocht, de negende inmiddels. De nieuwe bus, een Dion-Bouton, bood plaats aan 22 personen. Alle zetels waren met krokodillenleer bekleed. Volgens de verslaggever maakte de nieuwe bus een luxueuze indruk. De chauffeur zat alleen en kon niet worden gehinderd door passagiers.

De 9 autobussen op het parkeerterrein bij Duinvermaak in Bergen

Nieuwe Langedijker Courant, 31 december 1924

Ondanks een bordje "Verboden te rooken" en herhaalde waarschuwingen weigerde een passagier van de bus van Fa. Kok, Tuinman en Wilken te stoppen met roken. Even buiten Broek op Langedijk werd de verstokte roker door de chauffeurs Schenk en Engel daarom uit de bus gezet.

Advertenties

Een kleine greep uit advertenties en andere aankondigingen van Langedijker bedrijven etc.

HARDRIJDEN TE OUDKARSPEL
 Wedstrijd in hardrijden om het Kampioenschap voor NOORDHOLLAND op afstanden van 500, 1500 en 5000 Meter, uitgeschreven door den Nederlandschen Schaatsenrijdersbond op
ZONDAG 6 JANUARI, AANVANG 11 UUR.
 Door den Nederlandschen Schaatsenrijdersbond wordt als Eereprijs een Zilveren Beker beschikbaar gesteld.
 Voor elke afstand zijn verder drie medailles beschikbaar gesteld door diverse personen en corporaties.
 Officiële ontvangst van afgevaardigden en deelnemers ten raadhuis om kwart voor elf. Aanmelding tot negen uur. Deelname f1.--.
 Voor de deelnemers uit de richting Amsterdam staan gele autobussen gereed bij het Station Alkmaar en voor die uit de richting Helder bij Station Nrd.-Scharwoude.
 Na afloop van den wedstrijd heeft de prijsuitreiking plaats in de zaal van den Heer Vis, DAARNA BAL.
 Namens „Volharding“:
 C. J. DE WLJN, Voorz.
 L. M. K. VAN LOO, Secret.

Nieuwe Langedijker Courant, 5 januari 1924

125 35 37
 100
 Groote keuze
ALLOVERNETS
 en
VITRAGES.
 LADE PRIJZEN.
 85 C. OUDS - Noordscharwoude. 60
 75 70 65

Nieuwe Langedijker Courant, 3 mei 1924

D.T.S. BAL
 op
Zondag 14 December a.s.
 in het clubgebouw van den heer JANSEN
 te Oudkarspel,
 des avonds om 7 uur.
 Entrée f0.50
 De baton komen ten goede van de
 Voetbalvereniging D.T.S.

Nieuwe Langedijker Courant, 13 december 1924

Recent veel boeken gepubliceerd over Langedijker historie

Er zijn verscheidene mensen die zich binnen onze Stichting Langedijker Verleden bezighouden met historisch onderzoek over Langedijk. Zij doen dat gedreven en met plezier maar weten ook hoe tijdrovend dit is. Maar de vreugde van het vinden van nieuwe gegevens levert altijd weer een heerlijk gevoel op. En dan komt het erop aan om tijd genoeg te vinden om er een goed verhaal van te maken.

Dan is het toch mooi als we verrast worden door anderen die ook gedegen onderzoek hebben gedaan over Langedijk en er bovendien uitstekende boeken over publiceren. Dat scheelt ons enorm veel tijd om het zelf uit te zoeken. De schrijvers blijken zich zo goed verdiept te hebben in hun onderwerp, dat we hen alleen maar dankbaar kunnen zijn. In de afgelopen 10 jaar is zo opvallend vaak over diverse onderwerpen geschreven, dat ik die boeken op een rijtje heb gezet. Met een korte beschrijving van de inhoud. Ik kom zo tot een totaal van 9 boeken!

2014 Haast om te sterven

Dit boek is al 10 jaar geleden gepubliceerd en daar worden de verzetsdaden van Fritz Conijn uit Alkmaar genoemd. Hij blijkt ondanks zijn jonge leeftijd een grote rol te hebben gespeeld in het verzet. Hij komt daardoor ook in contact met het verzet in Langedijk, met name met Jacob Balder uit Broek op Langedijk.

Die was erg actief in allerlei soorten van verzet. In dit boek wordt al een beetje duidelijk gemaakt

hoe Jacob Balder is verraden. Fritz Conijn is na verraad in 1944 gefusilleerd en werd maar 21 jaar. Wie in Alkmaar door de Fritz Conijnlaan en het Fritz Conijntunneltje fietst, weet dat op die manier deze verzetsman is geëerd.

2015 Jacoba van Tongeren

Deze kordate vrouw was oprichtster en leidster van de verzetsorganisatie Groep 2000. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zorgde die voor duizenden onderduikers en verdeelde de geroofde voedselbonnen.

De groep van zo'n 140 leden waren door haar beveiligd

met een uniek codesysteem zodat niemand elkaar bij naam kende. Jacob Balder uit Broek op Langedijk behoorde daar ook toe en in dit boek wordt nog duidelijker hoe hij is verraden. Een vrouw in een belangrijke rol bij het verzet, daar hadden veel mannen wel moeite mee.

Maar haar groep is een van de zeer weinige die niet is verraden. Hadden die mannen maar meer naar haar geluisterd. Dan waren de 30 personen, die op 12 maart 1945 op de Weteringschans zijn gefusilleerd, destijds in leven gebleven. Tegen haar wil vonden een paar verzetslieden het nodig een gevaarlijk pand binnen te gaan waar ze een Duitse officier doodschoten. Als wraak werden 30 mensen uit de gevangenis gehaald en doodgeschoten.

2022 De verraadster

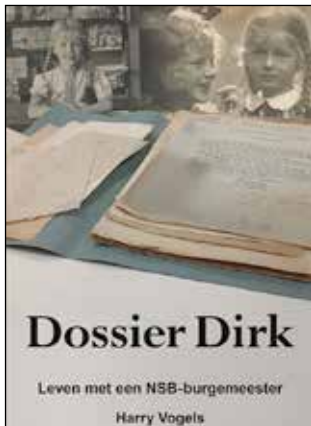
In dit boek wordt minutieus beschreven hoe een Zaanse verzetsvrouw toch met de Duitse bezetters gaat samenwerken. Deze jonge vrouw weet in het verzet van Langedijk binnen te dringen en heeft veel mensen verraden. Jacob Balder is een van haar slachtoffers.

Dat andere Langedijkers volkomen onwetend haar eerst liefdevol hebben opgevangen, blijkt dus later fatale gevolgen te krijgen. In dit boek wordt volledig uit de

doeken gedaan hoe Jacob Balder uiteindelijk opgepakt kon worden.

2023 Dossier Dirk

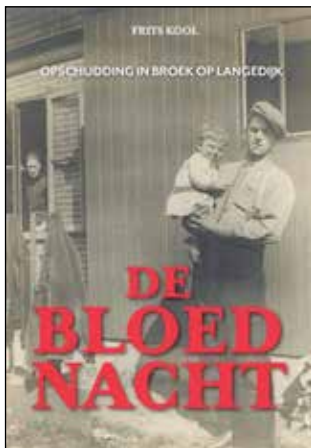
In dit boek beschrijft Harry Vogels hoe hij in contact kwam met de dochter van de Langedijker NSB-burgemeester Stoutjesdijk. Hij krijgt zoveel interessante informatie dat hij zich met veel energie op de historie van deze burgemeester stort. Eindelijk krijgt Langedijk door zijn boek nu inzicht in wat voor man die Stoutjesdijk eigenlijk

is geweest. Daar was nooit onderzoek naar gedaan. Ook in dit boek komt de verraadster van Jacob Balder regelmatig voor. Haar persoonlijke contact met deze NSB-burgemeester en hoe ze als spion het verzet weet binnen te dringen, komen uitgebreid aan de orde.

2023 De bloednacht

De bijzondere gebeurtenis van de gewelddadige dood van Marinus Kool in 1936 schokte destijds de gehele Langedijker gemeenschap.

Het is september 1936 en vier vrienden uit Broek op Langedijk gaan gezellig naar de kermis in Zuid-Scharwoude. De nieuwe veldwachter Reinier van den Bosch vindt op het tijdstip van de sluitingstijd dat het mooi is geweest. Hij verzoekt de vrienden om te vertrekken, regel is regel. Maar dat zint het viertal bepaald niet. Wanneer ze weer in Broek op Langedijk terugkeren, besluiten ze om verhaal

te halen bij het huis van de veldwachter. Marinus neemt het voortouw en belt midden in de nacht bij Van den Bosch aan. Dan begint het uit de hand te lopen. Nadat hij hem heeft uitgedaagd, voelt de veldwachter zich genoodzaakt op hem te schieten. Dat overleeft Marinus niet. De grote verdienste van Frits Kool is dat hij de dood van zijn oom intensief heeft uitgewerkt. Vooral wat er gebeurt met Van den Bosch na zijn overplaatsing naar de Zaanstreek is interessant. Hij blijkt niet het monster die zomaar iemand neerschiet en vervult een opvallende rol in het verzet in de Tweede Wereldoorlog. Dat de verraadster van Jacob Balder ook uit de Zaanstreek komt, maakt alles nog interessanter.

2024 De man die weg moest

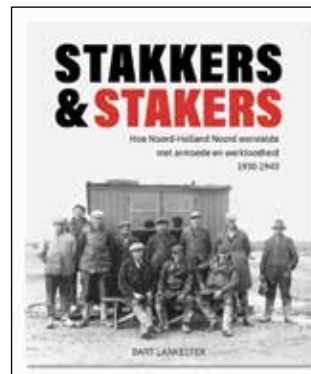
Volkomen onverwacht nemen twee kleindochters van Jacob Dirkmaat contact met mij op over hun grootvader. Volstrekt onbekend met Langedijk storten zij zich op het deel van zijn levensloop in Broek op Langedijk. Met plezier heb ik ze wegwijs gemaakt hoe het leven in Broek op Langedijk met die belangrijke veiling eruitzag.

Een van hen, Frances Sanders, heeft er een prachtig boek van weten te maken. Het is een bizar verhaal, dat begint in Broek op Langedijk, na verhuizing doorgaat in Amsterdam en eindigt in 1943 te Wenen. Daar wordt Jacob Dirkmaat vermoord door de nazi's door onthoofding onder de guillotine. Extra interessant is dat Jacob een directe nazaat is van de Jan Dirkmaat die in 1887 tegen Dirk Jongerling zei "je moet ze veilen", toen die met een schuit bloemkool aan kwam varen. Jan Dirkmaat was op die manier de grondlegger van de Broeker veiling en werd daar jaren later betaalmeeester.

2024 Stakkers & stakers

Hoe Noord-Holland Noord worstelde met armoede en werkloosheid 1930-1940

Dit boek beschrijft de enorme economische crisis in de jaren 30 van de vorige eeuw. In die ellendige crisisjaren ging het agrarische Langedijk ook gebukt onder een bijna ondraaglijke armoede. De grote verdienste van dit boek is dat die tijd intensief is onderzocht. Goed beschreven worden de oorzaken en vooral de ontstellende gevolgen. Hoe werden de

armen ondersteund, hoe moesten de tuinders hun bedrijf voortzetten met nauwelijks geld voor nieuw koolzaad, nieuwe koolplanten of aardappelen die voor de nieuwe oogst gepoot moesten worden. De werkloosheidsprojecten, de minimale uitkeringen bij werkloosheid, de werkverschaffing die de werklozen kon verplichten in werkloosheidsprojecten te werken, het komt allemaal aan bod. Dit boek gaat niet specifiek over Langedijk, maar wel over de omstandigheden die daar ook voor gelden. Daarom worden er regelmatig voorbeelden gegeven over Langedijk.

2024 Voetbal als verzetje, sterven voor het vaderland- Tweede Wereldoorlog laat diepe littekens achter bij voetbalclubs in de Noordkop

Dit boek gaat over de voetbalclubs in de Noordkop in de Tweede Wereldoorlog. Daar blijkt heel veel over te vertellen omdat voetbal in de oorlog enorm populair was.

Het gaf veel afleiding, ontspanning en vermaak. Extra bijzonder voor de dorpsclubs is dat de vele evacués uit Den Helder nu lid worden in de plaats waar ze wonen. Het Helderse HRC speelt namelijk veel hoger en dat ondervindt ook DTS. De spits Geert de Vries is zo goed dat DTS in 1940-1941 kampioen wordt. Schrijver Wilbert Korevaar heeft na

grondig onderzoek beschreven wat er met de voetballers in de oorlog gebeurde. Wie ging er naar een andere club? Wie werd er gedwongen tewerkgesteld in Duitsland? Wie kwam er in een concentratiekamp terecht en wie ging er in het verzet? Maar ook wie er juist samenwerkte met de Duitse bezetter. Dat de oorlogsomstandigheden geen pretje waren, blijkt uit de lijst in het boek dat in totaal 43 voetballers de oorlog niet hebben overleefd. Voor Langedijk is het interessant dat DTS en LSVV regelmatig worden genoemd en diverse spelers ervan worden besproken.

2024 Boek in voorbereiding over verrader Jan Verkerk

Het is al een paar keer in de bovenstaande boeken aan de orde gekomen dat Jacob Balder is verraden. Grote rol in dit geheel speelde Jan Verkerk, die net deed of hij voor de Duitsers moest onderduiken maar in werkelijkheid voor ze spioneerde. Een van de grootste mysteries van na de oorlog was waar die Jan Verkerk was gebleven. Hij leek wel verdwenen en niet meer op te sporen. Wel vreemd natuurlijk voor iemand die was gearresteerd, veroordeeld en in een gevangenis zat. Maar dit jaar blijkt het mysterie opgelost. Iemand uit Hillegom, waar Jan Verkerk ook vandaan kwam, heeft na intensief speurwerk ontdekt hoe het verdere leven van Verkerk is gelopen en schrijft daar nu een boek over.

Alweer iemand die een lege plek in de Langedijker historie volkomen onverwachts komt invullen. Ik was daarom erg verrast toen de schrijver contact met me opnam en heb hem alle gegevens verstrekt die ik zelf over die Jan Verkerk had. Door de publicatie in de Otterplaat over Verkerk (Otterplaat 2017: 'Hoe kwam Arie Bruin in een dodenmars terecht?') was hij ons op het spoor gekomen.

De Otterplaat kon zo mooi een steentje bijdragen.

Arie Kaan

Geen vergoeding kostgeld bij ziekte, ga maar naar je ouders!

In 1899 wordt er een nieuwe juffrouw benoemd aan de openbare lagere school in Oudkarspel:

Juffrouw Scalé uit Alkmaar. Na enkele jaren is er echter een probleem met haar gezondheid en ze gaat in 1903 twee maanden met ziekteverlof. Gelukkig heeft zij zelf een vervangster geregeld die het werk gedurende haar afwezigheid gaat waarnemen.

Niks aan de hand dus?

Toch wel, want in de gemeenteraadsvergadering van 29 april 1903 stelt de burgemeester als voorzitter van de vergadering deze kwestie aan de orde. Wat blijkt, er is een verzoek binnengekomen van juffrouw Scalé voor vergoeding kostgeld gedurende haar verlof wegens ziekte, "daar haar geheele traktement betaald moest worden aan hare plaatsvervangster".

Ai, dat is een flinke tegenvaller. De voorzitter had gedacht dat die plaatsvervangster uit vriendschap die betrekking waarnam en nu komt er als extra kostenpost op-

eens kostgeld bij voor juffrouw Scalé! Hij wenst na afloop van haar ziekteverlof deze zaak opnieuw te behandelen en daar is de Raad het helemaal mee eens.

Op 13 juli 1903 is het dan zover, de voorzitter herhaalt en verontschuldigt zich dat hij dacht dat de waarneming kosteloos zou zijn, maar hij vindt dat de billijkheid vereist dat de invalster in ieder geval betaald moet worden. Een andere zaak is de vergoeding van het kostgeld voor juffrouw Scalé in haar ziekteperiode. De heren Pranger en Butter zijn daar erg tegen. Ze kon zich gedurende haar ziekte toch in het huis van haar ouders laten verplegen, zodat voorkomen werd dat nu voor haar kostgeld moet worden betaald?

Het voorstel tot vergoeding van het kostgeld wordt daarom daarna met algemene stemmen verworpen

Juffrouw Scalé heeft dus èn twee maanden geen salaris (gaat naar haar vervangster) en ze mag opdraaien voor het kostgeld van die twee maanden!

Mijn herinneringen aan de Handelskade te Noord-Scharwoude in de jaren 50

Inleiding

Even voorstellen, ik ben Evert van der Plas en ben in 1941 geboren naast het voormalige gemeentehuis van Noord-Scharwoude.

Op jonge leeftijd, vlak na de oorlog, vroeg ik voor mijn verjaardag of Sinterklaas altijd speelgoedvrachtwagens. Hoe groter ze waren des te mooier ik ze vond.

Vlak bij ons huis woonden de vrachtwagenchauffeurs Cees de Waard en Rem Heinis. Met Rem Heinis probeerde ik op de vrije middagen van school altijd mee te rijden, wat me vaak lukte. Zo kwam ik ook op de Handelskade terecht, een waar eldorado voor een jongen die al vroeg wist dat hij chauffeur wilde worden. Toen ik wat ouder werd ging ik op de woensdagmiddagen en in de vakanties meerijden met eenieder die mij wilde meenemen. Zo kwam ik ook bij groentehandelaar Dirk Bruin terecht, die later mijn eerste werkgever werd.

Het 'spoortje'

Op en bij de Handelskade was altijd volop bedrijvigheid. Je had de veiling (de Noordermarktbonde) en het 'spoortje'. Op het 'spoortje' werden de goederenwagons geladen met alles wat in de veiling was verkocht, zoals kool, aardappelen, uien, enzovoort (grove vollegrondsgroente). Het hele jaar door was het alle dagen van de week volop drukte en bedrijvigheid.

's Winters was Willem Heinis 's morgens al vroeg bezig met het "aankleden" van de goederenwagons. In de wagons werden de zijkanten bekleed met karton en ribpapier en op de vloer kwam een laag stro te liggen. Dit om het bevriezen van rode en witte kool tijdens het vervoer te voorkomen. De rode en witte kool en de aardappelen werden naar veel plaatsen in Europa vervoerd.

Na de veiling varen de schuiten met kool vanuit de Wuijversloot naar de vaarweg tussen Handelskade en spoorterrein om de kool te verladen in de spoorwagons

Veilingterrein met links de goederenwagons die door de transportwagens werden geladen, rechts veiling de Noordermarktbonde met in het midden de Diamond T vrachtwagen van Jaap Droog

De goederenwagons konden aan twee kanten worden geladen. Aan de ene kant met producten die door de paard-wagens en transportauto's werden aangevoerd, aan de ander kant met producten die met schuiten via de Wuijversloot rechtstreeks vanaf de veiling kwamen.

's Avonds na het eten was het voor een jongen van tien, twaalf jaar de mooiste tijd om aanwezig te zijn. Dan werden de geladen goederenwagons opgehaald door een stoomlocomotief. Deze locomotief had ook lege wagons meegenomen maar die moesten eerst nog blijven staan bij station Noord-Scharwoude omdat er geen ruimte was op het terrein van het 'spoortje'. De geladen wagons werden meestal verzameld door een kleine diesellocomotief tot een lang lint van wagons. Als dat gebeurd was ging die helemaal achteraan de wagons staan. Dat had een reden. De stoomlocomotief koppelde, in mijn herinnering soms wel 60 tot 65 geladen wagons aan elkaar. Het was dan niet eenvoudig om op gang te komen omdat er aan het eind van het veilingterrein een klucht (oprit bij een dijk) was naar de spoorbrug en schutsluis over het kanaal Alkmaar-Omval-Kolhorn.

Schutsluis en spoorbrug over het kanaal Alkmaar-Omval-Kolhorn

De stoomlocomotief moest meteen de klucht op en dat ging gepaard met het doorslaan van de wielen (ijzer op ijzer). Voor een jongen van 10 jaar was dat een geweldig gezicht. Vanaf de achterkant begon ook de kleine diesellocomotief de boel op te duwen en langzaam kwamen de wagons dan in beweging op weg naar hun bestemmingen in Europa. De diesellocomotiefmachinist was dan nog niet klaar want hij moest nog de lege wagons bij het station Noord-Scharwoude ophalen en op de juiste plek neerzetten op het 'spoortje' zodat ze de volgende dag weer geladen konden worden.

Het veilingcomplex van de Noordermarktbond in 1963, daarboven het koelhuis van Keeman en rechtsboven het 'spoortje' en de bebouwing van de Handelskade

De Engelse vrachtwagen van IJs Spanjaard met kogelgaten in de cabine op de Nieuweweg, aan de linkerkant is het (inmiddels gedempte) slootje voor de Handelskade zichtbaar

Handelskade

Naast het 'spoortje' was de vaarweg en daarnaast de Handelskade met veel groentehandelaren en transportbedrijven, een eldorado voor een liefhebber. Uniek en nergens in Nederland te vinden; een veiling, een spooremlacement en groentehandelaren naast elkaar gelegen op enkele eilanden omgeven door water. Tussen de straatzijde van de Handelskade en de Nieuwe-

weg was een slootje. Het was een ondiep slootje dat regelmatig gebruikt werd om de oude olie die vrijkwam bij het motorolie verversen in te lozen.

Aan het begin van de Handelskade, links de spuiterij van Dirkmaat en daar tegenover het bedrijf van Jan Kuiper

Bedrijven op de Handelskade

Aan het begin van de Handelskade had je direct links de spuiterij van schilderbedrijf Dirkmaat. Er werden onder andere decorstukken voor de operette en nieuwe vrachtauto's gespoten. Dirkmaat verstond zijn vak en was één van de eerste spuiters in Nederland die een auto afleverde in een metallic kleur.

Aan de overkant was het bedrijf van Jan Kuiper. Hij had een Engelse vrachtwagen (Morris) en handelde in kool en andere producten op de markten van Beverwijk en Haarlem. In het pand van Jan Kuiper bevond zich ook de eerste (kleine) garage van Mol en Blom.

Rechts op de hoek is het pand van Jan Kuiper, daarnaast de eerste garage van Mol en Blom en de tweede garage van Mol en Blom die verhuurd werd aan IJs Spanjaard

De tweede (grote) garage naast de eerste (kleine) garage werd verhuurd aan IJs Spanjaard. Hij was groentehandelaar onder andere in Groningen en omgeving. Ook had hij een bedrijf in Alkmaar. Spanjaard had vlak na de oorlog een vrachtwagen gekocht bij de Domeinen omdat zijn eerdere vrachtwagens door de Duitse bezetters waren gevorderd.

Deze Engelse vrachtauto had nog kogelgaten in het front van de cabine zitten. De vrachtauto remde meestal op 2 wielen, in plaats van op 4 wielen, maar werd ondanks dit euvel toch ingezet om vrachten met kool, uien en wortelen naar Groningen te vervoeren die daar op de markt werden verkocht.

Vlas laden in de Wieringermeer. 2e van rechts staat Nic Way

Links naast de tweede (grote) garage was het woonhuis van transportbedrijf Nic Way (nu Way Zijp te Broek op Langedijk). Nic Way reed onder andere met vlas uit de Wieringermeer naar Zeeuws-Vlaanderen, met hout voor Eecen en zuurkool naar Brabant en Zeeland. Nic Way was ook een van de eersten die een Mercedes-Benz kocht bij zijn buurman Mol en Blom.

In het midden de derde garage ('grote garage) van Mol en Blom', links van de garage woonde 'kleine' Jan en rechts woonde 'grote' Jan Blom

Links naast het pand van Nic Way stond het pand van Mol en Blom dat bestond uit een garage en twee woonhuizen. Het woonhuis aan de rechterkant van de garage was van 'grote' Jan Blom. Hij was de man van de trekkers (tractoren). Aan de linkerkant van de garage woonde 'kleine' Jan Blom. 'Kleine' Jan Blom was chef werkplaats van de vrachtwagen garage. Jo Mol, compagnon van 'grote' Jan Blom, deed de vrachtwagens en kocht deze in bij de importeur van Mercedes.

Een vrachtautoshow voor het woonhuis van 'kleine' Jan Blom met daarnaast het huis van Piet Bruin

Links naast het woonhuis van 'kleine' Jan Blom stond het huis van Piet Bruin, bijnaam 'ome Piet'. Hij had een transportbedrijf met een Magirus Deutz en vervoerde bijna alles wat er maar te vervoeren was. Hij reed ook veel voor zijn broer Dirk Bruin met groente naar Den Haag, Rotterdam, Deventer en Almelo.

Piet Bruin met twee van zijn kinderen op de Magirus Deutz uit 1948/49

Naast het huis van Piet Bruin stond het huis van De Boer, commissionair aan de veiling.

Het huis van Willem Heinis met een aanhanger ervoor. Links van zijn huis stond zijn schuur.

Daarnaast was het bedrijf van Willem Heinis die voor de oorlog melkrijder was voor Aurora Opmeer. Na 1945 begon hij met de handel in stro en karton, er stonden altijd grote hopen stro naast zijn huis om de spoorwagens vorstvrij te maken. In de grote hopen stro zaten steeds veel muizen en ratten. Willems specialiteit was om deze te vangen. Als je erbij stond zag je een vlotte handbeweging en hoorde alleen maar pieppp, zo weer een rat naar de rattenhemel gezonden. In de schuur ernaast was de opslagruimte voor karton en ribpapier. Tussen het woonhuis en de schuur was de opslag van stro waar ook zijn vrachtwagen kon staan. Het pad liep tot aan de vaarweg tussen de Handelskade en het spoorterrein.

De Morris-vrachtwagen van Willem Heinis geladen met stro uit de Wieringermeer

In de vroege ochtend was hij al in opdracht van de handelaren bezig met het aankleden van de goederenwagens met karton voor de vorst. De goederenwagens gingen veel naar Oost-Europa met rode en witte kool. Overdag ging Willem, samen met zijn zoon Rem, met de vrachtauto stro ophalen in de Wieringermeer of kisten gevuld met 50 kg boter bij de melkfabrieken in Opmeer of Heerhugowaard. Deze werden vervolgens naar Rotterdam gebracht waar een exportbedrijf was (Bosman genaamd). Hier maakte men er kilopakjes boter van voor de export naar Frankrijk. In 1951 was ik 10 jaar oud en mocht mee met Rem en ik vond het prachtig.

De Diamond-T van Jaap Droog

Er werd ook gereden voor groentehandelaar Dirk Bruin en aardappelhandelaar Gert Kooy. In de wintermaanden werd er zuurkool vervoerd voor zuurkoolfabriek Nieuw Leven in Noord-Scharwoude. Werk genoeg en ik ging vaak mee op de woensdagmiddagen en in de vakanties.

Het dwarsgeplaatste huis, van Heinis, was het woonhuis van vader Droog. Jaap, zijn zoon, woonde erachter. Hij had in de jaren 50 een Amerikaanse vrachtwagen een Diamond-T Motor Car Company. Hij kocht grove vollegrondsgroente op de veiling voor bedrijven in Rotterdam die dit weer verkochten als scheepsproviand voor zeeschepen. Zelf verkocht hij groente aan groenteboeren op het Noordplein in Rotterdam.

Het middelste huis was van de familie Van Dord en het linker pand was van Gert Kooy.

Rechts het dwarsgeplaatste huis waar vader Droog woonde.

Naast het huis van Droog stond het huis van de familie Van Dord. Hij was tuinbouwer. Daarnaast stond het pand van (poot-)aardappelen handelaar Gert Kooy. In het voorjaar was het voor het pand van Kooy dan ook een drukte van belang met vrachtauto's uit onder andere Noord-Brabant en België die pootaardappelen kwamen halen.

Magirus-Deutz van Cor Kuiper met het bijzondere geluid van een luchtgekoelde diesel

Naast het pand van Kooy stond een schuur met een bovenhuis waar Piet Hemke woonde. De schuur was de opslagplaats van groentehandelaar Cor Kuiper. Deze reed met een voor die tijd grote Magirus-Deutz op de Groninger groentemarkt. Piet was chauffeur-verkoper voor Cor Kuiper.

Naast het pand van Cor Kuiper stond een koelhuis voor aardappelenhandelaar Kooy. Daarnaast woonde Cees Henselmans. Zijn vrouw was wel eens kwaad omdat er altijd vrachtwagens voor haar ramen stonden geparkeerd.

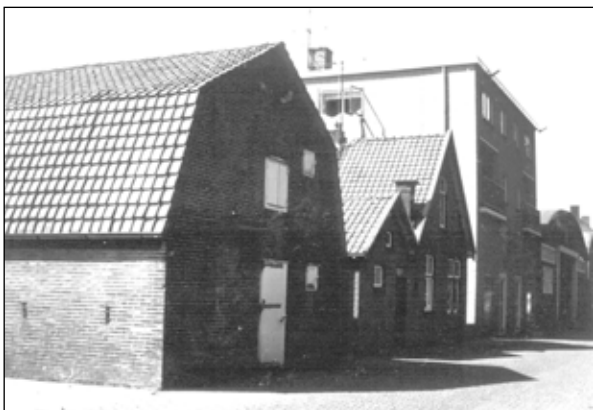

Het nieuwe pand (1954) van groentehandelaar Dirk Bruin. Rechts het huis van Cees Henselmans.

De drie vrachtauto's uit de jaren 50 van Dirk Bruin op de Nieuwe-weg met op de achtergrond de huizen van de Achterstraat

Naast het pand van Cees Henselmans kwam het nieuwe pand van groentehandelaar Dirk Bruin en Zn. Voor die tijd was het al een groot bedrijf met drie vrachtauto's waarmee dagelijks groente werd weggebracht naar Den-Haag, en driemaal per week naar Mechelen en Dendermonde (België).

Uiterst rechts het pand van Dirk Bruin met daarnaast zijn woonhuis, het koelhuis met de witte deur was van Berkhout

De zuurkoolfabrieken in het land, onder andere in Kwintsheul (Westland) en Bedum (Groningen) kochten kool bij Dirk Bruin die vervolgens de kool ook naar de fabrieken bracht. Hiervoor werden ook de andere transportbedrijven van de Handelskade ingezet. Het was bij de firma Bruin waar ik begon te werken na mijn schoolperiode. De verdiensten waren f 60,- per week. De werkdag eindigde pas als het werk gedaan was. We werkten toen 6 dagen per week, 14 uur per dag.

Naast het pand van Dirk Bruin stond nog een koelhuis van Berkhout. Daarnaast stond een boetje van witte stenen waar, op de lemen ondergrond, een jute zak lag. De heer Vonk zat op de jute zak en was de hele dag bezig met repareren van rieten koolmanden. Ook maakte hij nieuwe manden.

De boerderij op de hoek was het woonhuis van Blom, rechts van het woonhuis stond de kistenfabriek van Blom en daarnaast stond het boetje van Vonk

Aan de linkerkant van het boetje van Vonk had je dan nog de kistenfabriek van Blom. Ook hier was veel bedrijvigheid. In de boerderij naast de kistenfabriek woonde de familie Blom.

De loods van Slot Frans

Aan het eind van de Handelskade stond de loods van Slot Frans. De loods diende voor overslag van kool. Aan de waterzijde werd de kool per schuit aangevoerd en aan de straatzijde, de Handelskade, werd de kool weer per vrachtwagen afgevoerd naar de afnemers.

U begrijpt dat voor een jongen van tien, twaalf jaar die graag chauffeur wilde worden de Handelskade een eldorado was om er veel te komen.

